

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 14 [2800]

Пятніца, 2 красавіка 1976 г.

Цана 8 кап.

**Рашэнні
XXV
З'езда
КПСС -
У ЖЫЦЦЕ!**

ХАЙ ПЕСНІ ПРА ШЧАСЦЕ ГУЧАЦЬ НАД ДЗВІНОЙ...

Зямля Віцебшчыны... Яна нагадвае казачны дыван, сатканы з бяскрырай блкітных азёр і смарагдавых дуброў, шырокіх лугоў, перарэзаных блкітнымі

стужкамі Заходняй Дзвіны і Дняпра, Дрысы і Дзісны... На нашых вачах тут выраслі гарады: Наваполацк з яго волатамі нафтаперапрацоўным заводам

і хімічным камбінатам, Новалукомль з яго электрастанцыяй, буйнейшай у Еўропе, Руба—з яе заводам па перапрацоўцы даламіту... Памаладзелі Орша і Лепель, Браслаў і Чашнікі, іншыя гарады і пасёлкі.

лучэння шматмільённых мас працоўных да каштоўнасцей культуры».

Гэтыя словы са Справаздачнага даклада, з якім на XXV з'ездзе партыі выступіў Генеральны сакратар ЦК КПСС таварыш Л. І. Брэжнеў, цалкам адносяцца да працоўнай культуры і мастацтва вобласці. Літаратары, артысты, музыканты дапамагаюць самадзейным калектывам горада і вёскі ў падборы і апрацоўцы рэпертуару, у правядзенні вечароў і канцэртаў. Самадзейныя артысты прадпрыемстваў і ўстаноў шэфствуюць над сельскімі самадзейнымі артыстамі. На аршанскіх «Тыднях культуры», напрыклад, шэфы з горада едуць на вёску, мацуюцца сувязі рабочага класа і сялянства, дружба сяра і молата. Выяўляецца гэта і ў арганізацыі перасоўных музейных выставак, сумесных вечарах - канцэртах, працы на палях і фермах, аказанні творчай дапамогі музыкантаў калектывам мастацкай самадзейнасці, іншых мерапрыемствах.

Дзесятая пяцігодка адкрыла для працоўных Віцебшчыны шырокія гарызонты да творчай натхнёнай працы. Плануецца забяспечыць найбольш высокую тэмпу развіцця радыётэхнічнай, металаапрацоўчай і машынабудаўнічай прамысловасці. Значна ўзрасце выпрацоўка электраэнергіі і першапачаткова перапрацоўка нафты, вытворчасць хімічных валокнаў і металаапрацоўчых станкоў. Прадугледжана далейшае нашчаванне тэмпаў вытворчасці, лёгкай і харчовай прамысловасці.

Вялікія змены адбудуцца за гады пяцігодкі ў паляпшэнні дабрабыту працоўных, у іх сацыяльна-культурным жыцці.

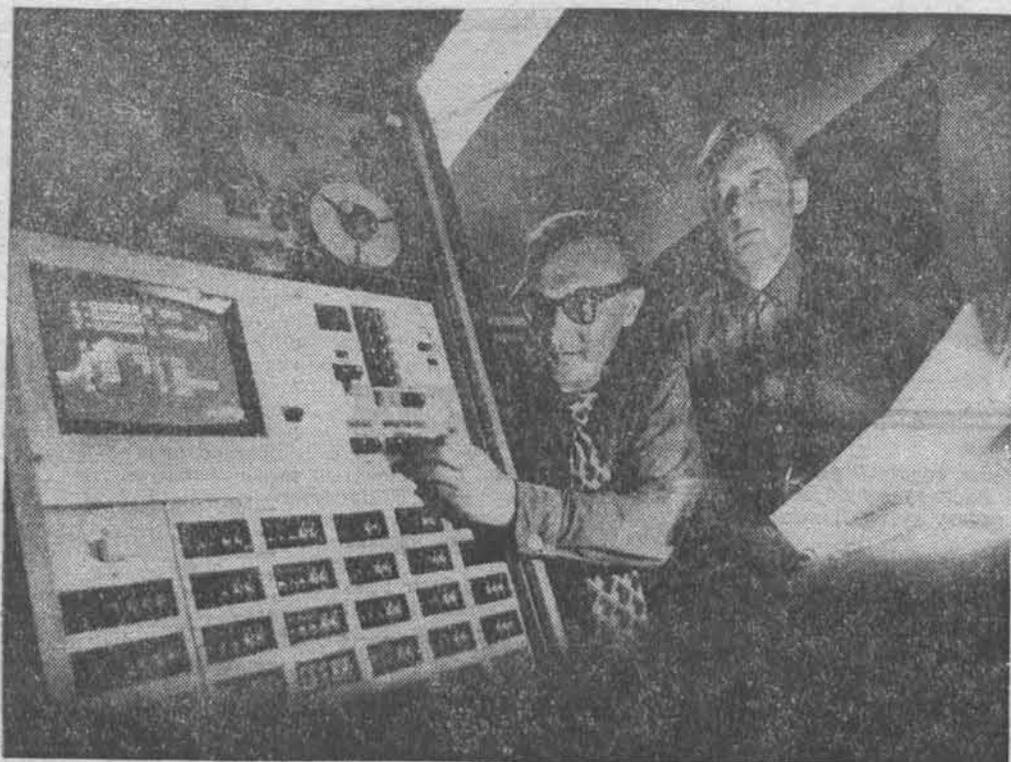
Славіцца Віцебшчына сваімі здабыткамі і на культурнай ніве.

«Вопытныя майстры кіруюць калектывамі самадзейнасці, літаратурнымі аб'яднаннямі, народнымі тэатрамі. Ідзе жыва-творны працэс узбагачэння мастацтва веданнем жыцця і, з другога боку, далейшага да-

Пра поспехі работнікаў культуры і мастацтва Віцебшчыны, пра шэфскія сувязі над калектывамі мастацкай самадзейнасці ідзе гутарка ў сённяшнім нумары штотыднёвіка [стар. 2, 3, 9—13].

Дзесяткі гурткоў і сенцый працуюць у Палацы культуры Полацкага завода шкловалання. Маладыя рабочыя Людміла Малашонак і Вольга Сізова — салісткі хору рускай песні.

Віцебскі станнабудаўнічы завод імя Кірава. Многія мадэлі станноў вырабляюцца тут са Знакам якасці. Прадпрыемства пастаўляе прадукцыю ў 30 замежных краін.

На здымку — наладку сістэм праграмнага кіравання вядуць начальнік канструктарскай лабараторыі В. Шаўчэнін і электрык В. Харытанькоў.

Агні Наваполацка. Гмахі нафтаперапрацоўчага завода ўначы.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

НА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

Выдавецтва «Беларусь» выпускае на беларускай мове зборнік «Матэрыялы XXV з'езда КПСС». У кнігу ўключаны даклад «Справаздача Цэнтральнага Камітэта КПСС і чарговыя задачы партыі ў галіне ўнутранай і знешняй палітыкі», з якім выступіў на з'ездзе Генеральны сакратар ЦК КПСС таварыш Л. І. Брэжнеў, заключнае слова таварыша Л. І. Брэжнева, Справаздачы даклад Цэнтральнай Рэвізійнай камісіі КПСС з'езду, даклад мандатнай камісіі з'езду.

У зборніку апублікаваны рэзалюцыя з'езда па дакладу таварыша Л. І. Брэжнева, даклад Старшыні Савета Міністраў СССР таварыша А. М. Касыгіна «Асноўныя напрамкі развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады» і заключнае слова. Надрукаваны таксама пастанова з'езда па праекту ЦК КПСС «Асноўныя напрамкі развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады» і тэкст гэтага дакумента, зацверджанага з'ездам.

У зборнік увайшла заява XXV з'езда Камуністычнай партыі Саветаў Саюза «Свабоду вязням імперыялізму і рэакцыі!».

У кнізе апублікаваны саставы Цэнтральнага Камітэта КПСС і Цэнтральнай Рэвізійнай камісіі КПСС, выбраныя XXV з'ездам партыі, інфармацыйнае паведамленне аб Пленуме ЦК КПСС і прмова таварыша Л. І. Брэжнева пры закрыцці з'езда.

Зборнік выдадзены масавым тыражом.

БЕЛТА.

Н ЯДАУНА сям'ю лаўрэатаў прэміі Ленінскага камсамола Беларусі папоўніў вялікі атрад маладых вучоных і спецыялістаў народнай гаспадаркі, пісьменнікаў і кампазітараў, артыстаў прафесійна-навуковых і самадзейных калектываў.

Сярод удастоеных высокага звання — старшы навуковы супрацоўнік Інстытута матэматыкі АН БССР С. Котаў — аўтар цыкла тэарэтычных работ, якія маюць вялікае практычнае значэнне. Яго маладыя калегі, кандыдаты фізіка-матэматычных навук Б. Джагары і М. Цвірко атрымалі цікавыя вынікі ў галіне спектраскапіі, а група выкладчыкаў Мінскага радыётэхнічнага інстытута, у якую ўваходзілі В. Курмашоў, А. Смірноў, В. Бандарэнка і Л. Лынькоў, карпатліва даследаванні зварышлі стварэннем тонкаплёначных элементаў інтэгральных схем.

Маладыя аўтары — супрацоўнікі Інстытута механікі металапалімерных сістэм АН БССР А. Каршуноў, С. Пясецкі, В. Радзянкоў, В. Савіцкі і А. Шаркоў вывучылі асноўныя фізіка-хімічныя працэсы, якія адбываюцца пры вырабе і эксплуатацыі дэталей машын з палімераў і металапалімераў. Гэтыя даследаванні маюць вялікае значэнне для павышэння якасці і даўгавечнасці такіх дэталей.

ВІНШАВАННЕ ЛАЎРЭАТАЎ

Высокай узнагародай адзначана праца маладых земляроў — брыгадзіра комплекснай брыгады калгаса імя XXII з'езда КПСС Гомельскага раёна В. Гаўрыленкі і экіпажа камсамольска-маладзёжнага механізаванага заяна калгаса імя Калініна Карэліцкага раёна, які ўзначальвае В. Блакіцікі.

Прэміі Ленінскага камсамола рэспублікі ўдастоены таксама вядомы беларускі паэт Рыгор Барадулін за паэму «Балада Брэсцкай крэпасці» і кампазітар Г. Вагнер — аўтар вальса-сімфанічнай паэмы «Героям Брэста», якія натхнёна і таленавіта ўславілі подзвігі герояў цытадэлі над Бугам.

Малады кінарэжысёр В. Дашук зняў цыкл фільмаў па кніжках А. Адамовіча, Я. Брыля, У. Калесніка «Я з вогненнай вёскі...», якія сталі прыкметнай з'явай у беларускай кінадакументалістыцы і ўдастоены прызоў на розных усаююзных і міжнародных фестывалях.

Творчая біяграфія скульптара В. Церабуна пачалася па сутнасці са стварэннем мемарыяльнага помніка ахвярам фашызму ў в. Дальва Лагойскага раёна. Радасна, што першая работа маладога мастака атрымала такую высокую ацэнку.

Лаўрэатамі камсамольскай прэміі сталі праслаўленыя «Песняры» — таленавіты і нястомны прапагандысты беларускай народнай песні. Гэтага звання ўдастоены таксама народны тэатр Палаца культуры Мінскага трактарнага завода.

30 сакавіка ў ЦК ЛКСМБ адбылося ўручэнне лаўрэатам

прэміі Ленінскага камсамола Беларусі дыпламаў і нагрудных знакаў. Лаўрэатаў цёпла павіншавалі з высокай узнагародай і пажадалі ім новых творчых поспехаў першы сакратар ЦК ЛКСМБ К. М. Платонаў, загадчык аддзела навукі і навучальных устаноў ЦК КПБ А. Ц. Караткевіч, народны пісьменнік Беларусі І. П. Шамякін, народныя артысты СССР Р. Р. Шырма і Л. Р. Рахленка, рэктар Беларускага політэхнічнага інстытута, акадэмік АН БССР П. І. Яшчырыцын, міністр сельскай гаспадаркі рэспублікі В. А. Казлоў і іншыя.

Кінарэжысёр В. Дашук, які выступіў ад імя ўзнагароджаных, сказаў, што лаўрэаты прыкладуць усе сілы, каб парадаваць Радзіму новымі поспехамі ў барацьбе за ажыццяўленне гістарычных рашэнняў XXV з'езда КПСС.

БЕЛТА.

ЗАКЛЮЧНЫ КАНЦЭРТ

Музыка заўсёды была добрым спадарожнікам юнацтва. Няхай жа яна не перастае гучаць у нашых сэрцах, няхай патхняе моладзь на новыя поспехі, новыя здзяйсненні ў імя любімай Радзімы! З такім заклікам звярнулася другі сакратар ЦК ЛКСМБ Л. Балюшка да юных мінчан, якія запоўнілі залу опернага тэатра. Тут 29 сакавіка адбыўся канцэрт камсамольскай і юнацкай песні. Яго музычным прапагандыстам быў «Гімн Леніну» А. Пятрова ў выкананні акадэмічнай харавой капэлы БССР, эстрадна-сімфанічнага аркестра Беларускага тэлебачання і радыё і салістаў — заслужаных артыстаў БССР

А. Саўчанкі, А. Сухіна і лаўрэата Усаюзнага конкурсу А. Падгайскага.

Канцэрт закончыўся фінальным кантатом Д. Шастаковіча «Над Радзімай нашай сонца ззяе». Яе назва стала дэвізам цяпершняга тыдня музыкі, які 30 сакавіка закончыў сваё званкагалосяе шэсце па рэспубліцы. У тыдні ўдзельнічала больш за дзвесце дзіцячых музычных школ, 11 музычных вучылішчаў, Белдзяржкансерваторыя, харавыя студыі агульнаадукацыйных школ і дзіцячых сектараў дамоў і палацаў культуры, прафесійна-навуковых і самадзейных артысты, кампазітары.

БЕЛТА.

СЯРОД ЛЕПШЫХ

Мастацкі фільм «Братушка» сумеснай вытворчасці беларускіх і балгарскіх кінемаграфістаў названы сярод лепшых экранных твораў 1975 года на героіка-патрыятычную тэму. Дзяржкіно СССР, Саюз кінемаграфістаў СССР і Галоўнае палітычнае ўпраўленне Саветаў

Арміі і Ваенна-Марскога Флоту ўзнагародзілі яго аўтараў і выканаўцаў сярэбраным медалём імя Аляксандра Дажэніні. Ганаровым прызам адзначаны сцэнарысты С. Дудаў і А. Цанеў, рэжысёр І. Дабралоў і артыст А. Кузняцоў.

У РЭДАКЦЫЮ ГАЗЕТЫ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выказваю шчырую падзяку ўстановам, арганізацыям і ісім таварышам, якія павіншавалі мяне ў сувязі з 80-годдзем з дня нараджэння.

Кандрат КРАПІВА.

ГОСЦЬ ШКОЛЬНІКАЎ

Дэлегат XXV з'езда КПСС народны артыст СССР Ф. І. Шманаў сустраўся з вучнямі Віцебскай сярэдняй школы № 3. Ён расказаў школьнікам аб рабоце форуму навучнікаў.

Артысты Беларускага дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа — частыя

госці ў гэтай школе. Лекцыі аб мастацтве, аб тэатральным майстэрстве, з якімі артысты выступаюць перад школьнікамі, паказ урыўкаў са спэнтаніў дапамагаюць вучням асвойваць матэрыял на ўроках этыкі і эстэтыкі.

БЕЛТА.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб прысваенні
тав. ГУСЕВУ В. Ф.
ганаровага звання
заслужанага артыста
Беларускай ССР

За заслугі ў развіцці Беларускага савецкага тэатральнага мастацтва і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці прысвоіць артысту Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра Гусеву Васілю Фёдаравічу ганаровае званне заслужанага артыста Беларускай ССР.

Старшыня Прэзідыума
Вярхоўнага Савета БССР
Ф. СУРГАНАУ,
Сакратар Прэзідыума
Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА,

24 сакавіка 1976 г.
г. Мінск.

В. Гусеў.

УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Аб прысваенні
т.т. КУРДЗЯНОК З. В.
і ПЕРАПЯЛІЦЫ К. І.
ганаровага звання
заслужанага артыста
Беларускай ССР

За заслугі ў развіцці Беларускага савецкага тэатральнага мастацтва і актыўны ўдзел у грамадскім жыцці прысвоіць ганаровае званне заслужанага артыста Беларускай ССР:

Курдзянок Зінаіда Валяцінаўна — артысты Брэсцкага абласнога драматычнага тэатра імя ЛКСМ Беларусі.

Перапяліцы Канстанціну Іванавічу — артысту Брэсцкага абласнога драматычнага тэатра імя ЛКСМ Беларусі.

Старшыня Прэзідыума
Вярхоўнага Савета БССР
Ф. СУРГАНАУ,
Сакратар Прэзідыума
Вярхоўнага Савета БССР
Л. ЧАГІНА,

24 сакавіка 1976 г.
г. Мінск.

З. Курдзянок.

К. Перапяліца.

ПОСПЕХ «ТЫДНЯ САВЕЦКАГА САЮЗА» У ШВЕЙЦАРЫН

«Савецкія артысты пакаралі нашы сэрцы», — так адзваюцца аб выступленні Беларускага дзяржаўнага народнага ансамбля песні і танца і вальскага квартэта «Купаліна» швейцарскія гледачы. Жыхары Жэневы і Лазаны, Базеля і Бэрна і іншых гарадоў краіны з захапленнем сустракалі кожнае выступленне дзячаў мастацтваў Беларусі, якія прыехалі ў Швейцарыю на «Тыдзень Савецкага Саюза», што праходзіў тут у сувязі з 30-годдзем аднаўлення дыпламатычных ад-

носін паміж СССР і Швейцарыяй. Бурай апладысмантаў сустракалі гледачы танцы «Вясёлка», «Лявоніха», «Гапак». Доўга не адпускалі яны салістку ансамбля Вольгу Шутаву, якая з вялікай цеплынёй выконвала рускія і беларускія народныя песні. Вельмі спадабаліся швейцарцам і песні ў выкананні заслужанага артыста Беларускай ССР Валерыя Кучынскага. Выступленне савецкіх артыстаў вылілася ў дэманстрацыю маючых савецка-швейцарскіх палітычных і куль-

турных сувязей. Сваё захапленне майстэрствам беларусаў выказалі начальнік палітычнага дэпартаменту краіны П. Грабер і іншыя афіцыйныя асобы, якія прысутнічалі на канцэрце. Праграма «Тыдня Савецкага Саюза» ўключала таксама правядзенне выставак Беларускага народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, савецкай палітычнай і мастацкай літаратуры і шматлікія сустрэчы савецкай дэлегацыі са швейцарскай грамадскасцю.

ТАСС.

Юрый ДОКТАРАЎ

Штабце

Нарыс

Яснай сонечнай раніцай Марыя Васільеўна Анібраева ішла на работу хуткай і лёгкай ходою.

Дайшоўшы да праспекта Багдана Хмяльніцкага, любіла яна на хвіліну спыніцца і паглядзець з Прыдзвінскага пагорка на панараму роднага Віцебска. Там, за гарызонтам, узыходзіла велізарнае залатая-аранжавае сонца, асвятляючы вышынныя дамы і старажытную ратушу.

Калі да фабрыкі «Сцяг Індустрыялізацыі» заставалася недалёка, яна міжволі запаволіла крок. І зноў нахлынулі на яе даўнія ўспаміны.

Тут ёй было ўсё блізкае і дарагое: і Смаленская плошча, і цагельны двухпавярховы домік, які пудам уцялеў у ваеннае ліхаліце. У ім жыла яна са сваёй маці — Пелагеяй Рыгораўнай...

Мінулі гады. Семнаццаціга-

довай дзяўчынай прыйшла Марыя Анібраева ў 1950 годзе на фабрыку.

Сядзела яна на канвееры побач са сваёй сяброўкай Валяцінай Векша.

Дзяўчыны зрэдку моўчкі пераглядваліся.

Раптам Валяціна заўважыла, што ў Марыі строчка ідзе няроўна, ніткі бясконца рвуцца, ламаюцца іголка. І тут у іх у з'явілася высокая стройная постаць начальніка цеха Марыі Ільінічы Мацішка. На грудзях у яе ззяла зорачка Героя Сацыялістычнай Працы.

Іна падышла да Марыі і спакойна спыталася:

— Як справы, Марыя?
— Заяда пешта машына.
— Механік быў?
— Быў. Не памог...
— Тады дазволь мне.
Марыя Ільінічы ўсміхнулася і ласкава сказала:
— Ну, вядома ж, з такімі «пропусамі» ў строчцы справа не пойдзе.

Дзяўчына залілася чырванію.

3 УСІХ каштоўнасцей, створаных нашым сацыялістычным ладом, самай значнай з'яўляецца новы савецкі чалавек — актыўны будаўнік камунізму. У выхаванні яго вялікая роля належыць установам культуры. Яны нясуць у масы духоўныя каштоўнасці сацыялізму, узбагачаюць жыццё нашых людзей. Менавіта на гэты скіравана ўся дзейнасць устаноў культуры Віцебшчыны. У вобласці працуе Беларускі дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа, 1.175 клубных устаноў, 2.923 бібліятэкі, 10 дзяржаўных і 138 гарадскіх музеяў, культура-асветнае і два музычныя вучылішчы, 39 дзейных і вярнуўшыхся музычных школ, 9 народных тэатраў, 11 хораў і 4 ансамблі песні і танца.

Работнікі культуры набылі, асабліва за апошнія гады, багаты вопыт, сталі баявымі памочнікамі партыйных арганізацый у ідэйна-маральным і эстэтычным выхаванні працоўных, мабілізацыі іх на паспяховае выкананне народна-гаспадарчых планаў і сацыялістычных абавязанстваў. Для іх работы характэрны ўдумлівы, сістэмны, дыферэнцыраваны падыход да выхавання розных груп насельніцтва.

Шырокае прымяненне знаходзяць такія формы выхавання людзей, як шыклы лекцыі і тэматычныя вечары, працоўныя эстафеты, рапартабы аб выкананні сацыялістычных абавязанстваў, вечары ўшаноўвання перадавікоў вытворчасці, вачары-нартыты сямейных працоўных дынастый рабочых і калгаснікаў, канферэнцыі чытачоў, масавыя народныя святы, клубы выхаднога дня і іншае.

Сёлета спаўняецца 50 гадоў Беларускаму дзяржаўнаму драматычнаму тэатру імя Якуба Коласа. Яго калектыву прайшоў за гэты час слаўны творчы шлях, набыў значны вопыт на ідэйна-маральнаму і эстэтычнаму выхаванні працоўных. Яшчэ ў 30-я гады тэатр пачаў рэгулярна абслугоўваць на грамадскіх пачатках калгасы рэспублікі, а апошнія два дзе-

сяцігоддзі яго калектыву штогод выязджае на гастролі ў гарады, раёны і гаспадаркі вобласці. Вядучыя артысты і рэжысёры аказваюць пастаянную практычную дапамогу кіраўнікам і актывістам сельскай мастацкай самадзейнасці, кансультуюць кіраўнікоў і артыстаў народных тэатраў, лектараў і выкладчыкаў універсітэтаў культуры. На базе тэатра працуе народны ўніверсітэт тэатральнага мастацтва. Для вучняў старэйшых класаў школ горада і Віцебскага раёна праводзяць-

на росце і майстэрстве мастацкай самадзейнасці. Цяпер у вобласці працуе больш як сем тысяч гурткоў гэтага профілю, у якіх працягваюць свае таленты больш як 98 тысяч рабочых, калгаснікаў, прадстаўнікоў інтэлігенцыі, студэнтаў, вучняў сярэдніх школ і прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў. У цеснай сувязі з жыццём працоўнага калектыву выдзе работу Зубаўскі сельскі Дом культуры Аршанскага раёна. Праўленне, актыўны Дома культуры, партком, камітэт камса-

веты, у якіх для кожнай групы вызначана па 30 і больш тэм, што цікавыя юнакоў і дзяўчат. Кожны чытач знаёміцца з анкетай, вызначае, што яго больш цікавіць і запісвае тэмы ў свой фармуляр. Гэта дапамагае работнікам бібліятэкі высветліць, чым цікавіцца кожны чытач, што яму парэкамендаваць.

Аналіз фармуляраў за дзесяць месяцаў мінулага года даў нядрэнныя вынікі. Кожны юнак ці дзяўчына прачыталі па 3—4 кнігі грамадска-палітыч-

емстваў музеяў усё большае месца займаюць тэматычныя экскурсіі і вечары, урокі і заняткі з навушнікамі, піянерскія зборы, уручэнне камсамольскіх білетаў і першых пашартоў, сустрэчы з ветэранамі ленінскай партыі, героямі Вялікай Айчыннай вайны і працы.

Аднак узровень, размах і эфектыўнасць культурна-асветнай работы, асабліва на вёсцы, пакуль яшчэ не адпавядаюць сучасным духоўным запатрабаванням насельніцтва. У вобласці яшчэ нямамоў, клубы, бібліятэкі, дзе масава-палітычная і культурна-асветная работа знаходзіцца на нізкім узроўні, матэрыяльна-тэхнічная база якая бедная.

Абласны, гарадскія і раённыя камітэты партыі, выканкомы абласнога, гарадскіх, раённых, пасялковых і сельскіх Саветаў дэпутатаў працоўных, пярвічныя партыйныя арганізацыі наменілі і ажыццяўляюць меры, вызначаныя XXV з'ездам КПСС, каб забяспечыць у дзесяцігоддзі далейшае павышэнне ролі сацыялістычнай культуры ў ідэйна-палітычным, маральным і эстэтычным выхаванні савецкіх людзей, фарміраванні іх духоўных запатрабаванняў. Маркуеца значна ўмацаваць матэрыяльную базу ўстаноў культуры, асабліва ў сельскай мясцовасці.

Сёлета выканком абласнога Савета дэпутатаў працоўных разгледзеў пытанне «Аб стане і далейшым палітычным падборам, расстаноўцы і выхаванні кадраў культуры-асветных устаноў вобласці». На 1976—1980 гады зацверджаны заданні гарадскім і раённым аб накіраванні моладзі на вучобу ў вышэйшых і сярэдніх устаноў і курсы па падрыхтоўцы мастацкіх кіраўнікоў і баяністаў. Намечана стварыць пры ўпраўленні культуры аблвыканкома пастаянна-дзеючую вочна-завочную школу па павышэнню кваліфікацыі работнікаў культуры раёнавага звання. Плавяцца штогод праводзіць залікі і суб'яседаванні з гэтай катэгорыяй работнікаў па практыцы і веданню асноўных метадаў культурна-асветнай работы. За пяцігодку будзе адкрыта 15 дзіцячых музычных і мастацкіх школ.

Работнікі культуры вобласці прынялі на сёлеты год высокай абавязанстваў па паліпашыненню культурнага абслугоўвання насельніцтва. Мерапрыемствы канкрэтныя, абгрунтаваныя.

Цяпер уся наша дзейнасць скіравана на тое, каб яшчэ вышэй узняць эфектыўнасць і дзейнасць культурна-масвай работы, актыўна спрыяць арганізацыі адпачынку працоўных, тым самым памагачы ім здзяйсняць планы дзесяцігодкі — пяцігодкі якасці, выконваць заданні, вызначаныя XXV з'ездам КПСС.

К. А. ГАЛЫНЯ, загадчык аддзела прапаганды і агітацыі Віцебскага абкома КП Беларусі

ВОПЫТ, УРОКІ, ПЛАНЫ

на ўрокі эстэтыкі. Іх наведваюць больш за дзесяць тысяч чалавек.

Цяпер калектыву тэатра актыўна рыхтуецца да свайго паўвекавага юбілею. Рэпертуар папоўніўся творами, прысвечанымі актуальным праблемам савецкага сацыялістычнага ладу жыцця. Глеачы змогуць паглядзець спектаклі «Мезазойская гісторыя» М. Ібрагімбаева, «Апошняя інстанцыя» М. Матукоўскага. Будуць адноўлены і паказаны лепшыя спектаклі мінулых сезонаў — «Улада цемры» Л. Талстога, «Несцерка» В. Вольскага, «Таблетку пад язык» А. Макаёнка.

Больш як дзесяць гадоў Палак культуры Віцебскага вятворчага дзяржаўна-працоўнага аб'яднання шэфствуе над устаноўкамі культуры саўгасаў імя Углюўскага і «Суражскі», калгаса «Беларусь» Віцебскага раёна. Праўленне Палака сумесна з саветамі клубаў гаспадарак складаюць планы работы. Многія масавыя мерапрыемствы, якія праводзяцца ў Палацы аб'яднання, дубіруюцца ў гэтых па сутнасці клубах-спадарожніках. Асабліва цікава прайшлі сумесныя вечары «Няма на свеце вышэй звання, чым рабочы чалавек», «Подзвігу народа жыць у вяках!», «Савецкая жанчына, слава тебе!», «Вішаванні пераможцаў» саборніцтва, святы першай баразны, ураджая.

Цесная садружнасць устаноў культуры горада і сёл дапамагае ўзняць узровень народнай мастацкай творчасці, палепшыць якасць мэтанакіраванасці і дзейнасці масавых культурна-асветных мерапрыемстваў. Гэта асабліва відаць

мола калгаса імя Янкі Купалы, выканком сельскага Савета дэпутатаў працоўных вызначаюць асноўныя напрамкі і масавыя мерапрыемствы на год. Асабліва ўвага аддаецца пашырэнню сацыялістычнага саборніцтва, ушаноўванню чалавеча працы. Для гэтага выкарыстоўваюцца насенны друк, радыё, плакаты-маланкі, «баявыя лісткі», гутаркі агітатараў.

У перыяд падрыхтоўкі да XXV з'езда КПСС праведзены вечары: «Рэпартабы табе, родная партыя!», «Наша сяла ўчора, сёння, заўтра».

Шмат увагі надаецца маральнаму і праваму выхаванню. Так, праведзены пусны часопіс «Правы і абавязкі савецкіх грамадзян», дыспут «Наш сучаснік, які ён?», вечар «Як працягваюць яны — могуць працягваць усе» (пра жывёлаводстваў калгаса). У калгасе ёсць маладзёжны хор, які выступае і ў іншых гаспадарках раёна.

За гады дзесяцігодкі пяцігодкі значна палепшылі сваю работу дзяржаўныя масавыя і прафесійныя бібліятэкі. Так, работнікі Віцебскай цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя Горкага вырашылі арганізаваць на абанеміне спецыяльны стол для абслугоўвання юнацтва.

Асноўным метадам работы з чытачамі стаў індывідуальны падыход, імкненне паўней задаволіць запатрабаванні, сфарміраваць густы чытачоў і грамадзянскую свядомасць. З гэтай мэтай з агульнай колькасці маладых чытачоў выдзелены тры групы: школьнікі старэйшых класаў, студэнты і рабочая моладзь.

Для задавальнення попыту чытачоў вядуцца тэматычныя

най літаратуры, 2—3 — прыродна-навучныя, 2 — тэхнічныя, 4—5 — па мастацтву, спорту, літаратурна-навуковаму і 8—9 мастацкіх кніг.

Найбольшая колькасць чытачоў выявілася па тэмах: «Запавестам Леніна верныя», «Іх жыццё — табе прыклад», «Законы і ты», «Аб маральным абліччы маладога чалавек», «Пазнай сваю прафесію», «Вучыся разумець цудоўнае».

Асабліва ўвагу супрацоўнікі бібліятэкі ўдзяляюць выхаванню школьнікаў старэйшых класаў. З кожным з іх праводзяцца гутаркі, у працэсе якіх вызначаюцца тэмы для чытання. Індывідуальная работа спалучаецца з масвай. У планах мерапрыемстваў, якія складаюцца разам з настаўнікамі, прадугледжваюцца вечары канферэнцый чытачоў, агляды навінак літаратуры. Так, напрыклад, у мінулым годзе былі праведзены для гэтай катэгорыі чытачоў тэматычныя вечары «Школа, а далей?», «Падарожжа па прафесіях», «У свеце цудоўнага», канферэнцыя чытачоў «Пытае Ленін — адказвае моладзь». Падрыхтавана больш за 30 аглядаў літаратуры, якія чыталіся ў школах і на агітваячыхках.

Лепш сталі працаваць музеі. Па многіх пераходах нашага жыцця ў іх створаны яркія запамінальныя экспазіцыі і асабліва — па прапановах павялічылі нашага народа ў будаўніцтве камунізму. Значна палепшылася іх крэатыўная дзейнасць. Віцебскі абласны, Полацкі і Лепельскі крэатыўныя музеі перыядычна экспануюць фотавыстаўкі на мясцовым матэрыяле. У масавых мерапры-

Марыя Ільініна правярыла чаўнок, аглядзела ўсе дэталі. І, не мяняючы іголку, уключыла матор.

Анібраева ўбачыла, як Мацэнка спрытна і віртуозна пачала «апрацоўваць кішэню» — дэталю крою. Адклаўшы адну, яна ўзяла другую, трэцюю... Хуткасы машыны была вялікая, а рукі рухаліся плаўна і ветагошка.

«Значыцца, тут справа не ў нітках і не ў іголках, а ва ўменні працаваць», — падумала дзяўчына.

Гэты выпадак запомніўся Марыі Анібраевай на ўсё жыццё.

Мацэнка стала для яе першай настаўніцай і самым дарогім чалавекам. У ёй яна бачыла адну з тых жанчын, для каго вайна была сапраўдным выпрабаваннем у жыцці. Марыя ж Ільініна разам з Верай Харужай працавала ў Віцебскім надполлі. Пасля вызвалення горада першай прыйшла яна на фабрыку і кінула покліч: «Даш сонца ў вокны карпусоў!»

Давялося працаваць разам з ёю на надзельніках і Марыі Анібраевай. І заўсёды Марыя Ільініна сваймі высілаў усмешкаю, абаяльнасцю і працавітасцю загадвала ёй яе маці.

Далёкія пяцідзясятыя гады... Далёкія і разам з тым такія блізкія. І ў тыя часы было яна пачынаў на фабрыцы, яна была прадзвужальнікаў стаханавскай эстафеты.

Для Марыі Анібраевай першыя рабочыя настаўнікі — гэта як першыя настаўнікі ў школе. Як першае названне радасці працы.

За работу ў 8-й пяцігодкі Марыя была ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, а за поспехі ў першым два гады 9-й пяцігодкі — ордэнам Леніна. 15 гадоў яна з'яўляецца прафорган па сваім участку...

Прышоўшы ў цэх за гадзіну да работы, Марыя ўзяла ў канторы дзёнік прафорга і стала праглядаць нормы выпрацоўкі ўсёй бытады камуні-

тычнай працы. Яна рабіла ў графах адзінкі новымі работніцам, якім было нядаўна прысвоена званне «Ударнік камуністычнай працы». Тут жа палучыла, што сёння ёй прыдзецца надзяліць на ўчастку шывяку Наташу Курчову.

У асноўным на змяне штодзённа працуе не 98 чалавек, якія лічацца па штату, а значна менш. Але план застаецца нязменным. Таму прафоргу Анібраевай даводзіцца прыкладваць нямаля памаганіяў, каб у іх «працоўным аркестры» ніхто не фальшывіў, працаваў з поўнай аддачай сіл. І Анібраева, надобна вопытнаму дыржору, заўсёды бывае там, дзе неабходна цёплае слова або практычная дапамога.

У жыцці кожнага чалавек бываюць такія падзеі, якія не забудзеш ніколі. У той дзень, калі Марыя Васільеўна ўвайшла ў цэх, яна міжволі звярнула ўвагу на радасць, прыўзняты настрой шывачак. «Што б гэты матло значыць?» — мільгнула ў яе думка. Нецкана яе погляд слізгаў на малаўнічы

плакат, на якім было напісана проста, шыра, па-рабочаму: «Віншваем цябе, Марыя Васільеўна, з працоўным подзвігам. Ты першая сярод работнікаў лёгкай прамысловасці рэспублікі выканала дзве асабістыя пяцігодкі. Так трывай далей. Гарнамаея табою ўсе!»

Цяжка перадаць тыя пачуцці, якія папоўнілі яе сэрца. Некаторы час яна моўчкі стаяла, затым кранком вышперла слёзы радасці. Ёй захачелася раптам усіх моцна расцалаваць, кожнаму сказаць вялікае дзякуй за тое, што яе поспехам радуецца ўсе.

Як заўсёды, на святочнай дэманстрацыі Марыя Васільеўна ішла сярод калектыву свайго цэха. Таварышы па рабоце для яе — родная сям'я. Падбаецца ёй быць з імі не толькі на фабрыцы, але і ў дні вялікіх святаў. Так было і на гэты раз. Святочная, высілая песня, нібы крылатая птушка, узнімалася ўвышыню над калонаю. Нецкана да яе падышоў пер-

шы сакратар Віцебскага абкома партыі Сяргей Міхайлавіч Шабашоў. Ён уручыў ёй прывітальнае пісьмо Генеральнага сакратара ЦК КПСС Леаніда Ільіна Брэжнева, у якім адзначалася яе вялікая працоўная перамога — выкананне двух пяцігодных заданняў за 4 гады і 8 месяцаў.

Сяргей Міхайлавіч запрасіў Марыю Васільеўну на святочную трыбуна. Стоячы побач з кіраўнікамі вобласці і перадавікамі вытворчасці, яна старалася ўбачыць сваіх сябровак па працы.

Калі закончылася першая змена, Анібраева выйшла з цэха на вуліцу.

На работу ішла другая змена.

Жанчына прыспешыла крок. Сёння ўвечары ў Марыі Анібраевай быў прыёмны дзень у «пакоі дэпутата».

Вярталася яна дамоў позна. Але, як заўсёды, любіла прайсціся пешшу.

Родны горад ззяў мноствам агнёў.

ИВАН ПАУЛАВИЧ, хацелася б пачаць нашу гутарку з прыемнай згадкі пра тое, што вы нядаўна зноў абраны дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР па Гарадзецкай выбарчай акрузе № 399 Выхаўскага раёна. Скажыце, калі ласка, а ў папярэднія разы ад якіх акруг вы былі прадстаўніком народа ў Вярхоўным Саваце рэспублікі.

— Дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР я выбіраюся ў трэці раз. У папярэднія разы выбіраўся на Палессі, у Жыткавіцкай і Петрыкаўскай выбарчых акругах.

— У студзені 1939 года, як самі вы гаворыце ў аўтабіяграфіі «Трохі згадак і думак», вы надрукавалі першы свой верш у газеце «Чырвоная змена». З гэтага пачынаўся ваш шлях у вялікую літаратуру. Што вы цяпер скажаце пра тое ваша захваленне паэзіяй? Ці паўплывала яно на вашу творчасць як празаіка?

— Я думаю, што асаблівага ўплыву на маю празаічную творчасць яно не аказала. Ды, можна сказаць, і ў сваёй паэзіі я хутчэй быў празаікам. На пачатку маё, я скоры зразумеў, што я не паэт па складу свайму. Не паэт у тым сэнсе, што не здатны на вершаскладанне. Лічу, я добра зрабіў, што не губляючы часу неўзабаве перайшоў на прозу.

— Мы ведаем, што ў вас, як і ў многіх вашых аднагодкаў, было галоднае дзяцінства, на фронце вас цяжка параніла, вам нагрэжана ампутацыя рукі. Што вы зараз думаеце наконт тых цяжкасцей у жыцці?

— Па-першае, павінен сказаць тое, што мне прыйшлося жыць галадна ў школьныя гады, гэтага я нікому б не пакадаў бы. Для мяне гэта не прайшло бесследна і я рады, што ўсё гэта беззваротна адышло, што сучасныя пацы школьнікі не ведаюць той нястачы, з якой нам давялося ісці ў навуку.

Што да майго ранення, дык тут было волье яе. Я даў было згоду на ампутацыю рукі, — урачы пераканалі мяне ў неабходнасці яе. Але мяне паштадаваў галоўны ўрач шпіталю ў Растове прафесар Антонаў. Паглядзеў ён на мяне, бачыў хляпец малады, рука яму патрэбна, хлопцу жыць ды жыць, — на сваю рызыку адмяніў ампутацыю. Сам вельмі старанна зрабіў няпростую аперацыю пляча і рукі. У выніку, рука была захавана, ёю я змог пісаць, працаваць. На ўсё жыццё за гэта я ўдзячны прафесару Антонаву.

— Першыя свае апавяданні вы напісалі ў 1942 годзе. Зімой 1942—1943 года два з іх вы надрукавалі ў Бугуруслане, у гарадзкоўскай газеце. У лістападзе 1944 года ў газеце «Звязда» вы публікуеце апавяданне, якое называецца першым. Ці трэба гэта разумець так, што ў 1944 годзе зноў убачыла свет тое апавяданне, якое ўпершыню з'явілася ў друку зімой 1942—1943 года?

— Так. Гэта адно і тое ж апавяданне. Раней лістапада 1944 я не мог друкавацца на роднай мове, бо жыў у глыбіні Расіі, дзе не было беларускай газеты. Толькі пасля вяртання на радзіму ў 1944 годзе такая магчымасць з'явілася.

— Хто з пісьменнікаў аказаў на вас найбольшы ўплыў?

— Мне цяжка адказаць на гэтае пытанне. Я сам не маю яснасці, — хто і які аказаў на мяне ўплыў.

Самым значным я лічу той уплыў, які на пісьменніка аказвае жыццё. У гэтых адносінах магу сказаць, што

для мяне самым важным уплывам быў уплыў, які на мяне аказала жыццё. У прыватнасці, тое жыццё, якое я бачыў у дзіцячыя гады ў Глінішчах і суседніх вёсках, у гарадзкім пасёлку Хойнікі, дзе я пазней вучыўся і жыў. Мяне як пісьменніка больш за ўсё сфарміравала імяна гэтае жыццё: Глінішчы, Алексічы, Хойнікі, — вясковае, калгаснае жыццё, камсамольскае жыццё, школьнае жыццё.

— А што паслужыла першым штуршком для вашай пісьменніцкай творчасці?

— Гэта было так даўно, што я дакладна не помню першага штуршка. Пісаць я

ючымі назвамі бедны, выдушаны свет.

Аднак, гаворачы гэта, я помню пра тое, што думка мая можа быць суб'ектыўнай. А можа, я памыляюся ў азначках.

Ва ўсякім разе, што да «здабыткаў», не трэба спяшацца. Трэба — пачаць, што скажа час, сур'ёзная крытыка.

Тым больш няма патрэбы спяшацца з гэтым, што наперадзе — блізка — з'езд. Ён, трэба думаць, падвядзе вынікі і вызначыць «здабыткі». І, вядома — страты.

Адным словам, пытанне гэта патрабуе вялікай сур'ёзнай размовы, а не проста кароткага адказу, галаслоўнага

яго мастацкай работы ў першую чаргу непазбежна залежыць ад узроўню яго чалавечай і творчай культуры. Якасць стылю, узровень стылю залежыць ад узроўню, вышынні пісьменніцкай чалавечай, інтэлектуальнай, грамадзянскай культуры.

— Нядаўна адзначалася сямідзесяцігоддзе з дня апублікавання праграмага ленинскага артыкула «Партыйная арганізацыя і партыйная літаратура». У сувязі з гэтым хацелася б закрануць пытанне пра свабоду творчасці пісьменніка.

— Гэта сур'ёзнае і вельмі важнае пытанне. Яно да таго ж і вельмі шырокае. Мне

белы, а ён жыве. Жыве і квітне! І будзе жыць! Бо раман — жанр вялікіх магчымасцей, ён дазваляе паказаць жыццё ва ўсёй складанасці, адкрывае перад пісьменнікам вялікія прасторы. Роман па-ранейшаму любіць чытачы, у прыватнасці, савецкі чытач. Гэта ж бесспрэчна: у Савецкім Саюзе раман застаецца самым любімым літаратурным жанрам. Гэта і дае падставу спадзявацца, што раман не павінен хваляцца за сваё жыццё.

Дарэчы, будзем помніць: без літаратурнай крыніцы не могуць існаваць вялікія сапернікі нашы ў мастацтве — кіно, тэлебачанне, тэатр, радыё. Гэта таксама пэўным

ВЫТОКІ ТВОРЧАСЦІ, КРЫНІЦА НАТХНЕННЯ

Гутарка спецыяльнага карэспандэнта штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» з народным пісьменнікам Беларусі, лаўрэатам Ленінскай прэміі Іванам МЕЛЕЖАМ

пачаў таму, што мне хацелася пісаць. Таму і цяпер пішу.

— Што вы скажаце пра суадносіны асабістага жыццявага вопыту пісьменніка з набыткам іншых?

— Я скажу, самае важнае для пісьменніка — гэта асабісты жыццёвы вопыт. Пісьменніку ніколі не бывае дастаткова таго, што ён вычытае з кніжак. Толькі перажытае асабіста можа быць сапраўднай асновай для сур'ёзнай мастацкай творчасці. Але ж абмяжоўвацца толькі асабістым вопытам — гэта абмяжоўваць свой талент, сваё разуменне жыцця. Другія кнігі памагаюць больш глыбока разбірацца ў тым, што ты перажыў, што пазнаў, ідучы сваёй жыццёвай дарогай.

— Іван Паўлавіч, у мінулым пяцігоддзі вы здзейснілі шмат сваіх творчых задум. Гэта дазваляе паставіць перад вамі такое пытанне: што вы адносіце да ліку здабыткаў дзевятнай пяцігодкі ў нашай беларускай літаратуры?

— Па-першае, я не скажу пра сябе, што я зрабіў многа. Я зрабіў мала. Гэта кажу адкрыта, у імя ісціны.

Па-другое, што да іншых, то малюнак зробленага ўсім настолькі прысты, што мінэвалі азіраршся: а што ж тут здабытак, а што не?

Вы фактычна просіце адказаць, што зрабілі трыста чалавек за пяць гадоў. Тут бесспрэчна адно: зрабілі не мала па колькасці. А па якасці, па ўзроўню таленту, культуры? Вельмі няпросты малюнак. Есць творы добрыя, дбайныя, пасрэдня, слабыя. Прычым, есць творы добрыя ў маладых пісьменнікаў, творы дрэнныя — у сталых, вопытных літаратараў. Такіх вопытных, што здзіўляешся, як яны дазваляюць сабе друкаваць такое. Есць цыклы вершаў, у якіх на «5» ці на «4» — два-тры вершы. Есць раманы, у якіх есць адзін — два сапраўдныя раздзелы і дзесяткі старонак неахайных паспешлівых. Раманы, у якіх над шматабяца-

пэраліку твораў і прозвішчаў.

— Іван Паўлавіч, як вы наогул расцэньваеце ўзровень развіцця сучаснай беларускай літаратуры?

— Пытанне нялёгкае. Найперш таму, што нейкага адзінага, агульнага ўзроўню літаратуры няма. Для кожнага пісьменніка існуе фактычна свой узровень майстэрства. Але і шлях кожнага пісьменніка бывае, як правіла, рэдка вельмі роўны і нават у творчасці аднаго пісьменніка майстэрства бывае то вышэйшым, то ніжэйшым.

У нашай беларускай літаратуры есць выдатныя майстры слова, якія заслужана заваявалі прызнанне ўсесаюзнага чытача і якія добра выглядаюць на агульным фоне ўсёй савецкай літаратуры. Але я сказаў бы няпраўду, калі б стаў даводзіць, што ўсе творы на высокім узроўні, бо, на жаль, побач з творами сапраўды высокамастацкімі час ад часу паўзюлюцца творы скараспелыя, невялікіх мастацкіх вартасцей. Магу сказаць, што па лепшых узорах наша беларуская літаратура ўсё ж займае высокае, адно з самых перадавых месцаў у савецкай літаратуры.

— Вам, аўтару «Жыццёвых клопатаў», кнігі, якая вліччае вашу дваццаціпяцігадовую працу як публіцыста, крытыка і літаратуразнаўцы, хацу задаць такое пытанне: часта пра таго ці іншага пісьменніка гавораць, што ён добры ці нават выдатны стыліст. Як вы разумееце стыль мастацкага слова?

— Стыль — вельмі багатае, ёмістае паняцце. Лепш зае вызначэнне яго, на маю думку: «стыль — гэта чалавек». Лепш не скажаш.

Я хацеў бы тут сказаць пра адну асаблівасць гэтага паняцця. Мне здаецца, што паняцце «стыль пісьменніка» найперш вызначаецца ўзроўнем агульнай пісьменніцкай культуры. Мабіць, дзіўна гаварыць пра тое, што пісьменнік павінен быць чалавекам культурным, але ўзровень

не проста гаварыць пасля ўсяго, што сказана раней.

Гаворачы пра свабоду пісьменніка, варта помніць пра тое, што кожны з нас кіруецца ў сваёй дзейнасці пачуццём абавязку перад сваім народам, часам, перад грамадствам. Свабоды, незалежнай ад абавязку перад народам, грамадствам, партыяй і г. д. не існуе.

Як і кожны чалавек, пісьменнік звязан многімі сувязямі з часам, грамадствам, літаратурай, таму сапраўднае пісьменніцкае дзейнасць не можа быць адарванай ад грамадскага жыцця, ад законаў грамадскага існавання.

— Як вы разумееце значэнне кнігі ў эпоху навукова-тэхнічнай рэвалюцыі?

Мы ведаем, што на Захадзе яшчэ і сёння ходзяць розныя «тэорыі» пра «крызіс кнігі», «непазбежнасць гібелі літаратуры і мастацтва», «крызіс рамана»...

— Ні для кога не сакрэт, што ў апошнія гады, а налі гаварыць больш дакладна, дык у апошнія дзесяцігоддзі адбылося вялікае пераарыентаванне ў галіне культуры. Калі яшчэ паўстагоддзі назад кніга была ледзь не адзіным, наўнаўладным уладаром абшару культуры, то за гэты час у галіну культуры магутна ўклінілася кіно, а ў пасляваенны час — тэлебачанне, якое набыло пэўнай-на вялікае значэнне. Фактычна кніга цяпер вымушана дзяліць сваю ўладу з вельмі магутнымі саюзнікамі. Гаворачы пра значэнне кнігі няпер, мы ўвесь час павінны помніць пра кіно і тэлебачанне — магутных спадарожнікаў і сапернікаў літаратуры. Да гэтага, вядома, трэба дадаць, што значная роля ў галіне культуры застаецца за тэатрам.

З улікам усяго гэтага можна меркаваць пра ўдзельную вагу кнігі ў сённяшнім культурным працэсе.

Наконт рамана. Мне здаецца, што само жыццё дало адказ на «тэорыю крызіса рамана». Раману прадралі пагі-

чынам умацоўвае становішча рамана.

— У апошні час многія празаікі і паэты ўсё часцей выступаюць у крытычных жанрах. Як вы ацэньваеце такую з'яву?

— Я ацэньваю гэтую з'яву станоўча. І прыхільна стаўлюся да яе, бо думаю, што багачце ніколі не павіна пахоць нас. Чым больш будзе выдатных крытычных кніг, тым больш будзе роздму, тым лепш будзе нашай літаратуры.

— Што вы лічыце галоўным крытэрыем мастацкага твора?

— Я лічу, што каштоўнасць мастацкага твора тым больш узрасце, чым больш ён праўдзівы.

Дабіцца гэтага вярста. Для гэтага трэба глыбока пранікнуць у чалавечую душу, у чалавечае жыццё, у жыццё грамадства. Трэба глыбока разумець свет у складанай дыалектыцы з'яў, мукасць у абыходжанні з нялёгім жыццёвым матэрыялам. На мой погляд, гэта і ёсць найпершыя перадумовы значэння мастацкага твора.

Да гэтага дадам яшчэ тое, што значэнне мастацкага твора вызначаецца агульнай культурнай пісьменніка, якая выяўляецца не толькі ў спосабе бачання, але і ў характары пісьма, падачы назіранняў жыцця.

— Іван Паўлавіч, чытачоў надзвычай захапляюць у вашых творах вобразы самых розных людзей. Хто з вашых герояў самы блізкі і дарагі для вас асабіста?

— На гэтае пытанне адказаць не проста. Адносіны пісьменніка да сваіх герояў нярэдка складаныя. У залежнасці ад таго, што ўяўляе герой сабой, у многім вызначаецца і стаўленне да яго аўтара.

Я не баруся сказаць, які герой мне даражэйшы, таму, што мне дарагі многія героі. Адносіны да іх не простыя таму, што звычайна кожны герой у творы нясе нешта сваё, адметнае, нейкую частку душы аўтара. Такога не-

роя, які б нічога не гаварыў, нічога не сцвярджаў, я стараўся не ўводзіць у твор. Вось чаму не маю падстаў гаварыць пра нейкага аднаго героя.

Герояў, якія мне дарагія, у маіх творах многа. Да герояў, якія мне, можа быць, мала сімпатычныя, адносіны таксама складаныя.

У адносінах да герояў, мне здаецца, дзейнічаюць тыя ж законы дыялектыкі, якія вызначаюць і адносіны да жывых людзей, у жывым жыцці.

— **Іван Паўлавіч**, вы закончылі трэці раман з цыкла «Палеская хроніка» — «Завей, снежань», які друкуецца ў часопісе «Польмя». Значыць, сёння мы можам гаварыць пра тое, што «Палеская хроніка» стала трэцім логічным. Ці масце вы намер працаваць над чацвёртай часткай?

— Новы мой раман «Завей, снежань» сапраўды з'яўляецца трэцім часткай «Палескай хронікі». Буду пісаць, калі толькі здолею, і чацвёртую частку. Што атрымаецца — пакуль што не ведаю і хвалюся, ці напішу гэты твор на належным узроўні.

— **На Усесаюзнай нарадзе пісьменнікаў і крытыкаў «Неўміручы подзвіг народа ў Вялікай Айчыннай вайне і савецкай літаратуры»**, што адбылася ў сталіцы нашай рэспублікі горадзе-героі Мінску ў лютым-сакавіку 1975 года, у выступленнях некаторых прамовцаў выказвалася шкадаванне, што, маўляў, у нас яшчэ не з'явілася эпічнага твора пра Вялікую Айчынную вайну 1941-1945 гадоў, раўназначнага «Вайне і міру» Льва Талстога. Што вы скажаце наконт гэтага?

— Я скажу, што ўся гэтая праблема выдуманая.

Сапраўды, наша мастацкая літаратура вельмі многа сказала пра мінулую вайну і тое, што яна сказала, назаўсёды злетанецца ў памяці народа. І гэта важна. Важна, што творы ёсць, што іны напісаны, што пішучыя новыя. Важна цаніць тое, што ёсць. Не адкідваць зробленага ў чаканні новага Льва Талстога.

Ці з'явіцца нейкі твор, які стане ўпоровень з «Вайной і мірам»? Можна з'явіцца, як з'явіўся «Ціхі Дон». А можа, і не з'явіцца. У жыцці не ўсё паўтараецца. Жыццё ідзе сваім шляхам.

— **Беларусь перанесла найвялікшыя выпрабаванні і пакуты, страціла пацярпела ад вайны. Гэта вядома. Але ці не залішне ў некаторых творах абывраваецца тэма пакут і ахвяр — за кошт паказу мужнасці і гераізму савецкіх людзей у барацьбе з ворагам?**

— Я павінен сказаць, што ў мяне няма такога ўражання, што нехта паказвае толькі пакуты і не паказвае гераізма. У нашай беларускай літаратуры такой небяспечна няма. З другога боку, вайна, як ні глядзі на яе, была няшчасцем для народа, морам пакут. Гераізм на ёй — пераадольне пакут. Паказваць гераізм на вайне без пакут — немагчыма.

— **Вельмі прыемна ўсведамляць, што ў спрэчкі з вядомым дакладзе ЦК КПБ XXVIII з'езду Камуністычнай партыі Беларусі адзначана кніга А. Адамовіча, Я. Брыля і У. Калесніка «Я з вогненнай вёскі...»**

— Гэта бесспрэчна. Калі гаварыць пра «Я з вогненнай вёскі...» Алесь Адамовіч, Янік Брыль і Уладзіміра Калесніка, дыя і павінен сказаць, што гэтая кніга — з'ява ў нашай літаратуры. Яна сказала пра наш народ такую частку праўды, якую з такой сілай і ў такой меры да аўтараў гэтай кнігі не скажаў ніхто.

— **Хочацца нагадаць у сувязі з вашымі словамі цытату з прамовы таварыства Пятра Міронавіча Машэрава на нарадзе пісьменнікаў і крытыкаў: «...мы прычылі і будзем прычыць з усёй страпнасцю і неспрымірмасцю, — супраць спроб даць скажоны малюнак таго, што было няхай нават у самыя складаныя і горкія перыяды ваеннага ліхалецця. Мы супроць любых тэндэнцый дэградацыі, напрыклад, у абмалеўцы 1941 года, пачатковага этапу вайны, супроць спекулятыўных разважанняў аб неапраўдана вялікіх ахвярах, фатальных праліках і да т. п.»**

— Сапраўды, прыклад герояў Брэста і Магілёва, Мінска і Гомеля, Віцебска і Гродна гаворыць сам за сябе.

— **Цалкам згодны з тым, што скажаў Пётр Міронавіч Машэраў. Так, трэба змагацца з усімі спробамі прынізіць гераізм нашага народа.**

Вы згадалі пра такія яркія прыклады гераізму, як Брэст, Магілёў... Я не ўдзельнічаў у такіх выдатных аперацыях, хоць быў удзельнікам баёў 1941 года. Але ў мяне ёсць асабісты вопыт, і я магу сказаць, што 1941 год быў годам вялікага гераізму савецкіх людзей. Гэта важна адзначыць таму, што гераізм гэты праўдлівы ў асабліва цяжкіх умовах першых дзён вайны, калі ў нас было мала вопыту, калі вораг быў асабліва моцны, калі ў яго была перавага ў тэхніцы. У гэтых цяжкіх для нас умовах нам прыходзілася адступаць. Але і ў гэты час, я сам бачыў, было многа прыкладаў гераізму.

Яшчэ ў 1941 годзе мне і маім таварышам на службе выпала шчасце, — іначай я не магу сказаць, — удзельнічаць у першай вялікай наступальнай аперацыі. Гэта было наступленне на Растоў. Ужо тады, можна сказаць, было відаць, што мы будзем біць ворага, будзем наступаць. Можна было прадбачыць, што — раней ці пазней — будзе той час, калі мы пойдзем наперад і пад Масквой, і на Украіне, і ў Беларусі, і дойдзем да Берліна.

У першыя дні вайны ярка праявіўся гераічны дух нашых воінаў, савецкіх людзей. Тады, у першыя дні вайны, многія чырвонаармейцы гаварылі пра тое, што пачатая фашыстамі вайна закончыцца ў Берліне! Вера ў гэта была проста незвычайнай!

— **Гэта — праўда! І як кожную праўду, — можа, нават у большай меры, чым іншую праўду, — мы яе павінны аберагаць і адстойваць.**

— **Іван Паўлавіч, якія пытанні ў асветленні масавага гераізму савецкіх людзей вы лічыце важнейшымі?**

— Усё тое, што адбывалася і адбываецца ў жыцці, важна для літаратуры, і ўсім гэтым пісьменнік павінен цікавіцца, ва ўсё паглыбляцца, ва ўсім павінен разабрацца. Імкненне раз'яднаць усё гэта, я думаю, ідзе на шкоду літаратуры.

— **Якія кнігі, прысвечаныя паказу масавага гераізму савецкіх людзей, вам найбольш падабаюцца?**

— Такіх кніг многа. Літаратура, і сярод іх наша беларуская, багата зрабіла для паказу гераізму савецкага народа. Гэта вядома ўсім, як вядома лепшыя і нялепшыя творы пра вайну.

Адзначаючы гэта, я, разам з гэтым, хачу сказаць, што мы павінны навучыцца паважаць усё тое добрае, што было зроблена ў літаратуры за ўсе гады пасляваеннага развіцця. Я гатовы падтрымаць усіх, хто кліча да беракліванасці, справядлівасці, павягі да ўсяго таго добрага, што было зроблена ў пасляваенны час усімі майст-

рамі мастацкага слова. У нас жа так, бывае, атрымліваецца, што пасля нейкага аднаго перыяду, штучна акрэсленага некім, мы з дзіўнай лёгкасцю гатовы выкрасліць, выкасаваць, вынішчыць, выпатаць усё тое, што рабілася да гэтага перыяду.

Тут хачелася б пажадаць, каб нас не кідала так з крайнасці ў крайнасць. Трэба быць больш ашчадным!

— **Як даламагае вам вопыт вэтэрана Вялікай Айчыннай вайны ў вашай пісьменніцкай рабоце?**

— **Вопыт удзельніка мінулай вайны мне даламагае ў рабоце таксама, як даламагае мне кожны іншы вопыт: і даваенны, і пасляваенны. Усё, аб чым піша пісьменнік, з'яўляецца вынікам яго агульнага, усебаковага вопыту. Чым багацейшы ўсеагульны вопыт, тым багацейшы сам пісьменнік.**

Вельмі важна для пісьменніка мець больш гэтага рознага вопыту.

— **Вялікае бачыцца на адлегласці. Ці можна лічыць ілюстрацыяй да гэтай думкі тое, што праз дваццаць гадоў пасля першага апублікавання рамана «Мінскі напрамак» вы перапісалі гэты твор, паглыбіўшы вобразы, зрабіўшы больш дакладнымі малюны яго дыялогі, мову, як самі гаворыце ў навагоднім інтэр'ю?**

— Я думаю, што тыя словы, якія вы гаворыце, лішне пафасныя. Я перапісаў раман таму, што паявіліся новыя матэрыялы, якіх раней не было, стаў я бачыць у сваіх героях больш, чым бачыў раней, калі жыў імі дваццаць гадоў назад. Можна сказаць — я адчуў, што цяпер магу лепш зрабіць тое, што рабіў раней. Разам з тым павінен сказаць, што, пераглядаючы раман, пераканаўся яшчэ раз у тым, што асноўнае ў ім адразу было зроблена добра і ў прыкметы і нічога не мяняў. Найбольш я зрабіў тое, што называецца шліфоўкай твора. Больш старанна вышсаў дыялогі, вобразы.

— **Дзе і як, з кім вы сустрэлі першы і апошні дні Вялікай Айчыннай вайны?**

— **Першы дзень Вялікай Айчыннай вайны, 22 чэрвеня 1941 года я сустраў на мяжы ў Карпатах.**

— **Я не ўсю вайну быў на фронце, летам 1942 года мяне раяла...**

— **У 1945 годзе, калі канчалася вайна, я быў у Мінску, вучыўся ў Беларускам дзяржаўным універсітэце.**

— **Які дзень ці якая падзея з гадоў Вялікай Айчыннай вайны вам больш запомнілася і што было звязана з ёй?**

— **Больш за ўсё, мабыць, запомніўся мне першы дзень вайны. Але я павінен разам сказаць, што на вайне кожны дзень — гэта такое, што помніцца ўсё жыццё. Могу сказаць: дасюль помню ўсё важнае, што было на вайне ў той год, калі я быў на фронце, хоць з таго часу мінула больш за трыццаць гадоў. Усё там было важна, усё хвалюе і ўсё і цяпер гарыць у маім сэрцы.**

— **Якую падзею з вятнага жыцця вы лічыце самай значнай?**

— **Я ўжо дастаткова стары чалавек і дастаткова многа пражыў, каб у сваім жыцці мець не адну, а многа важных падзей. Я паграмаў бы супраць праўды, каб пачаў вышукваць нейкую адну значнальную падзею. Іх было доволі многа, розных і важных.**

— **Вашы цікавыя сустрэчы?**

— **Сустрэч было вельмі многа. І многа было цікавых.**

Наогул я лічу, што мае жыццё ў цэлым было цікавым. Я толькі шкадую, што вельмі мала змог раскажаць пра гэта жыццё і пра тых людзей, з якімі сустракаўся.

— **Сваю дылогію, вы прысвяцілі бацьку, маці, бацькоўскай зямлі. Шкада, што пра вашых бацькоў мы так мала ведаем.**

— **Гэта вельмі вялікае пытанне. Я збіраюся напісаць больш падрабязна і пра бацьку, і пра маці, якой няма цяпер. І, думаю, калі-небудзь збіруся.**

— **Але гэта настолькі складана і настолькі важна для мяне, што я думаю: пра гэта трэба пісаць або вельмі добра, або не пісаць зусім. Сёння я не магу пра гэта гаварыць, не гатовы.**

— **Вашы планы на будучае?**

— **У гэтым годзе я падрыхтаваў да друку дзёнікі і запісныя кніжкі 1941-1942 года. Атрымалася, мне здаецца, кніжка цікавая. Ва ўсякім выпадку для тых, хто неабязкавы да нашага пакалення.**

Кніжка гэтая называецца «Першая кніга». «Першая» таму, што фактычна гэта тое, што стала пачаткам маёй творчасці. Незвычайнасць яе ў тым, што гэтая «Першая кніга» выходзіць пасля дзесятка кніг, якія былі напісаны пасля яе. Але я раней проста не мог выдаць яе, не быў гатовы для гэтага.

Гэта першае. Другое тое, што здарылася ў друк раман «Завей, снежань» і, відаць, я буду працаваць над новым раманам. Накіды такія-сякія ёсць і я ўвесь час думаю пра гэтую будучую кнігу. Што атрымаецца — пабачым.

— **Ёсць многа і другіх задум, але, відаць, для таго, каб я прыступіў да іх ажыццяўлення, трэба вызваліць душу і сэрца ад гэтых, галоўных, першапачатковых.**

— **Вы згадалі пра дзёнікі, і ў мяне ўзнікла такое пытанне: якое месца ў вашай творчасці займае дзёнік?**

— **Дзёнік — гэта не «творчасць». Проста была патрэба пакінуць нейкі след аб сабе, запісаць тое, што адбывалася. На фронце ў мяне было мала шанцаў застацца жывым. Было амаль што сто працэнтаў за тое, што я і мае таварышы застанемся недзе там на дарогах вайны 1941-1942 года.**

— **Я лічу шчаслівай выпадковасцю тое, што застаўся жыць.**

— **Да вайны вы дзёнікі не пісалі?**

— **Не, не пісаў.**

— **Мы многа гаварылі пра ваенную тэматыку, а што вы скажаце пра ўзровень адлюстравання ў літаратуры жыцця нашай сучаснай вёскі?**

— **Я думаю, пра тое, што жыццё сучаснай вёскі трэба адлюстроўваць у мастацкай літаратуры, як трэба адлюстроўваць любую іншую вобласць жыцця нашага грамадства. Вёска, безумоўна, патрабуе большай увагі пісьменнікаў.**

— **Пісьменніку, які піша пра дзяцінства, пра былое, сёй-той падчас кідае напрок: маўляў, лепш бы займаўся сучаснай тэмай. А як вы адносіцеся да гэтай праблемы?**

— **Я нічога кепскага не бачу ў тым, што некаторыя пісьменнікі пішучы пра дзяцінства, як не бачу кепскага і ў тым, што другія пішучы пра вайну, пра заводскае жыццё, — калі яны ўдзельнічалі ў вайне, працавалі на заводзе...**

— **Заўсёды трэба пісаць пра тое, пра што ты не можаш не напісаць, што табе дорага, што цябе хвалюе. Такім чынам, калі людзі пішучы пра дзяцінства і пішучы добра, я скажу, што яны робяць пра-**

вільна. Трэба пісаць пра тое, пра што ты проста не можаш не пісаць!

— **Вы з'яўляецеся старшынёй Таварыства «СССР — Францыя». Што вы можаеце сказаць пра цяперашні стан нашых літаратурных сувязей з французскім народам?**

— **Можна сказаць, што яны наладжваюцца і развіваюцца. У гэтым сэнсе цікава тое, што ў лістападзе 1975 года паміж Саюзам пісьменнікаў СССР і Таварыствам літаратараў Францыі падпісана нагадненне. Дэлегацыя савецкіх пісьменнікаў узначальваў Г. Маркаў.**

— **У нас праводзіліся дні французскай літаратуры, якія прайшлі з вельмімі поспехамі і выклікалі цікавасць у нашых чытачоў. Наогул, трэба сказаць, што французская літаратура добра вядома ў нашай краіне. І вядома не толькі лепшымі ўзорамі, такімі, скажам, як творчасць Бальзака, Гюго, Флабэра, Франса і другіх выдатных майстроў слова Францыі. Яна вядома нам і па больш сціплым узорам літаратуры. І гэта добра. У той жа час я павінен сказаць, што нашу беларускую літаратуру, і нават класічную, слаба ведаюць у Францыі. Гэта датычыцца нават творчасці Янік Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча і другіх выдатных сыноў нашага народа. Таму трэба сказаць, што зроблены толькі пачатак. Пачатак добры, але — пачатак.**

— **У заключэнне дазвольце паставіць перад вамі такое пытанне: ці былі ў вас няўдачы?**

— **Былі. І было іх нямала. Але якія, я не скажу.**

— **Дзякую за шчырасць. А як вы арганізуеце свой адпачынак?**

— **Я ніяк не арганізую адпачынак. Адпачываю так, як прыйдзеца. Таксама як і працую так, як прыйдзеца.**

— **А ўвогуле, як вы працуеце?**

— **Я самы неарганізаваны чалавек.**

— **Дык, можа, у тым і асаблівасць вашай творчай лабараторыі?**

— **Ніякай творчай лабараторыі ў мяне няма. Ёсць папера, ёсць стол, ёсць аловак, а пішачца па-рознаму: або пішачца па некалькі гадзін у дзень, або зусім не пішачца: атрымліваецца або добра, тады я задаволены, або дрэнна, тады я злужыю. Апошняе я, вядома, выкідаю. Як смецце.**

— **А ці ёсць у вас найбольш любімы час творчага роздуму?**

— **Стараюся працаваць рэгулярна, але гэта не заўсёды ўдаецца. Часамі прыходзіць ахвота пісаць тады, калі не збіраецца працаваць.**

— **Ва ўсякім выпадку, мне здаецца, што творчы працэс, гэта самы неарганізаваны працэс, які менш за ўсё паддаецца рэгуляванню, строгай сістэматызацыі.**

— **Раскажыце, калі ласка, пра прататыпаў сваіх твораў. Ці адбываюцца ў вас сустрэчы з імі?**

— **Прататыпы ёсць, сустрэчы адбываюцца, але гаварыць пра іх я не буду. Гэта мал прафесіянальная тэма.**

— **І апошняе: вашы пажаданы чытач?**

— **Што ж пажадаць? Жадаю, каб людзям добра жылося, каб яны былі шчаслівыя, былі здаровыя, каб жыццё для іх было ў радасці.**

— **Гутарку запісаў Пятро ШАЎЦОУ.**

У СВАІМ выступленні на XXV з'ездзе КПСС першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў СССР Георгій Маркаў адзначыў: «У мінулыя гады ўсе жанры літаратуры рушылі наперад. Ёсць свае значныя набыткі ў паэзіі, драматургіі, мастацкім перакладзе...»

Сапраўды, за мінулыя пяцігодкі савецкая літаратура дасягнула значных поспехаў, адолела новыя эстэтычныя рубяжы. З'явіліся раманы і апавесці, вершы і паэмы, п'есы і кінасцэнарыі, якія заваявалі шырокую чытацкую аўдыторыю, далёка панеслі па свеце славу літаратуры сацыялістычнага рэалізму. У гэты час выйшлі з-пад друкарскага станка тысячы перакладных твораў, якія, дарэчы, склалі трэць усёй друкаванай літаратурнай прадукцыі краіны.

Але як жа мы, крытыкі, гісторыкі і тэарэтыкі літаратуры, удзейнічаем на гэту велізарную колькасць перакладаў, якія штодня кладуцца на прылаўкі кнігарняў і паліцы бібліятэк, публікуюцца ў газетах і часопісах? Наколькі аператыўна, кваліфікавана і аб'ектыўна ацэньвае наша крытыка нялёгкаю, ды так патрабную людзям працу перакладчыкаў, гэтых, кажучы словамі Пушкіна, «паштовых коней асеты»?

Думаецца, у той зацікаўленай гаворцы пра літаратурныя справы, што вядзецца напярэдадні рэспубліканскага і ўсесаюзнага пісьменніцкіх з'ездаў на старонках «Літаратуры і мастацтва», належная ўвага павінна быць звернута і на гэтыя пытанні. Вядома ж пастанова ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы», якой мы кіруемся ў літаратурна-крытычнай працы, адрасуецца ў аднолькавай ступені да ўсіх відаў і жанраў крытыкі, у тым ліку і да крытыкі мастацкага перакладу. У той жа час мы, на наш сорам, за тры чатыры гады, што прайшлі пасля з'яўлення пастановы, не паспрабавалі нават проста агледзець гэтую дзялянку беларускай крытыкі, вызначыць яе пэўныя дасягненні, унушчэнні і перспектывы.

Жывае крытыка перакладу заўсёды дабратворна ўплывала на яго тэорыю. Калі ўлічыць, што Савецкі Саюз вось ужо доўгі працяглы час трымае першае месца ў свеце па колькасці перакладных выданняў, прычым яны ў цэлым ажыццяўляюцца на высокім мастацкім узроўні, то стане зразумелым, чаму савецкая тэорыя рэалістычнага перакладу карыстаецца прызнаннем і павагай ва ўсім свеце. Маскоўскія штогоднікі «Мастэрства перавода», працы асобных практыкаў і тэарэтыкаў перакладу (К. Чукоўскага, С. Маршак, М. Рылскага, А. Кундзіча, Г. Гачачыцкага і інш.) увабляюць найноўшыя, самыя перспектыўныя думкі і погляды ў гэтай галіне.

І ўсё ж тут ёсць адна «вузкая» мясціна, свая «ахілесавы пята». Гэта — даследаванне сутнасці, своеасаблівасці, жывога працэсу перакладу з роднасных славянскіх моў. Яшчэ ў 1958 годзе М. Рылскай са шкадаваннем канстатаваў: «Амаль усе рускія кніжкі і артыкулы, працы А. Фёдарова, І. Капкіна, П. Топера, А. Смірнова, М. Аляксеева і многіх іншых, прысвечана

ныя перакладу, будуюцца на прыкладах перакладаў з італьянскай, англійскай, французскай, нямецкай моў, але не са славянскіх моў». За апошнія пятнаццаць з лішкам гадоў тэорыя перакладу зрабіла відавочны крок наперад, у тым ліку і ў даследаванні перакладаў са славянскіх моў (маю на ўвазе перш за ўсё працы М. Рылскага, В. Капцілава, Э. Мартынавай і інш.). І ўсё ж нават сёння даводзіцца са шкадаваннем прызнаць: гісторыя і асаблівасці тэорыі перакладу з роднасных, а найперш блізкароднасных, моў не займае належнага месца ў працы даследчыкаў. Ды што там тэорыя! У друку не часта сустрачэш самую звычайную рэцэнзію, у якой бы кваліфікавана давалася ацэнка працы асобнага перакладчыка ці цэлага калектыву аўтараў.

леснік, Р. Шкраба, У. Юрэвіч, В. Гапава, Т. Кабржыцкая, М. Мушынінскі), або самі пісьменнікі (А. Вярцінскі, Н. Гілевіч, Хв. Жычка, А. Зарыцкі, А. Лойка).

Сведчанні пісьменнікаў, перакладчыкаў-практыкаў асабліва каштоўныя. У прыватнасці, артыкулы А. Куляшова аб працы над «Яўгеніем Анегіным» з'яўляюцца незаменным матэрыялам для высвятлення спецыфікі перакладу з блізкароднасных моў, сутнасці перакладчыцкай працы ўвогуле. Цікавыя крытычныя работы Я. Семязона, Ю. Гаўрука, Л. Салаўя, В. Сёмухі, якія ўзнімаюць важныя і актуальныя пытанні развіцця перакладной літаратуры. Апошнім часам з рэцэнзіямі і артыкуламі пачалі выступаць у друку М. Навіцкі, В. Нікіфаровіч, В. Івашка, А. Хазьнін і інш.

ныя зрухі ёсць і ў беларускім літаратуразнаўстве.

У 1973 годзе Ц. Ліякумовіч абараніў кандыдацкую дысертацыю «Янка Купала ў перакладах на рускую мову». Па матэрыялах яе даследчык зрабіў шэраг газетных і часопісных публікацый. Некаторыя пытанні ўзнаўлення беларускіх празаічных і паэтычных твораў сродкамі рускай мовы ўзняў А. Яскевіч у сваім грунтоўным артыкуле «Цяжкое мастацтва перакладу». Артыкул пад назвай «Спакусы падрадкоўнасці» друкаваўся спярша ў «Дружбе народаў» (1969, № 8) і выклікаў добрую цікавасць, а затым увайшоў у кнігу «Грані майстэрства» (1974). Праўда, у ім (як, зрэшты, і ў некаторых іншых сваіх публікацыях) А. Яскевіч, на нашу думку, значна гіпертрафіруе нацыянальныя асаблівасці

та, конь, стреха, особливо, жито, криница и г. д.), якія ў рускай мове гучаць як дыялектызмы, прастамоўныя выразы, г. зн. усё тое, што падчас прыдае беларускай літаратуры «аэластнічскі» каларыт, характар «дэревеншчыны».

Нельга не пагадзіцца з галоўнай высловай аўтара артыкула: калі напачатку ў беларускай паэзіі «пераважала вясковая тэматыка і ў перакладзеных вершы гэтыя «жыто», «хата», «криница» часамі ўплыталіся арганічна, то на новым этапе, калі беларускія паэты ўсё смялей звяртаюцца да найбольш агульных пытанняў чалавечага быцця, калі ідзе шырокая плынь інтымнай і філасофскай лірыкі, дыялектызмы ў перакладзе выглядаюць як шэрыя латкі на новым адзенні».

Пытаннем перакладу бе-

Вячаслаў РАГОЙША

„СЛУЖБЕ СУВ'ЯЗІ“ — УВАГУ

І гэта ў той час, калі ў выдавецтвах Масквы, Ленінграда, Кіева штогод выходзяць кнігі беларускай паэзіі. За апошнія гады ўбачылі свет такія капітальныя выданні, як двухтомная анталогія беларускай савецкай паэзіі на ўкраінскай мове, двухтомнікі выбраных твораў П. Броўкі, А. Куляшова, М. Танка — на рускай мове і інш.

Распачынаючы ў 1970 годзе на старонках «Літаратуры і мастацтва» гаворку пра мастацкі пераклад, Я. Семязон пісаў: «...у нашым перыядычным друку нават вельмі добры перакладныя кніжкі, што выходзяць у рэспубліцы, не рэцэнзуюцца». Заўвага, можа, залішне катэгарычная, але ўвогуле правільная. Разбрацца ў прычыны, чаму такое здараецца, чаму пытанні ўзаемасувязей праз пераклад вывучаюцца ў нас недастаткова актыўна, паспрабаваў Ц. Ліякумовіч: «Даследчыкаў палохае ўжо сама працаёмкасць работы. Каб вывучыць толькі пераклады, напрыклад, аднаго паэта, зробленыя толькі адным перакладчыкам, патрэбна шмат часу і клопатаў».

Магчыма, гэта не вычарпальны адказ. Але факт застаецца фактам: многія даследчыкі, якія даўно і плённа вывучаюць літаратурныя сувязі (М. Ларчанка, П. Ахрыменка, Н. Перкін, А. Мальдзіс і інш.), толькі называюць у сваіх працах творы, пазбягаючы аналізаваць іх мастацкі ўзровень, вызначаць канкрэтныя вартасці і недахопы.

Пры агульнай адносна невялікай увазе да пытанняў паэтычнага перакладу з боку беларускіх літаратараў, больш шануе ўсё ж перакладам на беларускую мову. У свой час С. Алёксандровіч нават абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму «Янка Купала — перакладчык» (1958). Невялікае даследаванне пад такой назвай выдаў Д. Палітыка (1959), кніжку «Пераклаў Януб Колас...» (1972) — аўтар гэтых радкоў. З рэцэнзіямі на перакладныя выданні зрэдку выступаюць асобныя крытыкі і літаратуразнаўцы (Р. Барозкін, М. Бареток, У. Ка-

Пераклады з беларускай мовы на іншыя, на вялікі жаль, непраўдана радзей трапляюць у поле зроку літаратуразнаўцаў. І гэта нягледзячы на тое, што Саюз пісьменнікаў Беларусі, імкнучыся ажыццявіць практыку і тэорыю такіх перакладаў, склікае час ад часу нарады і канферэнцыі перакладчыкаў беларускай літаратуры на мовы народаў СССР. Пэўнай з'явай у беларускім літаратурным жыцці стала мінская нарада 1965 года, на якую прыехалі А. Гагаў, Д. Кавалёў, В. Левік, М. Любімаў, Я. Мазалькоў, Я. Хялемскі, П. Кабарэўскі, А. Астроўскі — з Расіі, М. Ушакоў, Р. Кочур — з Украіны, Ю. Ванга — з Латвіі, Гр. Віеру — з Малдавіі, О. Пыгі — з Эстоніі і інш.

Сімпазіум перакладчыкаў беларускай літаратуры на мовы народаў СССР быў скліканы СМ БССР і ў кастрычніку 1973 года. Адкрылі яго, М. Танк сказаў: «Пераклады твораў нашай літаратуры на рускую мову, якой зараз, паводле статыстыкі, карыстаецца і якую вывучае каля паўмільярда чалавек на свеце, а таксама на мовы братніх рэспублік, як і пераклады іх твораў на беларускую мову, — маюць велізарнае значэнне для развіцця нашай літаратуры, для ўмацавання нашай дружбы і інтэрнацыянальных сувязей». Сімпазіум аказаў уплыў на пашырэнне актыўна перакладчыкаў з беларускай на іншыя мовы, на павышэнне якасці твораў.

Такія захадзі СМ БССР у пэўнай ступені паўплывалі і на некаторую актывізацыю даследчыцкай думкі, у тым ліку на распрацоўку пытанняў, звязаных з перакладамі з беларускай мовы на рускую і ўкраінскую.

Прыемна адзначыць, што ў апошні час ім пэўную увагу пачалі ўдзяляць самі рускія і ўкраінскія паэты-перакладчыкі (Д. Кавалёў, Н. Кіслік, Я. Хялемскі, Р. Лубкіўскі, У. Лучук), а таксама літаратуразнаўцы гэтых рэспублік (Л. Бондар, У. Дарашанка, І. Дзенісюк, Л. Жыдзяк, Л. Мішчанка, Ф. Небарачок і іншыя). Пэў-

на, абсалютызуе іх. Амаль усю бяду, звязаную з неадэкватным перакладам на беларускую мову і з беларускай, ён бачыць у... асаблівасцях беларускай мовы — «прадметнасці нашага народнага слова, у якім на першым сэнсавым плане стыльва замацаваны значэнні канкрэтныя, бытавыя».

У гэтым сэнсе надзвычай паказальнае прызнанне А. Яскевіча, выказанае ў сувязі з куляшоўскім перакладам «Яўгенія Анегіна». Падкрэслішы, што славы твор Пушкіна загучаў некалькі «на-сялянску, нібыта зрабіўся больш прыземным, бытавым», ён тут жа заяўляе: «А па сутнасці, так яно і павінна было здарыцца: ад асаблівасцей мовы, на якую перакладаецца твор, нікуды не ўцячэш». Не ўцячэш, па Яскевічу, і ад асаблівасцей мовы арыгінала. Што з гэтага вынікае? На-першае, перакладчыкам няма чаго і імкнуцца да дакладнасці перакладу, варты толькі параўнальнай стылістыцы моў выдаць ім належныя індывідуальныя ад «непазбежных» адхіленняў ад арыгінала. Па-другое, калі беларуская мова пераважна «сялянская», «канкрэтна-прадметная», «бытавая», дык і трэба арыентавацца на гэты — бытавы, сялянска-дыялектны, прастамоўны — пласт лексікі.

Што арыентавацца з такой «арыентаванасці» перакладчыкаў, у прыватнасці рускіх, добра паказаў І. Ласкоў у сваім артыкуле «У неадшліфаваным люстэрку», надрукаваным у зборніку «Мастэрства перавода. 1972» (М., «Советский писатель», 1973). Гэты артыкул у пэўнай меры — адказ А. Яскевічу. І Ласкоў будзе свае разважанні на матэрыяле перакладаў на рускую мову вершаў А. Пысіна, С. Гаўрусёва, А. Вярцінскага і Н. Гілевіча. Логіка разваг даследчыка прыводзіць да думкі: многія недахопы сучасных рускіх перакладаў ідуць ад застарэлых поглядаў на беларускую мову (і паэзію таксама) як пераважна сялянскую, мужыцкую. Адсюль — мноства моўных калек, увядзенне ў пераклад беларусізмаў (ха-

ларускай паэзіі — класічнай і сучаснай — на рускую мову прысвечана і вялікая публікацыя М. Арошкі — «Карабле паэзіі — вялікае плаванне» («Неман», 1975, №№ 2, 6). У аснову двух артыкулаў пакладзена выступленне крытыка на сімпозіуме ў 1973 г. У іх адчуваецца клопат пра чысціню і характасто гучання беларускай паэзіі на рускай мове, трывога за лёс роднага мастацкага слова, якое выходзіць на ўсесаюзную арэну. Галоўны пафас выступлення М. Арошкі — у неабходнасці «новага», «другога» прачытання перакладчыкамі беларускай класікі, сучасных выдатных паэтаў (М. Танка, П. Панчанкі).

Аднак, думаецца, крытык з залішняй самаўпэўненасцю біра на сьлё ролю таго гарніста, што першым трубіць трывогу. Пра істотныя недахопы, пралікі ў «перастарэніі» беларускай паэзіі на рускай мове ўжо не раз пісалася і гаварылася, у прыватнасці, вельмі доказна і адкрыта — на спецыяльным пасяджэнні савета па беларускай літаратуры ў Маскве ў канцы 1971 года (гл. пра гэта інфармацыю ў «ЛіМе» ад 31 снежня 1971 г.). Да таго ж, перакладчы, якімі пацвярджае М. Арошка свае думкі, часта не новыя, моўны запачытаваны з чужых рэцэнзій і артыкулаў.

Так, літаральна ўсе разважаныя крытыка пра недахопы рускага перакладу «Сымона-музыкі» Якуба Коласа «трымаюцца» на некаторых палажэннях артыкула М. Мушынінскага «Сымон-музыка» Якуба Коласа на рускай мове» (гл. «Беларуская літаратура. Даследаванні і публікацыі», вып. 5, Мінск, 1963). Усе прыклады, якімі аперыруе М. Арошка, даказваючы неабходнасць «новага прачытання» М. Багдановіча, былі ў майой рэцэнзіі на кнігу паэта «Стихотворения» (М., 1971 — гл. «ЛіМ», 17 верасня 1971 г.). Многія канкрэтныя недахопы «рускага» Купала паказаны ў публікацыях Ц. Ліякумовіча. Ёсць паўтарэнні і ў ілюстрацыях недакладнасцей рускіх перакладаў сучасных беларускіх паэтаў.

ВЫСОКАЯ ГРАМАДЗЯНСКАСЦЬ, ВАЯЎНІЧАЯ ПУБЛІЦЫСТЫЧНАСЦЬ

Творчасць народнага паэта Беларусі Максіма Танка добра вядома шырокаму колу чытачоў. Прыхільнікі ягонага яркага, самабытнага таленту жывуць у розных кутках нашай краіны і за яе мяжой. Кожная новая сустрэча з яго творами хваляе высокім грамадзянскім пафасам, ваяўнічай публіцыстычнасцю, глыбокім філасофскім роздумам над жыццём. Што гэта сапраўды так, найлепш сведчыць кніга «Нарачанскія сосны» (аўтарызаваны пераклад Яўа Хялемекага) — адно з выдатнейшых дасягненняў савецкай паэзіі апошніх гадоў.

Любоўю да бацькоўскай зямлі, да ўсяго таго, што блізка і дорага з маленства, прасякнуты творы М. Танка. Прыязнасць гэтая асабліва адчуваецца ў вершы «Сосны над Нарочью»:

Будь я даже глухим,
Все равно
Среди тысяч и тысяч сосен
Отличил бы я шум
Своих, нарочанских.

У вершах «Пільковский ветер», «Перегорела лампочка», «У старой хаты», «Восход солища» і іншых востра разважае аб лёсе пакалення, аб сваім маленстве і юнацтве, малое прадзівівыя эпізоды з народнага жыцця ў былых заходніх раёнах Беларусі.

З асаблівай цеплынёй і пяшчотай звяртаецца ён да вечнай тэмы мацярынства. Трактуе паэт яе глыбока сучасна, сцвярджаючы новы эстэтычны ідэал. Спалучэнне сілы і пяшчоты, унуранай стрыманасці і бурнага пачуцця робіць вобраз маці псіхалагічна ёмістым. Не выпадкова ён звяртаецца ў М. Танка з вобразам роднага краю.

Радзіма... За словам гэтым — твар маці; бярозы, сосны і елкі ля ваколіцы, за ім — памяць аб загінуўшых за свабоду. У слове гэтым — сваты і паўсядзённая працоўная будні, велічча цяжынне рэк і прыгажосць лясоў.

Вялікім філасофскім зместам напоўнены верш «Две весны». Ужо ў самой назве — пэўная сімволіка: весна не толькі ў прыродзе, весна ў жыцці чалавецтва. Яркія паэтычныя мазкі, дакладнасць, выразнасць і строгасць думак паэта — усё гэта дапамагае стварыць

яркі вобраз вялікага правядыра. Дзейнасць У. І. Леніна паказана на шырокім гістарычным фоне, у якім злітаваны паміж сабой розныя бакі і складаныя сітуацыі рэвалюцыйнай барацьбы.

Словы з «Інтернацыянала» — «Мы наш, мы новый мир построим!», якія паўтараюцца ў вершы, раскрываюць вехі на шляху сацыялістычнага будаўніцтва. Кожны новы дзень — дзень трыумфу чалавецтва над цёмнымі сіламі рэакцыі.

Паэт услаўляе працу савецкага чалавека: «Верю в то, что когда завершается жизнь человека, на чаше весов непременно кладут не только дела, плохие и добрые, но и рабочие инструменты, с которыми ты дружил».

Любоўю да Радзімы М. Танк бачыць не ва ўзвышаных словах, а ў працы, і толькі ў працы. Хораша пра гэта сказана ў вершы «Многие признавались тебе в любви, Родина...»:

И я, чтобы не употреблять слова,
Стершиеся от частого употребления,
Повторяющиеся в речах и цитатах,
Старался сказать тебе о своей любви
Плугом, прокладывая борозды без огрехов,
Топором, возводя сосновые срубы хат,
Косой — на лугах нарочанского края,
Винтовкой, вырубавшей в сурую пору.

Палыміны мастак, які не баіцца крапаць у сваіх творах вострыя пытанні жыцця, М. Танк спалучае паэтычнасць з публіцыстычным пафасам, лірычнасць з драматызмам. Жывая сувязь з сучаснасцю, глыбокае прапніненне ў сутнасць народнага жыцця, гуманістычны пафас — усё гэта ён з выдатным рэалістычным майстэрствам выказаў у сваіх творах.

М. Танк востра адчувае час. Да яго, магчыма, больш, чым да каго іншага, адносіцца горкаўскае слова аб тым, што пісьменнік — «чувствительнее эпохи».

У гады Вялікай Айчыннай вайны паэт актыўна ўдзельнічаў у франтавым і партызанскім друку. Суровы, мужны, поўны драматызму і героікі час знайшоў сваё адлюстраванне ў яго творах. Вершы «У телевизио-

ра», «Партизанская школа», «Чтобы увековечить подвиг и горе...», «Хатынь», «Перекрытка шинели», «Ты опять принесла цветы...» напоўнены самім жыццём, у іх — боль аб загінуўшых, памяць аб іх і слова пра мужнасць тых, хто выступаў.

Вялікі аўтарытэт М. Танка, як палымінага барацьбіта за мір і дэмакратыю. Яго назвіа дзейна дапамагае ўсталяваць згуртаванасць і дружбу між народамі. Не выпадкова ў вершы «Эстафета огня» ён гаворыць: «Проверяйте ежедневно и ежечасно эстафету огня!».

Глыбока разумее паэт місню мастака слова. Чалавек, што прайшоў праз беластоцкія турмы і гарніла вайны, М. Танк змагаецца за развіццё культуры, якую стварае сам народ.

Мова кнігі «Нарачанскія сосны» — строгая, мужная, выразная. Усё ў ёй падначалена таму, каб поўнасцю выказаць адносіны да прадмета гаворкі. Вывучэнне жыцця і імкненне па-свойму асэнсаваць рэчаіснасць, вобразна раскрыць час вялікіх здзяйсненняў — дзеля гэтага патрэбны ўсё новыя і новыя сродкі мастацкай выразнасці. Таму вершы М. Танка так багаты параўнаннямі і метафарами, шмат у іх народных слоў і выразаў. Асабліваю паэтычную нагрукую нясуць эмацыянальна-афарбаваныя эпітэты, параўнанні, гіпербалы, алегорыі.

«Нарачанскія сосны» — хваляючы эпічны расказ, які напоўнены глыбінёй філасофскага роздуму мастака аб сэнсе жыцця і любові да Радзімы, аб іграсці малярства і сутнасці паэзіі, роздму адначасова і сур'ёзнага, і радаснага. Такім твора пакапаваца доўгае жыццё. Яны назаўсёды пракладлі сабе дарогу да сэрцаў чытачоў. Іх высокі патрыятычны пафас, народнасць — сведчанне сталасці і спеласці паэтычнай думкі аднаго з цудоўнейшых паэтаў сучаснасці. Новая кніга М. Танка заслужуе самай высокай ацэнкі — прысуджэння яе аўтару Ленінскай прэміі.

В. ЧЭРНІКАВА,
вучоны скартатар аддзела навуковай інфармацыі па грамадскім навукі АН БССР, кандыдат філалагічных навук.

Трэба ўнесці карэктыву і ў саму пастаноўку пытання пра абавязковасць «новага», «другага» прачытання паэзіі. Відаць, там патрэбна змагацца не за прачытанне другое (сёння пераклады некаторых твораў налічваюць па пяць, шэсць і больш прачытанняў) ці новае (не ўсё старое — благое, як і не ўсё новае — добрае), а за сучаснае, выкапанае на ўзроўні сённяшніх эстэтычных патрабаванняў, сённяшняй перакладазнаўчай думкі. Мы павінны дбаць, ашчадна назапашваць лепшыя пераклады, улічваючы зробленае нашымі папярэднікамі, каб у пагоні за навізнай не пагубіць залатыя крупіны ранейшых творчых дасягненняў. Зразумела, гэта ні ў якой ступені не змяняе патрэбу ў новых сучасных перакладах — тых твораў, якія яшчэ зусім не прагучалі на рускай мове або прагучалі вельмі невыразна, слаба.

Асобныя актуальныя пытанні, звязаныя з перакладам беларускай паэзіі на ўкраінскую мову, ставіць і вырашае ў кнізе «Беларуска-ўкраінскі паэтычны ўзаемапераклад» (1973) Э. Мартылава. Гэта — першае ў нашым літаратуразнаўстве даследаванне, спецыяльна прысвечанае тэматычным праблемам перакладу з роднасных моў уваволе, беларуска-ўкраінскаму ўзаемаперакладу ў прыватнасці. У ім, як у дастэрку, відаць — і дасягненні сучаснай беларускай перакладазнаўчай думкі і яе пакулы

што нявырашаныя пытанні. Аднак падрабязны разгляд гэтай кнігі, зроблены мной раней, да таго ж, на старонках «Літаратуры і мастацтва» (гл. рэцэнзію «На шляхах ўзаемаперакладу», 14 чэрвеня 1974 г.) назваў ля ад неабходнасці яе новай характарыстыкі. Скажу толькі, што гэта даследаванне — самае грунтоўнае з усяго, што з'явілася ў нас дагэтуль па гісторыі і тэорыі беларуска-ўкраінскага ўзаемаперакладу. Разам з тым, зразумела, яно далёка не вычэрпівае ўсю глыбіню самой праблемы, важнасці і актуальнасці якой несумненныя.

Справа перакладу — справа вельмі важная і адказная. Бо ў той час, калі мы, выконваючы наказ партыі, істотна змагаемся за павышэнне ідэіна-мастацкага ўзроўню арыгінальнай літаратуры, — было б горш чым нядбалствам пакінуць па-за ўвагай тое, як гэтая літаратура ўспрымаецца іншамовным чытачом, якое ўздзеянне на яго аказвае. А рускі і ўкраінскі чытач — не будзем забываць! — гэта ж пераважна большасць насельніцтва ССРС, многія тысячы чытачоў за рубяжамі нашай краіны. Усё гэта і вымушае пільней прыглядацца да той вялікай і адказнай працы, якую выконвалі і выконваюць сучасныя рускія і ўкраінскія перакладчыкі — працаўнікі высякароднай «службы сувязі» (С. Маршак) паміж нашымі народамі і культурамаі.

РЭПЛІКА

ПАСРЭДНАСЦЬ ЦІ «ПА-САПРАЎДНАМУ МАСТАЦКАЕ СЛОВА?»

Адбылася гэтая размова не так і даўно. Адзім мой калега, аграмом па прафесіі, які таксама цікавіцца мастацкай літаратурай, неяк у разгубленасці сказаў:

— Відаць, я ўжо не магу адрозніць сапраўднае мастацкае слова ад пасрэднасці...

— Чаму?
— Да таму, — адказаў ён і паказаў мне кніжку В. Рудавай «Неспакой», — пачытайце самі... «па-сапраўднаму мастацкае слова»... А мо я і памыляюся. І В. Рудава — таленавітая пісьменніца, зразумець творы якой я яшчэ не дарос?

Чытаю прадмову... У ёй А. Васілевіч зазначае, што аўтар мае «зольнасць запаланых душ чытача і павесці яе следам за сваім героём», і што гэта «ёсць тая сіла ўздзеяння, на якую здатна толькі па-сапраўднаму мастацкае слова».

Такое не заўсёды скажам і пра самых выдатных пісьменнікаў.

Аднак ці так гэта ў сапраўднасці? Як мне помніцца, некаторыя творы В. Рудавай друкаваліся на старонках нашых газет і часопісаў. Я тады сёе-тое чытаў і, па-мойму, творы гэтыя былі пасрэднымі, вучнёўскімі і ў нечым бездапаможнымі. А вось цяпер выйшла кніжка...

Што ж, нічога дзіўнага няма. Аўтар мог дапрацаваць творы, тады і А. Васілевіч мае рацыю. З такімі думкамі я і пачаў чытаць зборнік «Неспакой».

Першым у ім стаіць аднайменная апавесць, якая прысвечана чалавеку цяжкага жыццёвага лёсу: Ганна Мікалаеўна Войцік разам з маленкай дачкой і мужам трапіла ў канцлагер. Дачка і муж загінулі, а ёй пашчасціла выжыць.

Расказаць пра такога чалавека, пра яго ўчарашняе і сённяшняе жыццё — задача пачэсна і ў той жа час складаная: можна адысці ад праўды, тады атрымаецца вобраз з налётам пэўнай сентыментальнасці, ці, наадварот, чытач убачыць чалавека пакрыўджанага лёсам. І не болей.

Аўтар апавесці, відаць, меркавала інакш. Паколькі жанчына пераняла шмат гор, то яна павінна быць незвычайнай ва ўсіх адносінах. Такім чынам, пэўная зададзенасць прывяла да таго, што героіня атрымала нейкай «кручанай» («Ведаеш, я кручаная са мною цяжка...» (стар. 27), — гаворыць яна Івану, чалавеку, янога ці то тонка ілжае, ці то проста забяляцца ім. — (у творы гэта так і засталася нявысветленым). Яна можа без усялякай падставы панрыўціць, знялачыць чалавека, зрабіць яму бяліюча.

«Навошта Івана мучыш?» — пытаецца сяброўка Ліза, якой таксама даводзіцца цярпець шмат непрыемнасцей ад Ганны.

Адным словам, перад намі, па словах Лізы, сапраўдны «спіх няшчасны» (стар. 17). Калі ж гаворыць сур'ёзна, дык Ганна Войцік — гэта нарыкатура на былых вязняў фашысцкіх канцлагераў. Хто-хто, а яны заслужуваюць асаблівай чалавечай павагі, заслужуваюць сапраўдных мастацкіх твораў.

Увогуле В. Рудава цікавей «незвычайныя» людзі. «Незвычайнасць» Івана (апаваданне «Спялы») у тым, што ён разам з Пецькам-кранавушчыком і Віцькам-слесарам аднойчы пасля работы скінуліся і ўзялі дзве паўлітэры на трайк. Здалося мала. Тады Віцька злётаў у лабараторыю і прынес спірту. Пакнуў прыбег лабарант і павадамі, што спірт метылавы, было позна. Іван ужо выпіў і, вядома, неўзабаве аслеп, трапіў у бальніцу. Яго завіхаюцца, яго супакойваюць, быццам перад намі чалавек, які страціў зрок, здзяйсняючы нейкі гераічны ўчынак. Праўда, Іван пачынае абдумваць свае ранейшыя паводзіны. Калі раней піў, зневажаў жонку і сына, то цяпер «ён стане апарай у сям'і, воль толькі паправіцца» (стар. 76).

Ненатуральнасць вобразаў, схематызм, надуманасць сюжэтных ліній, прэтэнзія на пэўную «тэматычнасць», зададзенасць і, нарэшце, моўныя штампы і фактычныя агрэхі — усё гэта характэрна для твораў В. Рудавай.

Некалькі прыкладаў... Булыга (малады драматург з апавесці «Неспакой») «зачырванеўся, як хлалчук», а на стар. 12 той жа Булыга, але «сарамлівы, як падлетак». На стар. 17 «зачырванеўся, як дзючо» Ліза і г. д.

А вось галоўнай героіні на стар. 8 «зрабілася прыкра, нават сціснула ў грудзях», на стар. 9 «зрабілася горача, у грудзях гулька застухацела сэрца», на 43 — «сэрца забілася гучней», на 45 — «сэрца тахнала ў грудзях такі, быццам хачела выскачыць»...

Або такі сказ: «Стаў май, усюды было зелена, і цілілі яблыні, пасаджаныя жыхарамі летась» (?).

Відаць, хопіць... Ну, дык што ўвільюць сабою творы В. Рудавай — пасрэднасць ці «па-сапраўднаму мастацкае слова»?

Па-мойму, пасрэднасць, шэра пасрэднасць, якую выдаваць не варта.

А. ХАЛЯНКОУ,
слухач Мінскай ВПШ.

Дзесяцікласніцы школы № 83 г. Мінска ў сваёй школьнай бібліятэцы.

Фота Ул. КАРАВАЦКАГА.

«МАЛАДОСЦЬ»

Нумар адкрываецца падборкай вершаў народнага паэта Беларусі П. Броўкі. Паэзія прадстаўлена таксама новымі творамі П. Маналі, друкуюцца вершы А. Насіо.

Змешчаны пачатак апавесці А. Асіпенкі «Два дні і дзве ночы», апавесць Б. Сачанні «Дыярыўш Мацея Белановіча».

Пытаннем сучаснасці прысвечаны нарысы—А. Астрэйні «Гаспадары» і А. Капусціна «Поле дыхае сонцам».

Пра Слонім расказваецца ў артыкуле А. Лойні «Горад спрадвечны над Шчарай».

З. Пазняк піша пра мастака Л. Баразну, Р. Семашкевіч робіць агляд маладой беларускай паэзіі за 1975 год — «Зашчы-мела слова, зашчы-мела...» А. Кучар рэзюмэ новую кнігу паэзіі П. Маналі «Дотык да зямлі».

Да 90-годдзя з дня нараджэння вядомага беларускага пісьменніка З. Бядулі напісаў артыкул Я. Рамановіч.

Як заўсёды, змешчаны падборка «Палытай у кнігарні», календар памятных дат на май «Ці помнім мы ўсё?».

«НЕМАН»

Нізку вершаў Г. Бураўкіна «Шчодрасць» пераілаў на рускую мову Б. Спрычан.

Апавяданні, мініяцюры і лірычныя запісы Я. Брыля «З новай кнігі» друкуюцца ў перакладзе Дз. Кавалёва. Змешчаны таксама вершы П. Кошалі і апавяданне І. Трафімава «Сыноўні абавязан».

Падборка «Галасы маладых» прадстаўлена вершамі П. Марціновіча (пераклад А. Парпары) і апавесцю К. Тарасова «Сведчы эксперымент».

У раздзеле «Публіцыстыка» — артыкул Г. Міфтахавы «Прырода вучыць». В. Захарчук піша пра працоўныя рэзервы — «Ад ведання — да ўмення».

Друкуюцца нататкі С. Яўсёвай «Рух вялікай рані» пад рубрыкай «Старонкі з бланкета» і І. Рэзніка «Сучаснік будучыні» («Запіскі, успаміны, дакументы»).

Ул. Гілавідаў напісаў творчы партрэт народнага паэта Беларусі П. Броўкі «Я на высокім перавале...».

Пад рубрыкай «Кніжны агляд» змешчаны рэцэнзіі на новыя кнігі, што выйшлі ў рэспубліканскіх выдавецтвах: «Святая пчалы» Р. Бардуліна, «Грані майстэрства» А. Яскевіча... Тут выступаюць М. Стральцоў, М. Тычына і іншыя.

Ёсць традыцыйныя раздзелы «Кароткія рэцэнзіі», «Чалавек і прырода», «На сярэднявечных мнулага», «Учора, сёння, заўтра».

Авяр'ян ДЗЕРУЖЫНСКІ

КРАСУ Ў ЖЫЦЦЁ НЯСУ Я

Размахвае нібыта,
Дзівецца блакітам.
І салавей за гаем
Гамонку пачынае,
Засвішча, заспявае
І поле заціхае.
А жыта каласуе,
Вось-вось і закрасуе,
На лузе шэпчуць краскі
Красу ў жыццё нясу я,
Вазьміце, калі ласка.

Вазьміце, калі ласка,
Краса—мая зямля ўся,
Як помніцца, падпаскам
З маленства з ёй спазнаўся.
О любви, родны краю!
Я лепшага не знаю.
Бо тут я нарадзіўся,
Бо тут я навучыўся
Любіць зямлю сыноўняй
Гарачаю любоўю.

Адсюль у зрэбнай світцы
Я выйшаў пакланіцца
Травіны-чараціцы,
Што з ветрыкам іграе
І матыльку, што ў полі
Над кветкамі лятае,
Рацэ п'явучай Сожы,
Што між лугоў прыгожых
Цячэ бясконца ўдалеч,
Палощча светлай хваляй.
Мой Сож—
Мая калыска,
І песня тут мая,
Мне дарага і блізка
Любімая зямля.

Любімая зямля
Як везлі
Па палях
Мяне ў няволю кіты,
Хінуўся я
да таты:
— Скажы, што з намі будзе!
— Нічога, сынку мой.
Народ наш,

нашы людзі
Пайшлі ў рашучы бой,
І прыйдзе смерць
прыблудзе, —
Сказаў спакойна тата,—
Павер мне,
Будзе святая
На вуліцы на нашай
І радасць поўнай чашай
Піць зможам мы з зямліцы,
Народ наш не скарыцца.

...Цягнік ішоў, зямля ўся,
Здаецца, галасіла,
Халодны морак спаўся,
Кроў халадзела ў жылах.

А колы грукаталі
Уздрыгвалі вагоны,
Мы з татам сумавалі:
«Як вырвацца з палону?»
І ў сне не пакідалі
Той думкі з родным татам,
І не, не забывалі
У становішчы праклятым,
Што з нас тут апынуўся
У часіну гэту кожны,
І момант падварнуўся,
Штурхнуў я асярочка
Татулю ўбок. Ён сцяміў,
І клунак свой на плечы
Паклаў.

Мне ў вочы глянуў:
«Што бегчы!»
Значыць, бегчы! —
І сігануў з адхону,
А я за ім імгненна,
Затахкалі вагоны...
У сумятні страшэннай
Упалі мы ў разоры,
Ахутаныя дымам,
«Не спораць нас,
не спораць!
Хавай, зямля Радзімы...»

Хавай, зямля Радзімы...
Гарэла воддаль вёска,
Смерць лютага хадзіла
Тапала жыта войска.
Што гэта!—З-за пагорка
Ды з-за кустоў мы бачым
Ваек...

Чуваць гаворка
Фашыстаў не іначай.
Спынілася калона
І з выбухам шалёным
Гараць два чорных танкі,
Гарнуся я да таткі,
Ён радасна смяецца:
— Мой сынку, мне здаецца,
То нашая засада
І спераду, і ззаду.
Вунь партызаны справа
На бой ідуць...

Распраза!
...Зара шлях асвятліла,
Прагнала цемру ночы.
Лясы пазалаціла,
Раса абмыла вочы...
Запомніў з сваім татам
Я слаўны летні ранак—
Вінтоўкі і гранаты
Узялі мы, партызаны.
Айчыне пакляўся:
«Адпомсцім

ліхадзеям,
За мора слёз
і здэкі,
За ссрацелых
дзетак!
Касцямі поле ўсеём!»

Касцямі поле ўсеём,
Па ветру іх развеем.
У клятве партызана
Ёсць велічная сіла.
Зямлі маёй тут рана,
Вайна, што разбурыла
Дамы і нашы хаты.

У клятве партызана—
Суровая расплата
За пусткі, папалішчы,
За мёртвых невіноўных,
За ўсіх, што вораг
знішчыў—
Мільёны безназоўных.
Сама зямля ўздыхала
Працягла і зацята,
Аж сэрца замірала:
— Дык будзьце вы пракляты
Ліх'я чужаніцы!..
Кляцьбу тую панулі
Палі, лясы, крывіцы.

Палі, лясы, крывіцы—
Зямля больш не ўздыхала.
Праклянаў таямніцу
Напэўна, захавала.
А мо мне ўсё раптоўна
Прымроілася ўпоўнач,
Як зажывала рана,—
Заціхлі лес, палана...
...Разднела. Відна стала,
Дайшоў я да мастка
І вёска сустракала
Мяне, як зямляка.
Застолле небагата.
А ўсё ж такі хлеб-соль,
І перамогі святая,
І радасць, крывіда, боль.
Адчуў тады, што сэрца
У грудзях бунтарна б'ецца,
Бо маці, брат і тата
Не знаюць гэта святая.
Іх дом—зямля сырая
Навек іх укрывае.
...Заныла ў сэрцы рана,
Зазяў яснотай ранак.

Зазяў яснотай ранак.
Дымкі ішлі з зямлянок,
Дымкоў было багата
І анёводнай хаты,
І толькі папалішчы,
Бо вораг вёскі знішчыў.
Не знішчыў жа зямлі,
Зямлянкі ўсе жылі,
А ў іх жылі і людзі.
Зямлі прыкрылі грудзі.
Іх, воінаў былых,
Іх, Талашоў сівых,
Іх, новых Смалячковых,
Гастэлаў смелых новых,
Шахцёраў і пэзаў,
Даследчыкаў планеты,
Вучоных, дактароў,—
Краіны ўладароў,
Багацце, што гадамі
Ствараць будучыя рукамі
І розумам сваім.
Зямля дае ўсім ім
І сілу, і натхненне,
Як дрэвам рост карніне.

ЛЮБЛЮ ЦЯБЕ, МАЁ ПАЛЕССЕ

Ёсць людзі, сустрэча з якімі ўзбагачае чалавека. Да такіх людзей належыць мастак-аматар з горада Драгічына Пётр Сцяпанавіч Мыслівец.

Запомнілася сустрэча з яго работамі на выстаўцы 1974 года. І вось зноў сустрэча. І зноў у Пінску. На гэты раз — на персанальнай выстаўцы «Люблю цябе, маё Палессе», дзе экспануецца каля 70 жывапісных работ П. Мысліўца. Гэта, у асноўным, пейзажы роднага краю, кампазіцыі, якія ўслаўляюць працу савецкага чалавека, што пакарае палескія балоты, будзе заводы і дамы.

Пасля заканчэння прафесійнальна-тэхнічнага вучылішча механізацыі сельскай гаспадаркі Мыслівец два гады працаваў на цаліне. Затым — служба ў Савецкай Арміі. І зноў — родны Драгічын, дзе ён садзіцца за руль аўтамабіля. У гэтыя гады яшчэ больш палюбіў ён сваю зямлю і працу людзей на гэтай зямлі.

Вельмі хацелася некай выказаць свае пачуцці. І Пётр Сцяпанавіч браў у рукі аловак і рабіў замалёўкі. А ў 1971 годзе мастак піша першую жывапісную карціну «Ля старога шлюза».

З таго часу ён — неаднаразовы ўдзельнік заходніх, абласных і рэспубліканскіх выставак. Удзельнічаў на Усесаюзнай выстаўцы «Слава працы» і на выстаўцы твораў народнай творчасці Брэстчыны ў Польскай Народнай Рэспубліцы. І вось — персанальная. Няхай не ўсе работы на ёй адвольна каштоўныя, многія носяць эцюдны характар, але ўсе напісаны шчыра, з любоўю, з вялікім пачуццём. Мастак не проста любіцьца прыродай, а паказвае яе пераўтварэнне, яе карыснае выкарыстанне. Пра гэта сведчаць такія работы, як «Ля старога шлюза», «Родныя прасторы», «У пясчаным кар'еры», «Паллявы стан», «Меліяратары за работай», «Драгічын. Завод будуюцца», «Працоўныя

будні», «Балоты асушаюцца», «Залатое жыта», «Час сенакосны» і іншыя.

...Магутным поступам крочыць сярод балот прыгажун-экскаватар, пакідаючы за сабой роўную, бы струна, стужку канала («балоты асушаюцца»). А на асушаных тарфяніках ідзе сяўба азімых («Працоўныя будні»), спее сапраўды залатое жыта («Залатое жыта»). А ў «Асеннім карагодзе» зліліся ў гімн прыгажосці прыроды ўрачыстасць беластвольных бароз, клін адлятаючых у вырай птушак, воблак, што пльывуць па небе, і вяртавыя восені — стагі залацістай саломы.

Сугучныя па сваёй тэматыцы «Мірная зямля» і «Родныя прасторы», напоўненыя велічнай прыгажосцю калгасных палёў, лясоў і пералескаў, вёскі ў квецені садоў мірнага неба, якое ахоўвае мірную працу і адпачынак людзей.

На выстаўцы ёсць і пейза-

жы ваенна-патрыятычнага гучання: «Брэсцкая крэпасць», «Партызанская зямлянка», «Партызанская песня», «Цішыня на Мухаўцы», «Вяртанне».

Работы Пятра Мысліўца не пакідаюць гледача абіякавым. Яны хваляюць і заклікаюць берагчы і любіць зямлю. Менавіта так і разумноць яго пейзажы гледачы, пра гэта пішуць яны ў кнізе водгукаў і пажаданняў: «Праглядаючы работы Мысліўца, радуешся свежасці фарбаў, разнастайнасці тэм. Работы прасякнуты вялікай любоўю да роднага краю. Выстаўка пакідае радасны настрей. Вольга Дзяжко». «Прыемна, што ў нашым невялікім горадзе можна далучыцца да цудоўнага. Гэта — выдатна! Радасна, што вялікая зала галерэі прадстаўлена самадзейнаму мастаку П. Мысліўцу, карціны якога выходзяць любоўю да роднай прыроды і працы земляроба. Студэнты».

Ул. БАРАВІКОУ.

Помнік беларускаму першадрукаршу Ф. Скарыне ў Полацку.
Фота Я. НЯСЕЦКАГА.

КАлі каму давядзецца быць у Віцебску, абавязкова наведайце выстаўку-музей пры дывано-вым камбінаце. Вас захопіць шматколерная гама дываноў, зробленых тут, у краі, дзе з даўніх часоў жывыя традыцый народнага ткацтва. У прасторнай зале размешчаны дываны, якія раскажуць гісторыю развіцця гэтага віду дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва амаль за 30 год.

У 1946 годзе на базе Віцебскай ільняной фабрыкі быў створаны дывано-плюшавы камбінат. Тады ж пры камбінаце адкрылася рамеснае вучылішча па падрыхтоўцы ткачоў і памочнікаў майстроў. Амаль за 30 год існавання Віцебскі дывано-плюшавы камбінат ператварыўся ў буйнейшае ў нашай краіне прадпрыемства па выпуску

Арыгінальны беларускі дыван віцебскія мастакі пачалі ствараць на аснове народнага ткацтва.

Першы ворсавы беларускі дыван быў вытканы па эскізу В. Сенькінай. Мастачка скарыстоўвае геаметрычны беларускі арнамент, рэдка ў яе дыванах сустракаецца раслінны арнамент, ітункі, зяры і г. д. Мастачка Т. Гусева, наадварот, у сваіх «Беларускіх» дыванах ідзе ад народнага расліннага арнаменту. У яе работах амаль заўсёды прысутнічаюць стылізаваныя кветкі, галінкі і лісце. Нават геаметрычныя фігуры (ромбы, разеткі) арнаменту набываюць у яе рысы раслін. Мастак І. Шурупаў у адным са сваіх «Беларускіх» дываноў удала скарыстаў матыў «зорачкі». Па-новаму распрацоўвалася кампазіцыя. Тут ужо не было традыцыйнага

тэкстура, памяшканні, поўныя святла і наветра, пошукі ў галіне сінтэзу мастацтваў прывялі да стварэння дываноў, якія б адпавядалі гэтым патрабаванням.

Цяпер поле дывана траціць цэнтр і запаўняецца рысункам больш раўнамерна, што дало магчымасць больш мэтазгодна скарыстоўваць дыван на сцяну ці на падлогу ў спалучэнні з сучаснай мэбляй, архітэктурай. З гэтага часу яркая, насычаная колеравая гама ўступае месца светлай, пастэльнай. Фон усталяваецца крэмавы, на якім пераважае залацістая чырвона-бела-чорна-бардовая гама малюнка. Стрыманы, якіякі каларыт і строгі геаметрызм формы становіцца характэрным.

Напрыклад, «Беларускі» дыван З. Лаўданэ, тэматычны дыван «Рыбкі» У. Федаровіча.

Трэба адзначыць, што калі ў дарэвалюцыйных народных дыванах рэдка сустракаецца адлюстраванне чалавека, то ў работах віцебскіх мастакоў часта сустракаем стылізаваныя мужчынскія і жаночыя фігуркі. Часцей гэта постаці жанчыны, якая сімвалізуе сабой Радзіму, маці. Цікавыя ў гэтым плане работы «Свята ўраджай» У. Федаровіча і «Свята» І. Шурупава.

У пачатку 70-х гадоў, асабліва ў апошнія два гады, актыўна і вельмі паспяхова працуюць віцебскія мастакі. Узбагацілася колеравая гама (апрача чырвона-бэжавай, сіняй гамы, з'явіліся вельмі прыгожыя дываны ў зялёным і фіялетавым каларыце). Вядуцца пошукі новых тэм, новых сродкаў мастацкага вырашэння вобраза. Побач з традыцыйнай кампазіцыяй дывана мастакі ствараюць і новыя, яркія, сакавітыя, чоткія. Казачка з'явілася ўральскія саманеты на новым дыване А. Саленікавай «Малахіт», зробленым па ўражанні паездкі на Урал. Знакам якасці адзначаны яе ж дыван «Лужок», поле якога нагадвае вясёлы вясенні луг.

Прыгожыя дываны Т. Гусевай. Яны разнастайныя па тэматыцы і па колеравай гаме. Асабліва цікавыя яе «Чувашскі» дыван, адзначаны Знакам якасці. Ён выкананы ў карычнева-залацістай гаме. Па-новаму распрацавана кампазіцыя ў «Беларускім» дыване, дзе аўтар адыходзіць ад традыцыйнай каймы. Цікавы дыван «Арнаментальны» — па матывах народнага мастацтва Сярэдняй Азіі. На сіне-фіялетавым фоне, які нагадвае самаркандскае неба, раскіданы тонкія карункі светлага арнаменту. З вялікім мастацкім густам і віртуознасцю стварае свае кампазіцыі Ул. Федаровіч, скарыстоўваючы ў асноўным беларускі і рускія раслінны ар-

На здымку — мастакі камбіната І. Шурупаў, А. Саленікава, Т. Гусева, В. Шастаноўскі.

Фота М. МІНКОВІЧА.

МАСТАКІ ВІЦЕБСКАГА ДЫВАНОВАГА

дываноў. Віцебскія вырабы карыстаюцца вялікім попытам у насельніцтва, яны дэманструюцца амаль на ўсіх усесаюзных і міжнародных выстаўках і кірмашах (Маскве, Лейпцыгу, Познані, Мілане, Джакарце і інш.), адзначаюцца ўзнагародамі, граматамі, медалямі.

Хутка пасля адкрыцця камбіната, якому пасля было прысвоена імя 50-годдзя БССР, сюды прыйшлі працаваць выпускнікі Мінскага мастацкага вучылішча А. Саленікава, І. Шурупаў, М. Дзёмін, Т. Гусева, Крыху пазней да гэтага творчага калектыву далучыліся З. Лаўданэ, Ул. Федаровіч. Узначальвала ў той час мастацкую майстэрню Вера Мікалаеўна Сенькіна, вопытная мастачка-дываноўшчыца.

Галоўным напрамкам віцебскіх дываноўшчыкаў стала стварэнне дывана на беларускім народным арнаменце. Паколькі беларускі народны дыван безворсавы і не было ўзору ворсавога нацыянальнага дывана, мастакам трэба было стварыць яго.

«медальёна» — кампазіцыю складалі свабодна, рытмічна раскіданыя па полю «зоркі». Шырокая арнаментальная кайма з тым жа матывам абмяжоўвала поле. Такі строй нагадваў беларускую народную поспілку.

Матыў паласатых поспілак сфармулявала А. Саленікава. У канцы 50-х гадоў у беларускім прыкладным мастацтве быў распаўсюджаны матыў арнаменту са славетых случкіх паласоў. Так былі выкананы тэматычныя дываны, дываны-партрэты У. І. Леніна і К. Я. Варашылава, дыван «250 год Ленінграду», «30 год БССР» і інш.

Побач з распрацоўкай нацыянальнай тэмы мастакі працавалі над дыванамі па матывах арнаменту народаў СССР, а таксама балгарскага, румынскага і інш. Былі выкананы серыі дываноў «Латышскі», «Літоўскі», «Малдаўскі», «Заходняя Украіна», «Карабах», «Балгарскі» і інш.

Пачатак 60—70-х гадоў — новы этап у развіцці віцебскіх дываноў. Сучасная архи-

наменты Аўтар цікава распрацоўвае дэкор. Ён адзі з першых на камбінаце пачаў пошукі новай кампазіцыі дывана, пачаў ламаць традыцыйную лінію каймы. Да 1000-годдзя Віцебска мастак выканаў дыванок-сувенір з відам былой гарадской ратушы, якая з'яўляецца сімвалам горада, у святочнай бэжава-чырвонай гаме. Многія з яго «Беларускіх» дываноў вылучаюцца прыгожай колеравай гамай, новым строем рысунка.

Кампазіцыі мастака І. Шурупава, які працуе на камбінаце амаль з першых год, вылучаюцца дэкаратыўнымі, зграбнымі, вытанчанымі формамі. Знакам якасці адзначаны яго «Арнаментальны» дыван, выкананы ў зеленаватай гаме са смарагдавым малюнкам. Аўтар узнагароджаны другой прэміяй Міністэрства лёгкай прамысловасці СССР за дыван-сувенір, прысвечаны 30-годдзю Вялікай Перамогі.

З. Лаўданэ, працуе ў асноўным па матывах беларус-

кага і латышскага народнага арнаменту. Работы яе вызначаюцца мяккім стрыманым каларытам.

У асноўным на беларускім арнаменце працуе і малады мастак В. Шастаноўскі. Ён шукае новыя кампазіцыйныя формы, выпрацоўвае свой аўтарскі почырк, шукае гармоніі дывана з іншымі тканінамі ў дэкоры. Шастаноўскі мае некалькі аўтарскіх пасведчанняў Камітэта па справах вынаходніцтваў і адкрыццяў пры Саўеце Міністраў СССР за новыя кампазіцыі дываноў.

Мастацка-тэхнічны савет Усесаюзнага інстытута асартыменту лёгкай прамысловасці СССР высока ацэньвае работу віцебскіх майстроў. Віцебскі дывановы — адно з лепшых прадпрыемстваў краіны, калектыву камуністычнай працы. Перад гэтым слаўным калектывам вялікія планы на новую, 10-ю пяцігодку. Мы ўпэўнены, што планы будуць перавыкананы, і мільёны саветскіх людзей адзінаць працы віцебскіх дываноўшчыкаў.

Дзіна ТРЫЗНА.

МАЛЮЮЦЬ ДЗЕЦІ

У ДЗІЦЯЧЫХ малюнках не трэба шукаць малдзі будучых палотноў. Бо ў малышоў асаблівае ўспрыманне і асэнсаванне свету. У лісцы, напрыклад, можа быць намаляваны хвост самых невярожных памераў, і юны мастак упэўнена растлумачыць яго паходжанне:

— Рос хвост на семярах лісця, а дастаўся адной...

Але найчасцей юныя энтузіясты не растлумачваюць сваіх задум: у іх свой свет, і дарослым застаецца толькі здзіўляцца яго неверагодным калізіям.

Некалі адна газета правяла апытанне сваіх юных чытачоў. Пытанне было пастаўлена так:

чаму кошыкі не бываюць зялёнымі? Юныя аматары роднай слававісці далі на гэтае пытанне нечаканыя і арыгінальныя адказы. А юныя мастакі заступіліся за права кошак быць зялёнага колеру.

Усё гэта ўспомнілася ў залах Саюза мастакоў БССР, дзе адкрылася жыццядасная выстаўка дзіцячай творчасці. Студыя Палаца культуры Беларускай акадэміі мастацтваў і мастацка-керамічнага цэнтра, чарканку па металу, разьбу па дрэву. Гурток, арганізаваны пры домакіраўніцтве № 46, заняў дзве сцяны жывапіснымі работамі.

Гэта сапраўдная выстаўка дзіцячай творчасці. І важнейшая заслуга кіраўнікоў калектываў — Л. Захадзячэнка, Л. Зільбера і В. Чарнабрысава — у тым, што юныя мастакі, з якімі яны працуюць, застаюцца дзецьмі.

Паказаныя юнымі аматарамі жывапісу лісты параджаюць самай нечаканай асацыяцыяй. У сямігадовай Іры Бембель зноўдзем сапраўднае іспанскае капрычыю, у дзясцігадовай Вольгі Супрон над дрэвам, ад якога вее сярэднявечная геральдыка, бачым такіх сучасных пушыстых зайцоў у два колеры,

пра якіх можа марыць дзіця вялікага горада.

Здаецца, нікога не пакідае збыткавым габелен «Ямеля». Кампазіцыю на тэму, падказаную народнай казкай, стварыла шасцігадовая Аня Шкаева, выканалі габелен дзве чатырнацігадовыя Марыны — Раманенка і Грабліна, а таксама Вала Зяленская і Вова Лысавейка — больш сталыя. Габелен сапраўды цудоўны, і сакрэт поспеху, відаць, у тым, што прыдумала яго дзяўчынка шасці гадоў — схільнасць да манументалізму праяўляецца якраз у раннім узросце, падлеткі ад манументалізму далёкія, яны часцей за ўсё — натуралісты. Але чалавеку дашкольнага ўзросту тэхніка выканання габелена не пад сілу. Так што калектыву, чымі працамі выкананы «Ямеля», падобраўся на рэдкасць удала.

З упэўненасцю можна сказаць, што гэты габелен парадваў бы Сяргея Пітравіча Каткова, які не дажыў да адкрыцця выстаўкі, якой ён так чкаў. Менавіта яго намаганнімі дзсяткі дзіцей адчулі сябе мастакамі. Сённяшняя выстаўка адкрыта яго працай і стараннямі тых, хто разам з ім садзейнічаў у Мінску развіццю выяўленчай творчасці дзяцей.

Да лісця з хвастамі жартушкі і да ўсіх малюнкаў мастакоў маленькага ўзросту, прадстаўленых на выстаўцы, трэба аднесціся з усёй сур'ёзнасцю. З часам у Мінску адкрыецца Рэспубліканскі музей дзіцячай творчасці. Для такога музея мы ўжо маем галоўнае: вялікую колькасць цудоўных работ, сабраных працамі С. П. Каткова і яго аднадумцаў.

К. ЗЕЛЯНОЙ.

НЕКАЛЬКІ гадоў назад, калі на савецкай сцэне з'явіўся вобраз Аляксея Чашкова з п'есы І. Дварэцкага «Чалавек збоку», крытыка і тэатры прынялі яго з насцяргай, часам з недавер'ем. Спрэчкі, што ўзніклі вакол гэтага вобраза, былі выкліканы яго «нетыповасцю». Ён здаваўся некалькі рацыяналістычным, сухім. Характар гэтага чалавека, з вліўнымі джакскамі ўмяшчаўся ў «пракруставы» локан нашых звычайных уяўленняў аб станючым героі.

П'еса Г. Бокарава «Сталляры», як і спейтань па ёй на сцэне коласаўцаў, умо не вылікалі такіх спрэчак, былі прыняты больш спакійна. Мабыць, таму, што гледача не трэба было «завабываць» чыста вытворчай тэматыкай і такімі вобразамі, што ў нечым блізкія да Чашкова. Практыка засядаўча актывую ціннасць грамадскасці да адлюстравання на сцэне завода, лабараторыі, канструктарскага бюро. Здавалася б, зусім проста фабула «Працікала аднаго паслядзіння» А. Гельмана, паводле якога створан спектакль Анадымчнага тэатра імя Янін Купалы. Увага пастаноўчына і выканаўцаў засяроджана на тым маральным канфілікце, што адбываецца паміж героямі. Тут умо на першае месца выходзіць сутыкненне процілеглых светапоглядаў, розных уяўленняў аб грамадскім прызначэнні нашага сучасніка. П'еса А. Гельмана, якую нехта з крытыкаў называў «інтэлектуальнай», нібыта завяршае пэўны этап творчых пошукаў. Здаецца, што і драматургі, і тэатры адчулі неабходнасць вывесці сваіх герояў на больш шырокія жыццёвыя далеглыды, раскрыць новыя грані складаных чалавечых уземаадносін.

У савецкай драматургіі з'явіўся шэраг новых п'ес — такіх, як «Праводзіны» І. Дварэцкага, «Барвовы бор» Л. Маісеева, «Выпрабаванне» Г. Бокарава, «Дзень прыезду — дзень ад'езду» В. Чарных і іншыя. У цэнтры гэтых твораў мастацтва-абагульнены вобраз чалавека эпохі развіцця сацыялізму. І, мабыць, асабліваю ціннасць сярод іх уяўляе п'еса «Мезазойская гісторыя» М. Ібрагімбакава, у якой рэалістычнае адлюстраванне жыцця арганічна спалучаецца з вобразна-паэтычным асэнсаваннем рэальнасці. Гэтыя рысы, напэўна, і прываблілі тэатр імя Якуба Коласа. Ён прывяціў пастаноўку «Мезазойская гісторыя» XXV з'езду КПСС.

Дзеянне спектакля адбываецца ў раёне Каспія. Вось ужо дзесяці год вучоны Таіраў шукае нафту мезазойскіх пластоў. Пакуль што яго пошукі не маюць станоўчага выніку. Але Таіраў, разумеючы якое значэнне будзе мець мезазойская нафта для краіны, усяго сябе аддае галоўнай мэце жыцця. Пастаноўшчык, галоўны рэжысёр тэатра А. Смелякоў будзе спектакль так, што знешнія прычыны канфілікту ў ім амаль адсутнічаюць. На першы погляд усе героі ставяцца да Таірава станоўча, спачуваюць яму, а Бадзіраў, начальнік ураўнення Морнафты, нават аказвае дапамогу. І толькі пасля мы ўсвядомім сутнасць глы-

станецца! Паступова ён здраджвае свайму сябру і самой справе.

Можа быць, так і застаўся б Бадзіраў — Дубаў непахісным у правільнасці сваёй эгаістычнай «філасофіі», калі б не адбыўся ў яго прычыповы канфіліт з вучнем, інжынерам-нафтавіком Заурам, Героі А. Кацельнікава адкрыта выступае супроць аўтарытэта свайго навуковага кіраўніка. У спектаклі, на жаль, пакуль што не на поўную сілу прагучаў своеасаблівы «бунт супроць Бадзірава», супроць усемагутнага аўтарытэта.

Больш выразнай атрымалася лінія пераемнасці перадавых маральных пры-

захалленне Бадзіравым, але гэта ўспрымаецца больш як звычайная павага сакратаркі да добрага кіраўніка. Вастрыйна канфілікту знікае...

Не вельмі пераконвае сцэнічная трактоўка любоўнай гісторыі Заура і Сейды (арт. Т. Казлоўская). Гэтая сюжэтная лінія ў спектаклі выглядае зусім эзівнай, таму, нягледзячы на шчырасць выканаўцаў, застаецца незразумелым, чым прывабіў дзяўчыну Заур, што прымусіла яе адмовіцца ад свайго жаніха. Змясціліся ацэнкі і ў вобразе Рауфа (арт. П. Ламан). Па п'есе Рауф своеасаблівы антыпод Заура. У ім мы бачым патэцыйнага Бадзірава: вельмі

адносіны Рауфа да прапановы Заура працягваюць справу, распачаваю Таіравым.

Наогул пры ўсіх цікавых знаходках гэтага спектакля ён па стылі ўспрымаецца як прамерна бытавы. Яму не хапае рамантычнай узнісласці, уласцівай п'есе М. Ібрагімбакава. Акрэсленасць сацыяльных характарыстык прысутнічае ў вобразе Таірава і Заура. Але выканаўцы У. Куляшоў і А. Кацельнікаў у характарыстыках сваіх герояў не ўзнімаюцца да вобразнага абагульнення. Можа, таму спецыфічна «вытворчыя» сцэны часам выглядаюць замаруджанымі.

Чагосьці не хапае і ў афармленні спектакля, зробленам Я. Нікалаевым. Напрыклад, сцэна, падзеленая на асобныя часткі, уяўляе сабой то кабінет Бадзірава, то пад'езд каля дома, то пакой і г. д. Вельмі рэалістычныя бытавыя дэталі выглядаюць фрагментарна, страната, іх не аб'ядноўвае і маляўнічы заднік — манументальнае пано на тэму сучаснасці. Думаецца, больш умоўны сучасны вытворчы пейзаж дапамог бы лепей арганізаваць сцэнічную прастору і надаў бы спейтаную рысы рамантычнай узнісласці, пазычнай абагульненасці.

ПРАЦЯГ ПОШУКУ

«МЕЗАЗОЙСКАЯ ГІСТОРЫЯ» М. ІБРАГІМБАКАВА У ДЗЯРЖАВНЫМ ДРАМАТЫЧНЫМ ТЭАТРЫ ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА

бокага ўнутранага канфілікту, які ўзнімае ў сутыкненні дзвюх непрымыральных жыццёвых назіццяў.

Таіраў у выкананні артыста У. Куляшоў — чалавек апантаны сваёй справай. Свядома адмовіўшыся ад бліскавай будучыні, якая лёсам была наканавана таленавітаму вучонаму, ён абраў для сябе цяжкі шлях пошукаў, калі не было нават мінімальнага гарантыі на поспех. І ў гэтай адданасці сваёй справе, бескампроміснасці, патрабавальнасці да сябе і да іншых людзей выяўляе У. Куляшоў высокую ідэйную і маральную патэцыйнасць сучаснага.

Побач з Таіравым мы асабліва ясна ўсвядомім сутнасць Бадзірава, які растраціў на жыццёвым шляху ідэалы юнацтва. Артыст Г. Дубаў не спяшаецца «развянчаць» свайго героя. Яго Бадзіраў выглядае звычайным чалавекам, нават шчырым у зацікаўленасці вялікай справай, якой кіруе. Інтуіцыяй вучонага (і гэта добра паказана артыстам) ён адчувае, што ёсць яна, гэтая мезазойская нафта. Але калі яе знойдуць? Калі? Можа, і праз пяцьдзесят год, калі ад яго, Бадзірава, нават і ўспамінаў не за-

паў (Заур спачатку як бы збоку назіраў за шуканнямі Таірава, нотым прымае на свае плечы яго працу і адказнасць за яе вынікі). Разам з вобразам рабочага Сабіра, якога іграе артыст А. Шэлег, Таіраў і Заур у коласаўцаў увабляюць жыццесцярджалны напас твора. Праўда, п'еса дае больш падстаў для глыбіннай распрацоўкі і мастацкага раскрыцця такога пафасу ў сферы так званай вытворчай драматургіі. Есць у спектаклі і звычайныя акцёрскія працікі, не зусім дакладныя рэжысёрскія ацэнкі. Напрыклад, мала апраўданым выглядае разрыў Нарміны з Рауфам і яе сувязь з Бадзіравым. З п'есы вынікае, што Нарміна па-свойму прытрымліваецца адкрыта спахывеннай маралі сваёй маці. Яна быццам бы і кажа Рауфа, ды Бадзіраў для яе — ідэал жыццёвага дабрабыту, «сіняя птушка». Уяўленая ў сіле маладосці, яна здраджвае Рауфу і па разліку звязвае свой лёс з Бадзіравым. У спектаклі ж Нарміна (арт. Г. Дзясілева) выглядае прывабнай, шчырай дзяўчынай. Яе каханне да Рауфа пераконвае, Яна, здаецца, нават асуджае маці за надобрыя адносіны да свайго выбранага, Праўда, Нарміна выказвае

рацыяналістычны, усё ведае наперад, нават падарункі любівай дзлужыце выбірае з такім разлікам, што лямі ўвойдуць у іх агульны сямейны скарб. Выканаўца ж знадта сімпатызуе свайму герою. Яго не па-юнацку разважлівыя меркаванні выглядаюць больш, як жарты добрага, вясеўлага хлопца. А ў некаторых сцэнах артыст паогул губляе пачуццё меры: Рауф адкрыта крыўдзіцца за спіной маці Нарміны (хай сабе і не вельмі ім паважанай). Не зусім акрэслена выяўляюцца ў фінале

«Мезазойская гісторыя» М. Ібрагімбакава ў коласаўцаў яшчэ раз сведчыць аб тым, што беларускія тэатры працягваюць складаны творчы пошук адкрыцця новых граней вытворчай тэмы. Хочацца спадзявацца, што далейшы зварот да праблем сучаснасці будзе больш плённы і прынясе вялікую карысць гледачам і мастацтву, закліканаму выхоўваць людзей на змястоўных творах.

Тамара ГАРОБЧАНКА,
кандыдат мастацтвазнаўства.

Сцэна са спектакля «Мезазойская гісторыя».

Фота С. КОХАНА.

КРЫШТАЛІЗУЕЦА ХАРАКТВО

«ІАЛАНТА» П. І. ЧАЙКОўСКАГА НА СЦЭНЕ ДЗЯРЖАВНАГА АКАДЭМІЧНАГА ВЯЛІКАГА ТЭАТРА ОПЕРЫ І БАЛЕТА БССР

Пра апошнюю оперу вялікага рускага кампазітара П. І. Чайкоўскага крытыкай напісана, наогул, не так і многа. Часцей за ўсё — у сувязі з ім сцэнічным увабленнем, бо тэатры з захваленнем паглыбляюцца ў характыв гэтага твора.

На беларускай сцэне «Іаланту» паставілі музычны кіраўнік спектакля Я. Вацхак, рэжысёр А. Далзішкіліні, мастак Я. Ждан, хормайстры А. Кагадзееў і Г. Луцэвіч. Яшчэ не ўсе нават медаманы паспелі паслухаць оперу, бо яна выконваецца чамусьці зрэдку. Спадзяюся, што ўсіх чакае прыемная сустрэча з неўміручым творам рускай класікі.

Мне давялося слухаць «Іаланту» ў выкананні артыстаў Маскоўскага музычнага тэатра імя К. Станіслаўскага і Ул. Нёмнічана-Данчанкі, а таксама ў трактоўцы латышскіх артыстаў. Кожная пастаноўка, зразумела, цікавая па-свойму. З цягам часу знікаюць выпадковыя і пабочныя уражанні і за-

стаюцца найбольш яркавыя. У адных выпадках помніш тых, хто спявае галоўныя партыі, у другіх — агульны ансамбль, у трэціх... У пастаноўцы нашага тэатра найбольш яркавае ўражанне ў мяне ад гучання аркестра. Не маючы намеру сказаць што-небудзь кепскае ў аднас артыстаў-спявакоў, заўважу, што менавіта аркестр і яго дырыжор былі ў той вечар бліжэй усяго да Чайкоўскага, адчулі ўсё характыв яго музыкі.

Гэта не абагульненне, а заўвага непасрэднага слухача.

Выканаўцы галоўных партый таксама пакідаюць добрае ўражанне. Назаву зусім прафесіянальныя работнікі: Іаланта — Т. Шымко, Рэнэ — А. Сухін, Валэмон — А. Дзедзік, Раберт — Ю. Бастрыкоў, Эбі-Хакія — Я. Пятроў. Толькі, праслухаўшы оперу, мне захацелася сказаць пра выканаўцаў «другіх» партый. Чаму? Ды звычайна пра галоўных дзейных асоб рэцэнзенты пішуць абавязкова і «ўсё», а вось пра выканаўцаў

невялікіх партый часта гаворыцца як бы мімаходзь. Няўжо забываюць тое, што нават працік хаця б аднаго з іх адаб'ецца на спектаклі, што ёсць жа так званая «культура маленькай ролі»!

З першай сцэны і да самага фіналу знаходзіцца на сцэне сяброўкі Іаланты Брыгіта і Лаура, а таксама Марта — карміцелька Іаланты. У гэтым спектаклі партыю Марты спявае Н. Дружына, партыю Брыгіты — В. Салоўская, Лауры — Л. Пакідчанка (усе яны выпускніцы Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі імя А. В. Луначарскага).

Найбольш вопытная з гэтага «трыо», безумоўна, П. Дружына. Шмат цікавых вобразаў стварыла яна на сцэне нашага тэатра. У цэлым удала выканала і партыю Марты. Па-акцёрску артыстка заўсёды добра адчулае характар вобраза. У сцэнічных адносінах і ў «Іаланце» яна была вельмі маляўнічай. Вакальны ж бок партыі

не зусім удаўся спявачцы, бо ліжкі рэгістр гучыць не надта пераканальна.

У партыях Брыгіты і Лауры няма асаблівых ні вакальных, ні сцэнічных цяжкасцей. Галоўная вакальная задача — мякка гучаць у ансамблі з іншымі выканаўцамі; галоўная задача ў сцэнічным руху — не маючы актыўнай задачы, не спяваючы, падтрымліваць жывыя адносіны з дзейнымі асобамі першага плана, заставацца ўвесь час натуральнымі.

В. Салоўская і Л. Пакідчанка паспяхова справіліся з усімі гэтымі задачамі. Калі В. Салоўская больш вопытная артыстка і спявачка, то для Л. Пакідчанка гэта першая партыя ў рангу салісткі тэатра (сёлета яна пераведзена са стажорскай групы ў асноўную труп). Спадзяюся, што слухачам спадабалася выкананне маладымі спявачкамі іх партый. Асабліва праявіліся гучалі іх галасы ў сцэне з хорам «Вось табе люцікі, вась вясільні...», а таксама ў лірычнай калыханцы, якую Брыгіта і Лаура спяваюць «Іаланце».

Ролі Бертрана ў спектаклі выконваў кансерваторскі выхаванец Д. Марозаў. У гэтай партыі няма выдатных вакальных нумароў, складанасць яе ў тым,

што ў дыялогах са зброянцом Альмярыкам ці каралём Рэнэ спявак павінен валодаць усім арсеналам інтанацыйнай выразнасці. Добра, што Д. Марозаў адчуў асаблівасць сваёй партыі і вельмі праявіўна расказвае Альмярыку пра слепату Іаланты, пра тое, як ад гэтага пакутуе яе бацька — кароль Рэнэ. І ў вакальных, і ў сцэнічных адносінах выкананне партыі Бертрана трэба лічыць удачай маладога артыста.

Зразумела, такі падзел на «першыя» і «другія» партыі вельмі ўмоўны. Усе дзейныя асобы спектакля маюць вялікае шчасце выконваць геніяльную музыку П. І. Чайкоўскага. Яны павінны памятаць аб гэтым і не шкадаваць ні сіл, ні майстэрства, каб наблізіць выкананне да магчымага ідэалу. На маю думку, падбор артыстаў у імперацыйна «Іаланце» на беларускай сцэне дазваляе зрабіць гэта паспяхова. А кожны паказ спектакля спрыяе паглыбленню суаддзя паміж творчымі індывідуальнасцямі пастаноўчыкаў оперы і яе выканаўцаў на сцэне.

Леанід ІВАШКОВ,
старшы выкладчык
Беларускай дзяржаўнай
кансерваторыі імя
А. В. Луначарскага.

«Час ле сыноў» — так назвалі сваю новую работу беларускія кінематаграфісты. Яна прысьвечана тым, хто побач з намі жыў, працуе, імкнецца да новых поспехаў, хоча пакінуць добры след на зямлі.

У рэдакцыю нашага штотыднёвіка прыйшлі водгукі на гэты фільм. Два з іх — інжынера Мінскага трактарнага заводу М. Вяршыніна і студэнткі БДУ імя У. І. Леніна Н. Лугавой — мы змяшчаем на гэтай старонцы.

НЕ АДКРЫЮ нікага сакрэта, калі скажу, што беларускім кінематаграфістам не шануе на добрыя фільмы аб сучаснасці. Мы, глядачы, памятаем стужкі «Дзесятая частка шляху», «Неспадзяванае каханне», «Харошы хлопец» і шэраг іншых, дзе быў фон, пейзажы, тэхналагічны пра-

Ю. Гарабца, міжволі вяртаецца да яго мінулых экранных работ. Напрыклад, да кінэдылогіі таго ж рэжысёра В. Турава «Вайна пад страхамі» і «Сыны ідуць у бой», дзе ён выканаў ролю намісара. Потым былі «Бацька», «Вуліца без канца»... Творчы лёс Ю. Гарабца ў беларускім кіно склаўся так, што яму літаральна ў храналагічнай паслядоўнасці давялося выканаць ролю спачатку —

у гэтым месцы фільма наогул дасягае свайго апагею. Усё звязана ў адзін вузель: і радасць ад сустрэчы з маці, і унутраная трывога Івана, Антона, Пятра за жыццё іх брата Паўла... Аднак аўтары карціны напэўняюць яе фінальнай надры жыццесцявардзальнымі думкамі. Сэнс іх у тым, што той сапраўдны чалавек, хто, як Павел Гуляеў, паспеў пакінуць на зямлі глыбокі

СКАЗ ПРА ЧАТЫРОХ БРАТОЎ

цэсы, але губляліся людзі, раствараліся іх характары. Не выратовавала нават тое, што ролі выконвалі вядомыя артысты. Вядома, нельга аспрэчваць і пэўныя вартасці названых карцін. У адным выпадку можна гаварыць пра цікавыя аператарскія пошукі, у другім — пра анцёрскія і рэжысёрскія спробы зрабіць штосьці сааб, арыгінальнае. На жаль, спробы заставаліся спробамі, творцы не прываблілі ўвагі глядача.

Прычыны тут самыя розныя. Але асноўная, пэўна, у тым, што ў вытворчасці запускаліся пасрэдныя сцэнарыі, «выратаваць» якія не змаглі і рэжысёры. Так здарылася, скажам, з той жа «Дзесятая частка шляху». Гэта тым больш крыўдна, што стужка прысячалася рабочаму класу.

Я працую на буйнейшым прадпрыемстве нашай рэспублікі — трактарным заводзе, і мне, як і маім таварышам, хацелася б бачыць на экране сучасніка, перадавога чалавека нашага грамадства.

І вось, на маю думку, менавіта з такога тыпу героімі з'явіліся нас аўтары фільма «Час ле сыноў» (сцэнарысты А. Нахтанай, А. Туляшаў, В. Тураў, рэжысёр В. Тураў, аператар Д. Зайцаў). Ён захапляе з першых кадраў, і чым далей, «раскручваецца» спружына дзеі, тым больш пераконваецца, што гэта сапраўды хваляючы, шчыры расказ пра добрых спавы саўвечных людзей, іх учынікі, іх лёсы...

Для нас, трактарабудавнікоў, стужка мае асаблівае значэнне, бо некаторыя эпізоды здымаліся на нашым заводзе. Наогул, калі глядзіш карціну, то ўвесь час адчуваеш, што «галоўны інжынер буйнога прадпрыемства» ў выдуманні вядомага і папулярнага артыста Ю. Гарабца толькі змяніў прозвішча. Ва ўсім астатнім ён вельмі нагадвае «нашага» галоўнага інжынера...

Гледзячы «Час ле сыноў», захапляючыся анцёрскім майстэрствам

змагароў з фашыстамі, а пасля мірных працоўнікоў. У героі Ю. Гарабца адлюстраваны лепшыя рысы людзей ваеннага пакалення. Для гэтага артыста было заанамерным, лагічным працягваць, развіваць пэўную лінію ў карцінах аб сучасніках, пашыраць свой творчы дыяпазон. Эмацыянальны напал, набыты ім у папярэдніх работах, не прашоў бяспследна. Ён саграваў і саграе анцёра сёння, які бы рэхам адгукнецца ў яго сэрцы. Лепшае таму сведчанне — фільм «Час ле сыноў», дзе ён выконвае ролю аднаго з братоў Гуляевых — Паўла.

Да Паўла прыкавана наша ўвага. Мабыць, таму, што мы даведаемся аб яго цяжкім хваробе. Па меры развіцця падзей на экране, узрастае і наша павага да яго. Але анцёр Ю. Гарабца не імкнецца вылучаць на першы план лінію безнадзейнасці, трагізм лёсу героя. Наадварот, Паўла ўласцівы бадзёрнасць, упэўненасць, перакананасць. Ён увесь адданы працы, калектыву, кожны дзень, кожную хвіліну жыць думкамі аб ім.

Кожнаму брату ў фільме прысьвечана асобная наваля. Сюжэтна і капазіцыйна гэта, безумоўна, апраўдана, і, як мне здаецца, стваральнікі фільма знайшлі тут вельмі дакладнае вырашэнне тэмы, ідэя-мэстажыі задумкі. Але ў адной, апошняй наваля, яны збіраюць сваіх герояў разам. Маецца на ўвазе эпізод, калі браты Гуляевы прыязджаюць у родную вёску, да маці — дзяткушкі ў роднае гняздо. Тут старэйшы брат Антон «ставіць іх на ногі», дапамагаў пайсці ў вільні свет, бо не было бацькі, і ўсе турботы леглі на яго плечы...

Кожны, хто бачыў фільм, не стане аспрэчваць, што эпізод прыязду Гуляевых на радзіму — самы ўражлівы.

Сустрэча з маці (арт. В. Кузняцова), сцена ля наладзежа нікога не могуць пакінуць абнятым. Сімваліна, так уласціва ўсёй творчасці рэжысёра В. Турава,

след, захаваць у чалавечых сэрцах добры ўспамін.

...Браты Гуляевы, браты-волаты, Павел Гуляеў — частка гэтай слаўтай дынастыі, працоўнай племяды. На ім бесспрэчна трымаецца сюжэт фільма. Па-мойму, наогул кінематаграфістам варта было б яшчэ больш засяродзіць увагу менавіта на гэтым вобразе, бо іншыя вобразы выглядаюць менш запамінальнымі, уражлівымі, хоць і выконваюць іх ролі таленавітыя артысты — М. Гойцманка, А. Лазараў, Б. Бабікаўскас, В. Кузняцова, Тлумачыцца гэта, мабыць, не адсутнасцю анцёрскага таленту, а мастацкім узроўнем літаратурнага сцэнарыя, па якім здымалася гэта дзевяцісерыйная стужка.

Па прафесіі я не кінэкрытык, таму не маю намеру разглядаць падрабязна ўсе аспекты цікавага ў сабе і асноўнае твора стужкі «Беларусь-фільм». Хацелася б адзначыць у станоўчым плане работу аператара Д. Зайцава, які свой творчы шлях пачынаў у кіно дакументальным, а знайшоў сябе, дакладней сказаць, перанёс свой дакументальны стыль у кіно мастацкае. Гэта адчуваецца ў кожным кадры, кожным эпізодзе, ва ўсім фільме. Можна гаварыць аб удалым вынарыстанні буйных, спадзідных, гульнявых планаў, светлавых і іншых кінематаграфічных эфектаў... Асноўная ж асаблівасць яго почырк заключачца, мусіць, у тым, што ён трапна спалучае звычайнае з маштабным, лірычнае з эпічным. Вось, напрыклад, тыя ж кадры прыязду ў вёску чатырох братоў. Позіркні кожнага скіраваны на маці. Яна тут галоўная дзейная асоба. Камера Д. Зайцава старанна фіксуе кожнае імгненне гэтага хваляючага моманту. І, вядома, вока кінэааэктыву даўней спыняецца на Паўла, які стаяць збочу, трохі нахмурышы бровы. Ён і заваз нічым не выдае свайго адчаю, паўстае перад намі мужным, упэўненым чалавечкам.

Такое ўражанне аб фільме «Час ле сыноў». Мікола ВЯРШЫНІН, інжынер МТЗ.

ДЭБЮТ

Алесь КАСЦЕНЬ

ПАЛІГОН

Алесь Касцень нарадзіўся ў 1955 годзе на Віцебшчыне ў горадзе Паставы. Працаваў некаторы час на льнозаводзе, потым у сельскай школе, быў літсупрацоўнікам раённай газеты. Служыць у радах Саўецкай Арміі.

Нас палігоны
Клікалі да бою,
На палігонах
Гартавалі нас.
Страчалі палігоны
Нас з табою
У той нястрымны
Азароны час.
Мы засыналі,
У глухіх акапах,
Паклаўшы
Зброю стыць
Пад галаву.
Нам палігоны
Учынялі допыт:
Ці недарма
Салдатамі завуць...
Калі прысніцца
Лямант тэлефонаў,
Слата дарог,
Драпелжны пошвіст куль,
Праходзяць палігоны.
І сталася
Пачынаецца адтуль.

Над палігонам
Красавіцкі ранак.
У каліянах —
Шчэ звяніць лядок.
Але замест зляжлага турману
Цячэ дымок
З падталых халадоў.
А на пагорках,
Там,
Дзе можна ўбачыць
І рсчырк танкаў,
І салдатаў след,
З надзеяй
Сонца зеляніну лашчыць
І акрыяе
Хмызнячок смяляе.

А нас ізноў
Паклікалі аўчэнні.
Адменены спатканні
У выхадны.
І палігон мясцовага значэння
Стаў
Нашым новым
Месцам прызначэння
І школай «бою»
У гэтыя тры дні...
— Нас палігон вітае рэхам,
Хлопцы!
— А ну яго
Яшчэ разок гукні...
Схіліліся бярозы
У гатоўцы
Схаваць машыны грозныя
Вайскоўцаў
І дакрануцца
Грознай цішыні...

Гарэлі неспакойныя агні,
Калі зайшло за стрэхі лесу
Сонца.

А за акном
Імжыцца першы снег.
Сняжынка—птушкай незгадана белай.
Я погляд твой,
Я твой празрысты смех
Падгледзеў нечакана
І нясмела.
Дзяўчыначка!
Адкуль жа ты сама!
Якою ў думкі выбягала сцэжкай...
Праходзяць у юнацтае
Недарма
Сустрэчы,
Азарэнні
І усмешкі.

Мы на сваіх дзяўчынак не глядзелі
І запрашалі толькі выпускніц.
Гула ў завулках першая завея,
У залу ліўся гоман,
Як з крыніц.
Адтуль, дзе рэчкі і палі у белі,
Дзе год — як вечнасць,
Як імгненне — час...
І баль шчырэў — настаўнікі глядзелі,
Глядзелі, не без зайдзрасці, на нас...
Яны нібы ў мінулае хацелі,
Вярталіся ў юнацкі свой узрост.
І дні ляцелі,
Светлыя ляцелі,
Дажды шчырэлі і мягчэй мароз...
І мы сваіх дзяўчат не разгледзелі
За дымам першых таных папярэдзі.

Калі на варце
Побач ціхі вечар,
Чакае змену
Між старых асін,
З такой адвечнай
Марай чалавечай
Успомню,
Што я нечыі
Брат і сын.
Што і ў мяне
Ёсць хата,
Над якою
Не згас дымок
Зацеплены шчэ мной,
Што маці
Я прысніўся пазаўчора
На варце
Мірнай цішыні зямной.

УСПАМІНЫ, УСПАМІНЫ...

Яны прано-сліца адзін за адным пад ціхую музыку, сумную і сардэчную. Туманныя вобразы, ледзь толькі узнікнуўшы, знікаюць у смуге лесу.

Перад намі нанцёртвая зала. Мы бачым як перажывае чалавек... Яму нясцерпна цяжка. Напільнушы ўспаміны разавярджэ-

ГАРАЧЫ ПОДЫХ

ваюць самае набалелае, блізкае. А музыка... Строгія акорды, спачатку спакійныя і ціхія, раптам абрываюцца на яго лавінай.

Усё. Даволі. Чалавек расшуча ўстае, выходзіць з залы і крочыць па влі-

чэрніх вуліцах беларускай сталіцы.

Гэта — пачатковыя кадры фільма рэжысёра Віктара Турава. Яны адразу ўводзяць глядача ў свет нашых сучаснікаў, у самую гушчыню жыцця.

Іх чацвёрта — братоў Гуляевых. Старэйшы, Антон — былы партызан, які прайшоў усю вайну, зведаў цяжкія гора — смерць жонкі і дзяцей, але ён не зламаны перажытым. Вядліная мужнасць, любоў да людзей, да зямлі дапамагалі яму ў цяжкі час выстаяць, знайсці сілу, каб будаваць новае жыццё. Адчуваецца, што ў вобраз Антона анцёр тэатра імя Я. Вахтангава Мікалай Грыцэнна ўкладвае ўсю душу. Ён шмат выканаў ролі ў тэатры і кіно, і, безумоўна, роля старога партызана займае заслужанае месца ў галерэі вобразаў, створаных вядомым майстрам экранна. Гэта роля цалкам пацверджана словы М. Грыцэнкі аб сваім мастацтве: «Я ніколі не ведаю, з чаго

НАШАГА ЧАСУ

пачнецца мая наступная работа. Пастаянным застаецца толькі імгненне да таго, каб ножны вобраз уваходзіў у глыбіню усведамлення глядача «са сваім тварам», уваходзіў нелаўторным і яркім, як само жыццё».

Другі брат — Пётр, шмат у чым падобны да Антона. Ён нлурымслівы, актыўны ў жыцці, толькі больш запальчывы, гарачы, нецярлівы да недахопаў. Такі чалавек не можа не стаць у бану. Нягледзячы на тое, што яму час пайсці на пенсію, ён застаецца, як кажучы, у страі, працягвае займацца грамадскай справай. Вобраз Пятра — адна з апошніх работ Броніуса Бабікаўскага, трагічна загінуўшага вясенню 1975 года...

«...Вобразы, створаныя Б. Бабікаўскасам на экране, заўсёды нясуць у сабе зарад сучаснасці, які неабходны пры глыбокім расчырванні характару героі» — гэтыя словы Віктара Турава вельмі дакладна вызначаюць галоўны напрамак

усіх работ артыста ў кінамастацтве.

Ад усёй душы хочацца сказаць дзякуй за добрую работу Юрыю Гарабцу, які па-майстэрску, з вялікай цеплынёй і шчодрасцю выконвае ролю Паўла Гуляева.

Паглядзіце, як умела развівае на экране гэты вобраз Ю. Гарабца. Вось ён ўтуляецца перад намі — вясёлы, дасціпны галоўны інжынер, сучаснага вядучага прадпрыемства. Жыццерадасны чалавек сярэдніх гадоў. Ён не супраць нават, наб зяляцца да прыгожых дзяўчат, упэўнены ў сабе і шчаслівы. Так, шчаслівы, хоць жыць яму засталося зусім нядоўга. Павяда цяжка хворы, і ён добра ведае пра гэта. Які ведае, што трэба паспець зрабіць вельмі многа, а часу засталася зусім мала...

У фільм увайшла і асабліва блізкая В. Турава тэма — тэма маці. Вобраз прастай беларускай жанчыны праходзіць

праз усю творчасць вядомага беларускага рэжысёра — ад першай кінанаваля «Зорка на спражні», дзе з жанчыны-маці сімвалічна пачынаецца кінафільм — да маці ў фільме «Час ле сыноў», фільме, які завяршаецца гэтым вобразам. Любоў да маці і Радзімы — асноўны лейтматыў усёй творчасці В. Турава.

«Час ле сыноў» — карціна маштабная. Яе намагаюцца адзначыць ацэньваюць адназначна. Побач са здабыткамі трэба гаварыць і пра ўпущаныя. На маю думку, засталася не распрацаванай сюжэтнай лінія адносінаў Івана і Яўгеніі. У такім выглядзе яна, вядома, не паглыбляе ўяўленне глядача аб чэласным, закончаным творы.

Ёсць шэраг іншых пралікаў. Аднак яны, пралікі, безумоўна, не могуць змяніць станоўчую ацэнку усёй карціны. Гэта важнае слова пра сучаснасць, хваляючы твор, значная падзея ў гісторыі нультурнага жыцця нашай рэспублікі.

Н. ЛУГАВАЯ, студэнтка БДУ імя У. І. Леніна.

Кадр з фільма «Час ле сыноў». Злева направа — артысты Ю. Гарабца (у ролі Паўла Гуляева) і М. Грыцэнка (у ролі яго брата Антона).

ронаўскія азёры. І вось ужо
узнісла гучыць са сцэны:

Гэты танец нарадзіўся
ля Варонаўскіх азёр,
дзе паветра чыста-чыста,
дзе вакол хваёвы бор,
Танец-вечер,
танец-птушка

Так і рвецца на прастор!
Гэты танец
мы прывезлі
ад Варонаўскіх азёр.

Прывезлі танец... Аднойчы
мастацкі кіраўнік ансамбля
Канстанцін Партны па камандзіроўцы
Дома народнай творчасці наведаў вёску
Вароны. Мэта камандзіроўкі —
пазнаёміцца з мясцовай самадзейнасцю
і аказаць ёй дапамогу. Набліжалася
жніво, у клубе было гарача, вырашылі
сабрацца на ўлонні прыроды.
«Раскажыце, што ў вас

паў, што бытуюць у вёсках
Віцебшчыны. Неўзабаве новыя
— «Язвінскія ўзоры»,
«Цапы», крыху пазней —
светлая лірычная «Каханачка»...

...Ансамбль «Колас» — адзін
з самых папулярных на Віцебшчыне
калектываў мастацкай самадзейнасці.
Вадаў, не назавеш у вобласці раёна,
дзе ён пабывалі коласаўцы, а што
датычыць Віцебскага раёна — то і
вёскі. У адным з пакояў раённага
Палаца культуры — тут быў створаны
і атрымаў пастаянную прапіску
ансамбль — на вільным месцы
вясці карта-маршрут «Коласа»: Масква,
Мінск, Вільнюс, Пскоў, Вялікія
Лукі, Смаленск, Кішынеў, Зелёная
Гура (Польская Народная Рэспубліка).
Ансамбль тры разы выступаў на

«А Лявоніху Лявон палюбіў...»

Фота В. РАПЕЦКАГА.

ЗНАПІСЦІ на Віцебшчыне
малюючы куток на лобі густ
прасцей простага. Праедзьце
некалькі кіламетраў ад абласнога
цэнтра ў любым напрамку і вы
адразу ж трапіце ў казачны свет
блакітных азёр, імклівых рэчак,
цяплых бароў. Мо таму ў рэпертуары
старэйшага ў рэ-

«КОЛАС» НАБІРАЕ СІЛУ

публіцы харэаграфічнага ансамбля
«Колас», аб якім і пойдзе гаворка
ніжэй, так многа танцаў і карагодаў,
замалёвак і кампазіцый, прысвечаных
роднаму краю. І сапраўды, цяжка
ўтрымацца ад спакусы не раскажаць
моймай мастацтва пра таіны чароўных
мясцінаў, як, напрыклад, Ва-

бсць» — адразу ж прыступіў да
справы гарадскі харэограф. «А мы
лепш пакажам». І зайграў гармонік,
і павялі хлопцы і дзяўчаты на беразе
возера свой карагод, варонаўскія,
мясцовыя, непаўторныя...

Так у ансамблі «Колас» з'явіўся
адзін з многіх тан-

Выстаўцы дасягненняў народнай
гаспадаркі СССР, узнагароджаны
медалямі выстаўкі. З рэспубліканскіх
аглядаў самадзейнага мастацтва,
якія праходзілі ў Мінску, коласаўцы
заўсёды прывозілі дыпламы пераможцаў.
Самабытнае мастацтва роднай
Беларусі ансамбль з годам прадстаўляў
на Пупкінскім свяце ў Міхайлаўскім,
на ўрачыстасцях «Прыбалтыйскай
вясны», у Польскай Народнай Рэспубліцы.

Вельмі ўдалым было выступленне
ансамбля ў Кішыневе, дзе ўпершыню ў
Савецкім Саюзе праходзіў Усеаюзны
фестываль ансамбляў народнага танца.
У фестывалі прынялі ўдзел 30
калектываў. Нашу рэспубліку прадстаўляў
ансамбль «Колас». Вось некалькі радкоў
з магдаўскіх газет: «Адчуванне
якойсьці ласкавай чысціні надойма
пакідае светлая «Каханачка», у ёй прыга-

жосць і плячотнасць беларускага
краю...»

Нядаўна грамадскасць Віцебска
адзначыла 25-годдзе народнага
ансамбля танца «Колас». Юбіляра
цёпла віталі хлеббаробы, удзельнікі
мастацкай самадзейнасці фабрык,
заводаў, калгасаў, саўтасаў, народны
артыст СССР Г. І. Цітовіч. Многа
цёплых слоў было сказана ў адрас
мастацкага кіраўніка ансамбля,
заслужанага дзеяча культуры БССР
К. Партнога, які чвэрць стагоддзя
назад правёў першыя заняты з
шасцю хлопцамі і дзяўчатамі —
заснавальнікамі будучага ансамбля.

Юбілей — не толькі ўрачыстая
падзея, але і добрая нагода для ўспамінаў.
І сапраўды, прыгадалася многае.
Заняткі ў старэнькім Доме культуры,
першыя выступленні, удачы і хібы,
Пошукі, нястомныя пошукі свайго
твару, свайго рэпертуару. Спачатку
былі танцы, якія выконваліся
дзюма, ад сілы чатырма парамі.
Гурток (гучная назва «ансамбль»
прышліла пазней) пачаўся з
новымі людзьмі, адкрылася
магчымасць для пастаноўкі
больш складаных нумароў.
Так, неўзабаве пачаўся вялікі
харэаграфічны кампазіцыя «Больш
малака і мяса!» Паказана на
рэспубліканскім аглядзе, яна атрымала
высокую адзнаку і яшчэ раз
падкрэсліла магчымасць
вырашэння вытворчай тэмы
моймай харэаграфіі.

Захапілі глядачоў і новыя
кампазіцыі «Залі «Аўроры»,
«Першая Конная», «Педагагічная
паэма», жартоўны, насычаны
народным гумарам танец
«Антон маладзенькі».

Рэпертуар папаўняецца
танцамі народаў СССР і многіх
замежных краін. Ансамбль
становіцца своеасаблівым
метадычным цэнтрам, дзе
вучацца мастацтва танца многія
кіраўнікі і удзельнікі мастацкай
самадзейнасці.

У планах калектыву — новыя
маршруты, новыя сустрэчы з
гледачамі. Паранейшаму
вялікае месца займаюць
кляматы аб развіцці самадзейнага
мастацтва ў вёсках.

Ансамбль разгарнуў дзейную
падарытоўку да 60-годдзя
Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай
рэвалюцыі. Рыхтуецца вялікая
канцэртная праграма аб прыгажосці
роднага краю, яго гераічных,
працавітых людзей, аб дружбе
савецкіх народаў. У святую
праграму ўключаюцца новыя
нумары, але і тым, якія асабліва
палюбіліся выканаўцамі і
гледачам, прайшлі
выпрабаванне часам, адведзена
пачэснае месца. Сярод
«старажылаў» ансамбля і
наша славагал «Лявоніха».

Вось такі ён, наш віцебскі
«Колас», які з кожным годам
набірае сілу.

Л. СТУДЗЕНЫ.

Гэта славагал «Тачанна».

ПАНЫЦЦА «метадыст на
клубнай рабоце» ні ў адным
даведніку, нават энцыклапедыі,
не знойдзеш. Відаш, гэтыя словы ўваходзяць
у паняцце «культасветработнік». Але,
тым не менш, такая прафесія існуе. І ў нас,
метадыстаў-клубнікаў, ёсць свая
спецыфіка работы, свае праблемы,
свае набалелыя пытанні пра што і
хачу раскажаць на старонках «ЛіМа».

Сотні розных прафесій надлічвае
цывер картажка працаўнікоў нашай
краіны. І амаль усе яны маюць
сваё дакладнае вызначэнне і прызначэнне.
А вось чым павінся займацца
метадыст — ніхто не ведае.

— Дзіўнае пытанне, — скажа
чытач. — Як гэта чалавек, які працуе ў
абласным метадычным цэнтры,
не ведае, чым ён павінен займацца?
Так, ён ведае і многія робіць, але —
толькі зыходзячы са свайго асабістага
вошты і інтуіцыі. А як быць
маладому работніку, у якога няма
гэтага вошты, ды і інтуіцыя
падоўдзіць? Відаш, патрэбен
нейкі дакумент, які вызначыць
бы функцыі метадыста і паставіць
бы ў вызначанай рамкі яго
штодзённую дзейнасць. Але,
на жаль, такога дакумента да
гэтага часу няма. Нават палажэнні
аб абласным Доме на-

З ПОШТЫ «ЛіМа»

ДЗЕ ВУЧЫЦЦА МЕТАДЫСТУ-КЛУБНІКУ?

роднай творчасці не распранава-
ваны. А прыкладныя абавязкі
метадыста абласнога Дома народнай
творчасці, распранаваныя РДНТ,
для метадыстаў на клубнай рабоце
не падыходзяць.

— Ну і займайся, могуць сказаць
мне, — чым сам лічыш патрэбным.

Яно так, але ёсць і адваротны
бок медала. Калі, напрыклад,
мяне пельга пераканаць у тым,
што ў функцыі метадыста ўваходзіць
збор даведкаў або перанісванне
розных папер, то і я не магу нікога
пераканаць у адваротным, гэта
значыць, што я не павінен гэтым
займацца і што ў мяне ёсць
займаць больш важны: метадычная
праца.

У сувязі з пастаянным ростам
агульнаадукацыйнага і культурнага
узроўню працоўных патрабаванні да
клубных работнікаў з кожным годам
узростаюць. Яшчэ большыя патраба-

ванні прад'яўляюцца да метадыстаў
на клубнай рабоце, якія павінны
валодаць багатым вопытам і
прафесійнымі ведамі. Якась
мерапрыемстваў, якія праводзяцца ў
клубах і дамах культуры, у
нейкай ступені залежыць і ад
якасці метадычнай работы
абласнога Дома народнай
творчасці.

«Метадыст — не інструктар,
а даследчык, — пісаў журналіст
Б. Навіцкі, — аналітык і ў той жа
час — педагог, настаўнік,
дарадчык» (часопіс «Клуб і
мастацкая самадзейнасць», 1975,
№ 12, стар. 10).

Як увасобіць у сабе гэтыя
якасці, як зрабіць работу
метадыста больш эфектыўнай —
пытанне не такос ўжо простае,
адказ на яго можа быць адзін:
метадыст павінен пастаянна
вучыцца, павышаць сваю
кваліфікацыю, быць у курсе ўсіх па-

дзей не толькі ў свайго вобласці,
але і ведаць аб усіх цікавых
эксперыментах, знойдзеных
формах і метадах культасвет-
работы ў іншых абласцях і саюзных
рэспубліках.

Дзе ж усё ж такі павінен
вучыцца метадыст-клубнік?
Займацца самаадукацыяй? Так.
А яшчэ?

Метадысты на жанрах мастацкай
самадзейнасці выклікаюцца на
семінары і нарады ў РДНТ. А як
быць нам, метадыстам на клубнай
работе? У Рэспубліканскім Доме
народнай творчасці нас не
запрашаюць, таму што ў іх
клубнага аддзела няма і
пытаннямі клубаўства яны не
займаюцца. Вось і атрымліваецца,
што клубны аддзел АДНТ
аканчыўся на правах пасылкаў.
На семінары і нарады па
пытаннях клубнай работы нас
не выклікаюць і праблемамі
нашай работы ніхто не
цікавіцца.

Імкнучыся нека ўдасканаваць
формы і метады культасветработы ў
сваёй вобласці, мы з задавальненнем
наікавіліся б справамі свайго
калег з іншых абласцей і
рэспублік, перанялі б іх
карысны вопыт або пачыненне,
а можа быць, і сваім чымсьці
падзяліліся. Але ж не
схачыць, не ведаючы, што
знойдзеш.

Я думаю, што функцыю куратара
клубных аддзелаў АДНТ павінся
уззяць на сябе рэспубліканскі
метадычны кабінет культуры і
асветнай работы. Па сутнасці,
клубны аддзел АДНТ — гэта той жа
абласны метадычны кабінет
культасветработы ў РСФСР і
некаторых іншых саюзных
рэспубліках нашай краіны.

Вызначэнне дакладных функцый
метадыстаў на клубнай рабоце,
пастаяннае ўдасканаленне іх
кваліфікацыі, укараненне ў іх
практыку найвышэйшых
даследаванняў і практычных
даследаў у галіне клубаўства і
метадалогіі дадучы магчымасць
метадыстам-клубнікам рабіць
сваю работу больш эфектыўнай
і якасна.

І. БАКАЦЮК,
старшы метадыст, загадчык
клубнага аддзела Брэсцкага
абласнога Дома народнай
творчасці.

ЁСЦЬ У НАВАПОЛАЦКУ ДОМ МУЗЫКІ

У самым цэнтры Наваполацка высіцца прыгожы будынак. Гэта музычнае вучылішча. Больш як трыста юнакоў і дзяўчат атрымліваюць тут музычную адукацыю. На рахунку навучальнай установы ўжо чатыры выпускі. Больш як 250 ле сыхаванцаў паспяхова працуюць у гарадах і сёлах Віцебскай вобласці, за яе межамі, 30 чалавек працягваюць вучобу ў кансерваторыях.

Педагогі і навучэнцы нястомна прапагандуюць музычныя веды ў Наваполацку і раёнах Віцебскай вобласці. Пры вучылішчы працуе народны ўніверсітэт культуры. Адкрыты тансама яго філіялы пры Полацкім раённым Доме культуры і Наваполацкім політэхнічным інстытуце.

Вакальна-інструментальны ансамбль «Колеры» Палаца культуры будаўнікоў, гарадскі

анадэмічны хор, цымбальны ансамбль, ансамбль «Дзвінскія зоры»... Гэтыя і многія іншыя калектывы заваявалі прызнанне і папулярнасць менавіта дзякуючы музычнаму вучылішчу. Імі не толькі кіруюць выпускнікі і педагогі гэтай навучальнай установы. Большасць удзельнікаў — тансама з вучылішча.

Многае зроблена па стварэнню калектываў мастацкай самадзейнасці на вытворчым аб'яднанні «Палімер», у гарадской бальніцы, тэхнічных вучылішчах, нафтавым тэхнікуме і іншых установах горада. Асабліва многа даводзіцца працаваць цяпер, у час Усесаюзнага фестывалю мастацкай самадзейнасці.

Разнастайная работа праводзіцца па музычнаму выхаванню юнага пакалення. У сектары педагогічнай практыкі пры музычным вучылішчы штогод звыш 100 дзяцей новаполацка бясплатна навучаюцца музыцы. Апрача таго, у агульнаадукацыйных школах створаны музычныя лекторы, гурткі гарністаў, барабаншчыкаў. Аказваецца метадычная дапамога вясельніцкай дзіцячым музычным школам вобласці. Цесныя сувязі ўстанавіла вучылішча з Дзёрнавіцкім сельскім Домам культуры. Новаполаччане тут частыя і жаданыя госці.

Ні адно мерапрыемства ў Наваполацку не праходзіць без удзелу, прама сямкам, важнага калектыву музычнага вучылішча. Гэта і традыцыйныя гарадскія святы, і рознага роду аглянды і фестывалі, інтэрнацыянальныя сустрэчы з моладдзю іншых краін. У складзе саветскай дэлегацыі група педагогаў і навучэнцаў Наваполацкага музычнага вучылішча выступала ў ГДР.

Шмат добрых спраў на рахунку гэтай навучальнай установы. Яна па праву стала адным з галоўных цэнтраў культурнага жыцця ў маладым горадзе. Бібліятэкай, якая сёння нлічвае больш чым 20.000 кніг, карыстаюцца вельмі многія. Да таго ж тут захоўваецца лшчэ налі 2.000 грамплацінак і магнітафонных запісаў. Трэба прывесці тэматычны вечар або цікавую гутарку аб творчасці лпога-небудзь кампазітара, або проста добры сямейны вечар

адпачынку, якія сталі, дарэчы, традыцыйнымі для нашых палацаў і клубаў, калі ласка! Куды звярнуцца за дапамогай, дзелавой парадай? Вядома ж, у музычнае вучылішча.

...Праходзячы міма вучылішча, новаполаччане прыцішваюць крок, і прыслухоўваюцца да чароўных гукаў, якія плывуць з яго вокнаў.

А. ШПЫРКОУ,
намеснік рэдактара
Наваполацкага гарадскога
газеты «Хімік».

Будучая скрыпачка Тамара Маркус.

Спявае хор вучылішча.

Фота Я. ШАРЫПАВА.

Любімы інструмент Святланы Хадыты — апарэон.

НАШЫ ІНТЭРВ'Ю

1 КРАСАВІКА 1951 года ў Беларусі было ўтворана новае выдавецтва, якое цяпер вядома пад назвай «Народная асвета». З таго часу прайшло дзевяць гадоў. Даўно сталі дарослымі школьнікі, што вучыліся на яго першых падручніках, падраслі ў іх свае дзеці. Змянілася за гэтыя гады паліграфічная база, палепшылася мастацкае афармленне, аднак наранейшаму па вокладцы «Буквара», кнігі, што, бадай, самая галоўная ў жыцці кожнага, чытаем: «Народная асвета».

Пра сённяшнія справы выдавецкіх работнікаў, пра іх планы мы і напрасілі расказаць намесніка дырэктара «Народнай асветы» **В. Левашкевіча**.

— Вячаслаў Гаўрылавіч, кнігі якой тэматыкі выходзяць у вашым выдавецтве?

— Мы выпускаем падручнікі, метадычную літаратуру для школ, навучальныя дапаможнікі, літаратуру па пытаннях камуністычнага выхавання, камсамольскай і піянерскай работы, а таксама творы беларускіх і рускіх пісьменнікаў, класікаў рускай, савецкай і замежнай літаратуры, якія прадугледжваюцца школьнай праграмай навучання.

— Цікава, колькі кніг выйшла за гады існавання выдавецтва?

— Лічба атрымліваецца ўпэўнена: усяго 5.411 назваў агульным тыражом 208 190 400 экзэмпляраў. Выпуск літаратуры штогод павялічваецца. Калі ў год утварэння выдавецтва выйшла 23 назвы, дык летас — 280. Тыраж адпаведна паяліўся з 576 тысяч — да 124 329 тыс. экзэмпляраў. У пачатку выпускілі толькі чатыры назвы падручнікаў, цяпер — 97.

— Вядома, у падрыхтоўцы падручнікаў для сярэдніх школ актыўны ўдзел прымаюць і беларускія літаратары?

— Нашы сувязі з пісьменнікамі з кожным годам умацоўваюцца. Адна з апошніх размоў

«Пісьменнік і школа, кніга і выхаванне падрастаючага пакалення» адбылася ў канцы мінулага года на адкрытым сходзе камуністаў Саюза пісьменнікаў БССР. Было вырашана стварыць пры Саюзе пісьменнікаў настаяльную камісію па пытаннях выкладання літаратуры ў школе, у якую ўвойдуць літаратары, вучоныя, супрацоўнікі выдавецтваў, выкладчыкі ВДУ.

Беларускія пісьменнікі з'я-

су, на тэматычнае і жанравое сагацце сучаснай беларускай літаратуры, на сувязь творчай пазіцыі пісьменніка з жыццём. Характарыстыка агульнага мастацкага стану сучаснай беларускай літаратуры спалучаецца з аналізам канкрэтных твораў. Кніга гэтая разлічана і на выкладчыкаў вышэйшых навучальных устаноў.

Г. Кісялёў напісаў папулярны гістарычны варыянт «Напалеоні-

туру для бацькоў і работнікаў дашкольных устаноў...

— Выдадзена «Кніга для бацькоў» А. Макаранкі, адна з асноўных работ выдатнага савецкага педагога. У серыі «Бацькам пра дзяцей» выйшла пад рэдакцыяй Л. Дразда і М. Шчыракова кніга «Маральнае выхаванне дзяцей у сям'і». У ёй вялікая ўвага ўдзяляецца патрыятычнаму выхаванню, выхаванню любові дзяцей да кніг,

да працаў самастойна, як класіфікацыя рабочы план, напісанне сачынення, падрыхтаваны лекцыя, доклад, якую літаратуру чытаць для пашырэння свайго кругагляду.

Пад рэдакцыяй Г. Гашко другім выданнем выходзіць зборнік «Хімія рэспублікі». У яго ўвайшлі артыкулы аб тэхналогіі асноўных хімічных вытворчасцей рэспублікі, іх народнагаспадарчым значэнні.

Тым, хто стаіць перад выбарам жыццёвай дарогі, адрасуецца кніга «Юнаку, які абдумвае жыццё». Гэта — даведачны дапаможнік па прафесійнай арыентацыі, у якім дасягта апісанне найбольш масавых прафесій.

Папярняецца серыя «Школьнікам, якія вучаюцца грамадзянаўства». У ёй выходзіць кніга А. Валакова «Свядомасць, яе походжанне і сутнасць», напісаная навукова абгрунтавана і ў той жа час папулярна.

— Хацелася б расказаць яшчэ пра адну цікавую кнігу, што выйшла з друку ў дні работы XXV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, — склаў у заключэнне В. Левашкевіч. — Гэта зборнік нарысаў «Героі народнай асветы», кніга ў якой расказваецца пра жыццёвы шлях, педагогічнае майстэрства, арганізатарскую і грамадскую дзейнасць лепшых прадстаўнікоў народнай асветы Беларусі: Героіў Сацыялістычнай Працы С. Рубанова, М. Дзмітрыева, А. Казей, А. Манінай, П. Якімава.

Зборнік адрасуецца настаўнікам, класным кіраўнікам, дырэктарам школ і іх намеснікам, а таксама партыйным, камсамольскім, піянерскім работнікам, студэнтам педагогічных навучальных устаноў і ўсім, хто цікавіцца вучэбна-выхаваўчай работай.

А. МАРЦІНОВІЧ.

З ПОЗІРКАМ У ЗАЎТРАШНІ ДЗЕНЬ

ляюцца аўтарамі некаторых падручнікаў. Высокую ацэнку атрымалі «Буквар» і «Пропісія» А. Клышкі, якія сёлета выходзіць нашэўргым выданнем. В. Вітка — адзін з аўтараў «Роднага слова», кніг для чытання па беларускай мове ў першым і другім класах сярэдняй школы.

С. Александровіч прымаў удзел у складанні хрэстаматыі па беларускай літаратуры для восьмага класа.

Для дзевяціх і дзесятых класаў напісаў падручнікі «Беларуская савецкая літаратура» Р. Шкраба.

Пісьменнікі выступаюць і як аўтары метадычнай літаратуры для настаўнікаў. Не так даўно выкладчыкі беларускай літаратуры атрымалі кнігу В. Каваленкі «З пазірк — сучаснасці» («Агульны працэс літаратурнага развіцця»). Аўтар разглядае ідэяна-эстэтычны асаблівасці беларускай літаратуры сучаснага перыяду. Асабліва ўвага звернута на адзінства і паслядоўнасць літаратурнага працэ-

су, на тэматычнае і жанравое сагацце сучаснай беларускай літаратуры, на сувязь творчай пазіцыі пісьменніка з жыццём. Характарыстыка агульнага мастацкага стану сучаснай беларускай літаратуры спалучаецца з аналізам канкрэтных твораў. Кніга гэтая разлічана і на выкладчыкаў вышэйшых навучальных устаноў.

Г. Кісялёў напісаў папулярны гістарычны варыянт «Напалеоні-

туру для бацькоў і работнікаў дашкольных устаноў...

— Выдатнае выданне папулярнага серыя «Школьная бібліятэка». У ёй ужо выйшлі «Пецябургскія апавесці» М. Гогаля, «Як гартавалася сталь» М. Астроўскага, «Школа» А. Гайдара, «Жалезныя ланкі» А. Серафімовіча, апавяданні В. Хомчанкі, вершы А. Александровіча.

Чытач атрымае таксама «Вайну і мір» А. Талстога, «Хатынскую апавесць» А. Адамовіча, «Казкі жыцця» Я. Коласа, творы іншых пісьменнікаў.

Цікавым мае быць і зборнік сучаснай беларускай паэзіі, які склаў М. Барсток.

— Некалькі слоў пра літара-

Дарагі, незабыўны Сяргей Сяргеевіч!

Вы заўсёды адказвалі на мае лісты, віншаванні. Праўда, апошнія паўгода не пісалі. Толькі прыслалі адну паштоўку... Апошнюю... Прасілі прабачыць за сваё доўгае маўчанне і, нібы ў апраўданне, паведамілі: «...напаў нейкія непразлыны грып і цяпер паціханьку выкарабкаюся...» Гэтыя радкі Вы пісалі ў тых мінулыя, калі добра ведалі, што ў Вас не грып, што Вам засталася жыць лічаныя тыдні, а можа, дні, што ніякія лякарствы і ніякія дактары тут ужо нічога напярэць не змогуць. Ведалі гэта і мы. І тых, хто прыходзіў праводаць Вас у бальнічную палату, Вы стараліся падбадзёраць уласцівай Вам лагоднай усмешкай: «Я салдат яшчэ жывы!», спляшаліся прадыводаць на магнітафон апошнія старонкі ў кнігу ўспамінаў свайго жыцця.

І раптам страшныя словы прынес тэлеграф... Цяжка паверыць, што няёмкая смерць забрала Вас, выдатнага Письменніка, цудоўнага Чалавека, стойкага Камуніста, мужа Салдата Вялікай Айчыннай вайны... Не верыцца, што Вы ўжо ніколі не прыедзеце ў наш горад над Бугам, не пойдзеце больш з намі на тую дарогу і блізкую Вам зямлю,

адкуль улетку 1954 года па чаўся Ваш вялікі подзвіг пісьменніка, якому Вы аддалі дзесяць год напружанай творчай працы, дзесяць год нястомных пошукаў герояў Брэсцкай крэпасці.

Суровымі дарогамі вайны ішлі Вы, Сяргей Сяргеевіч, як камандзір узвода, а затым — роты буйнакаліберных куля-

карэйскай, кнігі, выдадзеныя ў Балгарыі, Чэхаславакіі, на Кубе, у Манголіі, Галандыі, Аргенціне...

У мінулым годзе, калі ў Мінску праходзіла Усесаюзная творчая нарада пісьменнікаў і крытыкаў на тэму «Неўміруча подзвіг савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне і савецкая літаратура», Вы разам

кніжку пра слаўнага маршала юнаму чытачу, а асноўная кніжка пра легендарнага палкаводца зойме не адзін год творчай працы.

А праз дзень, гэта было 1 сакавіка, мы паехалі са сваімі гасцямі — многімі ўдзельнікамі нарады ў пагранічны горад

Сяргей Сяргеевіч Смірноў, які абараняў яе перад часамі.

Дарагі Сяргей Сяргеевіч! Мы ўпэўнены, некалі будзе сабрана ўся Ваша літаратурная спадчына, спадчына выдатнага, непаўторнага пісьменніка, ваеннага гісторыка — леталіца, грамадскага дзеяча, аднаго з нястомных кіраўнікоў нашага вялікага пісьменніцкага саюза. Толькі вусныя расказы, з якімі Вы на працягу многіх год выступалі па радыё і тэлебачанні, складуць многія тэмы. Вы ўславілі велічныя ратны і працоўныя подзвігі свайго народа. Усё добрае што зроблена Вамі ў імя Радзімы, не падуладна часу і смерці. Ваш подзвіг перажыве вякі!

Мы, абаронцы Брэсцкай крэпасці-героя, тыя нямногія, што засталіся ў жывых, і дэлегацыя ад Брэсцкай вобласці, якія праводзілі Вас у апошні шлях, на Новадзявочых могілках сьпінулі ў Вашу магілу жменьку свяшчэннай зямлі пагранічнай цытадэлі над Бугам. І жонкі з нас у гэтыя мінулыя моўчкі гаварылі: «Бывайце, дарагі наш Сяргей Сяргеевіч! Бывайце назаўсёды! Няхай і зямля нашай крэпасці — героя будзе Вам мяккім пухам!»

Алесь МАХНАЧ,
удзельнік абароны Брэсцкай крэпасці — героя.

Развітальны ліст С. С. Смірнову

мэтаў і, нарэшце, карэспандэнт армейскай газеты і літаратар да гэтага неўміручага грамадзянскага подзвігу. Ён высока ацэнен нашай роднай партыяй, уладам, народам.

І не выпадкова, што такі пісьменнік як Вы, з такой багатай біяграфіяй, адважыўся ўзяцца за нялёгкую і цяжкую працу — кнігу «Брэсцкая крэпасць», якая сёння перакладзена на многія мовы свету. Больш як тры дзесяцікі яе розных выданняў Вы падарылі мне са сваімі аўтографамі. Сярод іх кнігі на мовах — хіндзі, бенгальскай, англійскай,

са сваімі і таксама маімі добрымі і даўнімі сябрамі Васілём Быкавым і Сяргеем Баруздыным пабывалі ў мяне дома. Да позняй ночы мы, пісьменнікі — франтавікі, вялі гаворку пра нашу літаратуру, пра яе маладыя таленты, пра велічны подзвіг савецкага чалавека. Гэта быў працяг размовы, якая вялася з высокай трыбуны нарады. Вы, Сяргей Сяргеевіч, паведамілі нам, што пішаце кнігу пра выдатнага палкаводца Георгія Канстанцінавіча Жукава, з якім доўгі час сябравалі. Гаварылі, што неўзабаве падорыце сваю

над Бугам. У крэпасці — героі, на пагранічных заставах, на дыянавым камбінаце — усюды брастаўчане хлебам-соллю віталі дарагіх гасцей, усюды сустракалі Вас, Сяргей Сяргеевіч, як свайго роднага і блізкага.

Пра Вас, як пра свайго настаўніка, чулага чалавека і бязмежна адданнага патрыёта нашай Радзімы, вельмі хораша гаварылі тады на агульнагародскім літаратурным вечары вядомы рускі пісьменнік, аўтар рамана «У спісах не значыўся» Барыс Васільев: «У Брэсцкай крэпасці, — сказаў ён, — ёсць яшчэ адзін абаронца. Гэта

ПАМ'ЯЦЬ ПРА НАСТАЎНІКА

Вайна застала камуніста Л. Лейтмана на пасту дырэктара Віцебскага мастацкага вучылішча. У цяжкі ваенны час на заклік: «Усё для фронту! Усё для перамогі!» Леў Маркавіч адлучыўся франтавым замалёўкам. Шмат акаварэльных, гуашавых, алоўкавых, графічных работ зрабіў Л. Лейтман за ваенныя гады. Многія яго работы былі паказаны на юбілейнай выстаўцы ў Маскве, адкрытай да 25-й гадавіны Кастрычніка.

«Мастак-баец» — так пра яго пісалі газеты ваеннага часу.

У пасляваенныя гады, калі ў паўразбураным Мінску было створана мастацкае вучылішча, адным з першых яго педагогаў стаў Леў Маркавіч. Актыўны мастак, чалавек вялікай асабістай абавязнасці, Леў Маркавіч меў велізарны ўплыў на нас, ягоных вучняў, мы любілі яго і даражылі яго ацэнкай нашых работ. Ён умеў захапіць нас сілай асабістага прыкладу.

Многія яго былія вучні, перш вядомыя беларускія мастакі М. Савіцкі, М. Данчыг, В. Грамыка, В. Пратасеня, А. Кашкурэвіч, В. Вярсоцкі і іншыя памятаюць, як у цяжкі пасляваенны час Леў Маркавіч у салдацкім шынялі прыносіў у рукзак дровы, каб сягнец халодную майстэрню і даць магчымаць ім займацца ў нармальным умовах.

Ён быў не толькі цудоўным настаўнікам, але і чалавекам у вышэйшай ступені высакародным і справядлівым. Яго тлумачэнні, гутаркі заўсёды былі поўныя добразычлівасці, шчырасці. У ім спалучалася яснасць розуму і чуласць сэрца.

Наглядаючы на ўзрост, Леў Маркавіч шмат працаваў. Яго можна было бачыць з эцюдыкам і альбомам у любую пару

года. Маладосць — вось характэрная рыса гэтага мастака.

Спалучэнне творчай і педагогічнай работы, пастаянная сувязь з людзьмі дапамагалі Леў Маркавічу больш глыбока адчуваць эпоху, узбагачалі яго працу, рабілі яго творчасць блізкай і зразумелай савецкім людзям.

Гледзячы высока цэнячы лірычнае, светлае састаадуванне мастака, яго шчырае жаданне не адстаць ад жыцця, быць у першых яго радах.

Пейзажы Лейтмана ў яснай і стрыманай манеры перадаюць сутнасць самой прыроды, але не ідэалізуюць яе. Тонкія па колераваму вырашэнню беларускія пейзажы займаюць вялікае месца ў творчасці мастака.

23 сакавіка мастаку споўнілася 80 гадоў з дня нараджэння.

Выхад манаграфіі Э. В. Арловай пра Л. М. Лейтмана дасць магчымаць бліжэй азнаёміцца з яго творчасцю. Аўтару манаграфіі ўдалося раскрыць характэрныя рысы творчасці Лейтмана — дынаміку дасягненняў работ, асабліва паветранасць і лёгкасць, некаторую эскізнасць работ ваенных гадоў, графічную дакументальнасць пасляваенных твораў і мажорнасць, абавязнасць работ апошняга перыяду творчасці. Удала зроблена падборка работ мастака, добрая кампаніючка іх у кнізе, высокая наліграфічная якасць выдання — усё гэта дае магчымаць людзям, мала знаёмым з творчасцю мастака, убачыць і зразумець сваёасабіваць яго творчасці ў розны перыяды.

Манаграфія — дацтва памяці мастаку, які ўнёс свой уклад у развіццё беларускага мастацтва.

І. ГЛАЗВА,
член Саюза мастакоў БССР,
выкладчыца Мінскага
мастацкага вучылішча.

ЧАЦВЕРТАЯ ГАРАДСКАЯ

У Віцебскай абласной бібліятэцы імя У. І. Леніна адкрылася чацвёртая гарадская выстаўка філатэліі. Адзін з яе раздзелаў прысвечаны заснавальніку нашай партыі і Савецкай дзяржавы — У. І. Леніну. Сюды ўвайшлі фрагменты з калекцыі аднаго са старэйшых філатэлістаў Віцебска І. Слуц-

кага. «Ад'езд да в'езда» — так названы фрагмент з калекцыі токара В. Міхайлава. «На службе ў чалавека» — гэты заглавак выбраў малады ўрач В. Мядзвецкі.

Выстаўка выклікала цікавасць у аматараў-філатэлістаў.

В. ВІЛЬНЕУ.

ЁСЦЬ УСПАМІНЫ, якія не блякуць у памяці і не дунюць у далёкім прывідным пазачасавым свеце, нібы ўсёзнаючая ўсмішка бесмяротнай Моніцы Лізы. Гэтыя ўспаміны ўзнікаюць перад намі, як на экране ў час адначынку, у залатоўці апошніх летніх выселых дзён, і нагадваюць яны аб прысесеных ахвярах, аб выкананым абавязку.

І ў маёй памяці ёсць чалавек, якога я ніколі не ведаў, з якім ніколі не сустракаўся. Чалавек з успамінаў, чалавек — чыстак, з якім я звязаны назек, перад якім павінен трымаць адказ, хаця ён ні аб чым мяне не прасіў. Ён заўсёды са мною побач, маўклівы, часам з націмелата твару на мяне скіраваны дапытлівы пагляд, часам мне хочацца адказаць яму, але ён перасцерагальна падмае руку: «Не словы нам патрэбны — справы», — і ў такіх мінулыя я бачу падраны рукаў яго старэнкага паліто.

Калі я атрымаў павестку ў жніўні 1944 года, мы заспачаліся з сябрамі на рабоце. Я і зараз чую ўсхваляваны голас Феры Нэмеда, які штурхаў побач са мной веласіпед, Феры, які ўгавораваў мяне ўцячы, схаванна.

— Не думай туды ісці! Мы схаваем цябе тут жа, у горадзе, фронт зусім блізка, чакаць засталася нядоўга.

Дзяўчыка Юшка Прысод, падбідзёраючы, абіяў мяне за плечы:

— Падзеш, дружа, да нас у Цюракшар, пакуль пажывеш у нас.

Але фронт праходзіў яшчэ недзе ў Карыятах, на ўсёй краіне быў жорсткі тэрор, куды ні глянь — петушынае пер'е на касках жандараў ды маршыруючыя з песнямі нямецкія салдаты, і паўсюль шыралі сшычкі.

— Не, так не пойдзе, — запрэчыў я. — Дазволяце ўжо вырашаць мне самому. Калі пацілюць на фронт, я перабягу да рускіх. Калі адправяць на захад, змагу ўцячы дамоў. Галоўнае — дачакацца зручнага моманту.

Далому, у Пештэржэбет, я вярнуўся якраз у дзень свайго нараджэння, 6 лістапада. Усё выйшла так, як я і прадбачыў. Нас паслалі каняў супрацьтанкавыя равы ў ваколіцах Шатаралуйкей, на схілах вінаградніка, дзе наліваліся грон-

Геца МОЛНАР НЕАДСТУПНЫ ЎСПАМІН

Геца Молнар (нараджэўся ў 1923 г.) — венгерскі пісьменнік, лаўрэат прэміі імя Ацілы Іонжафа. Аўтар некалькіх раманаў, апаўданаў, п'ес, рэпартажаў. Імя Гецы Молнара вядома савецкаму чытачу па перакладзеных на рускую мову раманах «Марта», «Адзіляны гадзі», «Ночы становяцца нарацыйшымі», а таксама апаўданаў, артыкулах.

кі, вясень стаяла празрыста-чыстая, і ўжо чулася здалёку грозная набліжаючаяся глухая гарматная кананада. Нашай частцы было загадана адступіць. Спачатку ў Эгерэ нас узяліся было муштраваль, але затым пагналі на захад. Мы маршам ішлі па ўсёй Паўночнай Венгрыі і ля Парканы, пад Эсцяргомам, і выйшлі да Дуная.

У мяне было два варыянты. У роце я падружыўся з адным цырульнікам з Чона, які добра гаварыў па-славацку, і воеў з ім і збіраўся падацца ў Эршэкуйвар, да славацкіх партызан. Але цырульнік у апошнюю мінуту спужаўся. Заставаўся за пасны варыянт: вярнуцца ў Пешт. За ваенны мундзір я вымяяў у селяніна цывільныя абноскі, а паколькі, акрамя атэстага на атрыманне салдацкай платы, іншых папер у мяне не было, то я, праўда, і не адразу, з усежымі прыгодамі, дабраўся да Пештэржэбета. Я ўсведамляў, што мяне чакае, калі зловяць: за два тыдні да гэтага мяне туць было не аддалі пал'явому суду, таму што знайшлі пры вобыску мае пататкі, і наш роты саімі воўчыным шухам улавіў у іх, што я «пагань большынік», а я і не адмаўляў, ды перазумна было б адмаўляцца, калі ў яго руках быў пісьмовы доказ. Чыстая выпадковасць, што галава мая тады ўчалела, ну і зараз я не збіраюся яшчэ раз выпрабаваць свой лёс. Аднак жа я горада паважаў законы рабонай справы і так моцна ненавідзеў фашызм, што не мог адмовіцца ад памечаных планаў. Ад свайго маці я пераняў маўклівае царпенне, а ад бацькі — нястрымную веру ў тое, што ў імя справядлівасці трэба ставіць на карту ўсё, і без хістанняў. Таму вырашыў: служыць салдатам у іл'яшетаў не буду, на захад таксама не падамаю.

Я шукаў які-небудзь закутак, каб схаванца, але дзе знойдзеш такога чалавека, які згодзіцца прапароць сабе жыццё за ўкрывальніцтва дызэрціра. Выхадзілі мы з сябрам

Лайшам Тамашы ўвесь Пешт, пабывалі ў Будзе, у Андэял-фэльдзе, у Уйпешце, але ўсюды на нас глядзелі скося. І я зноў вярнуўся ў Пештэржэбет, тут кінуў якар. Ілонка, мая нявеста, знайшла мяне на вуліцы Ражахэдзі старэнкую катку пад чарапічным дахам, былою пральню, прылепленую да нейкай халупкі. Тут знайшоўся і локач, і старэнская жалезная печачка, воеў тут я і спыніўся. Гаспадыню дома, старую дзеву, якая смаліла цыгарэты за пыгарэтай, звалі цёткай Лізо, і яна спачувала рэвалюцыйнаму руху, яе родны брат у дзевятнаццатым годзе быў чырвоным матросам, цётка Лізо мне можна было не асцерагацца. Але, акрамя запущанай пральні, яна не магла мне нічога даць. Паліва і крыху прадуктаў прыносіла маці, схаваныя іх у рукзак. Пад вечар яна адпраўлялася ў дарогу, гаворачы дамашнім, што ідзе «да арыштанта Феры» — быў у нас сярод знаёмых нейкі Феры, якому мы дапамагалі. Адна толькі маці і ведала, дзе я жыю, і, развітваючыся са мной ля дзвярэй, яна заўсёды паўтарала: «Калі зловяць, накажы, няхай нас аб'яві расстраляюць»...

Так я і жыў дзень за днём у паўзмірочнай пральні, а дзевы цётка Лізо знадворку закладвала на засаўку, каб у выпадку аблавы адразу было бачна: памяшканне нежылое, ніхто ім не карыстаецца, — а там ці паверань, ці скажуць адчыніць. Час я выкарыстоўваў, чытаючы ўсё, што ўдавалася дастаць: забаронены томкі Белы Ілеша «Ціса гарыць», пасля «Рэвалюцыю якасці» Ласло Немега, «Расно» Калмана Раца, шмат я перачытаў розных раманаў.

Восень пераходзіла ў зіму, хмурыя, шэрыя дні ішлі адзін за адным, бясконачасць дзянілася не менш доўгай ноччу. Слабенькі снег, быццам пукровай пудрай прысыпаў двары,

нерухома ў небаскіле:
а далоні білі, білі
па аблудзі пустой,
білі ў нейкім рытме дзікім
і кружыўся коршак з крыкам
паміж небам і зямлёй.

То пякельная работа —
як чаргою з кулямёта.
то даўгою, то кароткай
несулынная трашчотка.
А пасля другая сіла
пылам густа закружыла,
пасля дбайных абмалотаў
білі ў пыльных рашоты:
і са смехам, і без злосці
матухна на скразняку
адвавала ад паловы
збажыну ў сваім лубку.
І няёмка прызнавацца,
што гульняй здалася праца,
клопату было так мала —
рэшата ў руках лягала.
І здалося, без турботы
закружыўся рытм работы,
так упэўнена і смела, —
нібы музыка грывела,
біў тамтам і грукатаў,
дзе адвёявалі паловы:
супніўшыся, два словы
ў пыле я зарыфмаваў.

Як пачую грук рашотаў,
мне пастукацца ахвота
ў рукі нейчыя, далоні,
і як быццам я палонны;
гэта недзе я лягаю,
ўсё праз сітка прапуская,
ўсё дзялю я напалову,
на зярняты і палову,
адчуваючы ўжо потым,
што і я пад абмалотам,

Іштван Шыман нарадзіўся ў 1926 годзе. Вышэйшую асвету набыў пасля вайны, працаваў журналістам. З 1964 года — рэдактар часопіса «Кортарш» («Современник»), сакратар праўлення Саюза венгерскіх пісьмемнікаў. Аўтар трынаццаці паэтычных зборкаў: «Яблыні», «Усё вышэй», «Недастаткова», «Вінаград і каштаны», «Простыя прамени» ды інш.
Лаўрэат прэміі Імя Кошута, двойчы лаўрэат літаратурнай прэміі Імя Ацілы Іожафа.

РЭШАТА ЛЯТАЕ

Гэтак недзе грукатала —
рэшата ў руках лягала,
то ўніз, то угару,
не кранушы нават рук.
Каршуном яно кружыла
над патокам гаманлівым

недзе ў сэрцы чую стук:
«не адбіўся б хоць ад рукі!»
Чул, рэшата лягае!
Хтосьці ўсё яго штурхае,
і ў бакі, і ў шыю гоцьце,
даганяе — не дагоніць...
Я таксама адлятаю,
з пылам сам сябе змяшаю,
да бакоў прыстыгне час,
назаўжды пакіну вас.
Без ніякай крыўды-злосці
я аддзякаваць гатоў
тым, хто птушкам даў ахвосце,
а насенне для палёў.

ПАЖАДАННЕ НА ДАРОГУ СЫНУ

Мой сын! Пачаў ты гаварыць.
Усё, што скажаш — у адказе.
Павінен сэнс заўсёды быць
і думка ў кожным тваім сказе.

Распазнаеш ты, хлопчык мой,
што слова так, як хлеб, патрэбна.
Папросіш — і перад табой
і яблыка, і шар пад небам.

Штодзённасць, як пабачыш ты,
сатрэ са слоў, нібы з ранета,
пылок адменны залаты, —
няхай пазней ўсё будзе гэта.
Ты слову кожнаму не вер,
інакш не пазбяжыш падману.
Яно і заўтра, і цяпер
заўжды ў мішэні накіравана.

Не для размоў зусім пустых
хачу з уважлівасцю Тэля,
яго я ў яблычка нацэліць,
каб не застаўся дурнем ты.

ЧЫСТАЯ РАБОТА

Скажы, ці ёсць работа
такая, мой сябрук,
пасля яе каб потым
ды не запэкаць рук!

А ўзяўся за работу —
цябе ж са зла чарняць.
адолеюць клопаты,
ну як тут працаваць!

Дык вось, браткі, на працы
сумленна ўсё рабіць,
каб чыстымі застацца,
каб лепш на свеце жыць.

Страчаць заўжды з душою
свой будзень чарнавы,
так, як смяцяр з мятлюю,
ля печы гарнавы.

Ну, а калі ты марыш
пражыць чысцюляй век,
без працы загараш,
які ж ты чалавек!

Як той, што без сумлення,
не павакаўшы нас,
галёшы ў гразь адзене,
і сам разнісоць гразь.

Перакладу Мікола ХВЕДАРОВІЧ.

дахі, частаколы, дзесьці блізка,
тут жа за горадам, грывелі баі,
на гару падалі збітыя самалёты,
і ў дадатак да ўсяго ніла-
шчысты правялі на суседняй ву-
ліцы аблаву: у адным з дамоў
хаваўся дызёрш, яго вывелі
на двор і тут жа, на месцы,
расстралялі.

Неабходнасць чакаць дзейні-
чала мне на нервы. Цесныя
снены давілі, нібы я быў заму-
раваны жывым. Часам я ду-
маў: вось адчыніць бы зараз
дзверы, выскачыць, вырвацца
на вуліцу і мчаша куды вочы
глядзяць, абы кінуць цяжар з
душы; імчацца, ашалеўшы ад
бегу, ад волі, пакуль не павалі-
ся, а там, што будзе, тое
будзе.

Ілонка прыходзіла заўсёды
як сяміцца і прыносіла ў ко-
шыку густую поліўку з лапшой,
фасолеваю ці кукурузную кашу,
а пасля, пабыўшы ў мяне
з гадзінку, вярталася. Дарага
была небяспечная; Ілонка ішла
шырокім полем, пераходзіла ручай
— усяго метраў трыста ад
лініі фронту, і асвятляльная ра-
кеты накрывалі яе зваючым
плашчом, а яна, прыхінуўшыся
да сярэй асенняй зямлі, пры-
слухоўвалася да свісту куль.
Бацькам яна гаварыла, што
сваю вячэру з'ядае ў мяне, а
мне даводзіла, што дома яе
ўжо накармілі. Аднойчы ве-
чарам, калі яна вярталася дамоў,
яе схавалі жандармы і паян-
тулі на перадавую да свайго
начальніка. Выратавала яе тое,
што на пазіцыю якая ў гэты
час прываўся савецкі танк і
бой прыгнуўся да самай раціны.

Я задыхаўся ад нянавісі і
свайго бясцілля. Дапусцім, я
штосьці ўжо зрабіў сваім усе-
кам, але ці дастаткова гэтага ў
такі час... Нямецкая салдатка
падчытае спускае магазіны,
пакінутыя жыхарамі дамы, го-
ніць дзяцей і жанчын капачы
аконі і супрацьтанкавыя равы
пад артылерыйскім агнём —
у нас на вачах рушыцца, гіне
Будапешт. Гісторыя жалезнай
рукой стукнула да нас, доміца,
патрабуючы адказу, а мы з
бездапаможнасцю паралітыкаў
замерлі і чакаем, чакаем.

За некалькі дзён да каляд да
мяне нахлынулі госці. Ілонка
пывяла старога Балажа Шу-
біца, Феры Нэмеца і Іожы
Прысосола — яны гэтак жа, як
і я, былі абраны ў рабочы ка-
мітэт. Дні, між іншым, станові-
ліся халаднейшымі, і калі мае
таварышы зайшлі ў мяно ма-
дэньскую бакоўку, разам з імі
ўварвалася ледзяная снежная

завіруха. Яны па-сяброўску
лаціснулі мне руку, паселі хто
на ложка, хто дзе. І вось мы
сядзелі пры слабым святле
газавай лямпы — я ў зімовым
паліто, — і ў пакойчыку зрабі-
лася як быццам утульней.

Усе тры былі на прафесіі му-
лярамі: Балаж — чаладнікам,
дзядзька Іошка — майстрам,
Феры Нэмец ці замешваў рас-
твор для тынку, ці падносіў
пэглу на будоўлі — усё зале-
жыла ад таго, куды яго маглі
прыткнуць таварышы ў перыя-
ды паміж праваламі аперацый
і прыгодамі то кароткімі, то
больш доўгімі. Я так абрада-
ваўся іх прыходу, што нават
разгубіўся. Стары Балаж па-
ставіў на стол бутэльку палікі
са словамі, што гэта, маўляў,
ад сяброў, а я пачаў ёю ж іх
частаваць, але ўсё тры не зра-
білі і глытка: схавалі лепш,
дружка, калі будзе вельмі хо-
ладна, зможаць нагрэцца.

Феры Нэмец, твар якога ра-
біўся суровым і напружаным,
ледзь толькі размова заходзіла
аб рабочым руху, і на гэты
раз адразу ўзяў быка за рогі:

— Прышлі спытаць цябе,
ці згодзен ты пайсці на сапраў-
дную справу супраць фашы-
стаў... Са зброяй у руках. Але
май на ўвазе, тут і жыццём
можна папазіцца. Так што
спачатку надумай, ці пойдзеш
ты супраць гэтай зграі?..

— А што тут думаць... —
ледзь чуцна пнабурчаў дзядзь-
ка Іошка. — Вядомая справа,
пойдзец...

Сцены вакол мяне нібы ра-
змякнуліся: сюды віхрам ува-
рвалася кінуцае жыццё. Мне
хацелася закрываць, кінуцца
таварышам на шыю, але я толь-
кі і сказаў ціха, з рашучасцю:

— Губляць мне нечага. Усё
лепш, чым тут з мінуты на мі-
нуту чакаць смерці. Давайце
мне пісталет або яшчэ што-
небудзь, не іспі ж у бой са
сцізорыкам.

Пасля дзядзька Іошка рас-
тлумачыў план аперацыі: тут,
у Пешце-жэбце, мы нападзём
на нямецкія пазіцыі і зробім
пралом, праз які прарвуцца са-
вешкія часты. Пойдуць усё бу-
даўнікі, хто толькі можа ру-
хацца, будзе там і рэвалюцый-
ная моладзь, і металісты. Рых-
тавацца ўсебакова.

Стары Балаж, як быццам уг-
лядаючыся кудысьці ў мінулае,
усхвалявана сказаў:

— Зноў стае Будапешт
Чырвоным горадам, як было
ў дзевятнацятым...

Такія планы апарэджвалі мае
самыя смелыя мары. Але, пры-
знання, было ў мяне апасенне:
калі рускіх не папярэдзіць ра-
ней, мы можам дарага палла-
ціцца за сваю задуму. Немцы
прапохаюць раней часу, і ўся
аперацыя праваліцца. Феры Нэ-
мец акінуў мяне паглядам:

— Будзь спакойны, сувязь
ужо наладжана. Ваенны цэнтр
у Пешце за гадзіну-другую ўз-
годніць усё нашы дзеянні з са-
вешным камандаваннем. Наш
сувязны і даставіць нам ука-
занні.

Балаж паківаў галавою:
— Так, ужо вось ты смяль-
чак дык смяльчак... У Пеш,
затым сюды, да нас... Ды яшчэ
на Кебанне ды Келенфельду
разгубляць як ні ў чым не бы-
вада. А сямога ж на кожным
кроку смерць падсерагае.

Дзядзька Іожы адной рукою,
як ён прывык на рыштыванні,
зрабіў самакрутку, сунуў у пе-
расохлыя губы і зацігнуўся.

— І ўсё ад яго залежыць... —
дадаў ён, — усё мя, як бы гэта
сказаць, да яго прычплены, як
таварныя вагоны да цягніка. —
Дакурыўшы выгарку, ён, крэк-
чучы, вылез з-за стала, рассея-
на палістаў кніжку «Шіса гарыць».

— Калі ён паткнецца на нем-
цаў, усім нам казок, гэта ўжо
лакадзіна, — встарыў з сумнай мі-
най Феры Нэмец. Балаж ласка-
ва ўсміхнуўся:

— Гэта надзейны таварыш, з
ім усё будзе ў парадку.

— А я паўтарыў сваё:

— Мне асабіста няма чаго
губляць. Прыяду, калі скажа-
це... — Потым неўпапад спытаў:
— Вы ведаеце яго?..

Пытанне было недарэчным, я
мог бы і сам здагадацца: нават
калі яны ведаюць яго, усё роўна
не скажуць. Першая запаведзь
канспірацыі. І я не стаў
чакаць адказу. Але Феры Нэ-
мец усё-такі адказаў:

— Ніхто з нас асабіста яго
не ведае. І раней з ім ніколі
не сустракаўся. Здаецца мне,
што ён аднекуль з Трансільваніі,
трансільванскі таварыш...

Потым мае госці ўзяліся і
пайшлі.
Я задзьмуў лямпу і ляжаў,
углядаючыся ў столь, прыслу-
хоўваюся да вышчы непагоды,
стогнам адгукаліся ветру вок-
ны і дзверы, тонка падывала
ў каміне. На душы ў мяне бы-
ло спакойна, — чакаючы разві-
цця падзей, я мог зараз загляд-
ваць у будучыню.

Ішлі дні, мінулі каляды, на-
бліжаўся Новы год. Я выпыт-
ваў у Ілонкі, як справы, што і
як там, на волі, ці рыхтуюцца
да аперацыі і колькі яшчэ ча-
каць? Феры Нэмец прасіў пе-
радаць: прыйдзе час — самі ска-
жуць. Большая частка нямец-
кіх боспрыпасаў, якія скідаюць
з парашутамі, была ўжо ў на-
шых руках...

Пасля Новага года лінія
фронту наблізілася да самага
горада і наша вуліца трапіла
пад артабстрэл. З іншымі ра-
намі сувязь была перарвана.
Апошнія дні я правёў у Балажа
Шубіца, схаванымся ў выкапан-
ным на двары ўкрышці.

І аднойчы раніцай мы падня-
ліся, а навокал — ціха-ціха. У
прапахлым снегам чыстым па-
вестры ніводнага сгрэзу. Адкры-
ліся вароты, увайшоў мой бра-
ток і радасна паклікаў дамоў.
Немцы змыліся, у нас — савец-
кія часты. Першага рускага, які
цягнуў уздоўж вуліцы тэлефон-
ны кабель, я абняў і пацала-
ваў. Я не мог вымавіць ні сло-
ва, толькі моўчкі трос яму ру-
ку, і ён таксама расчулена ўс-
міхаўся — здаецца, разумеў, у
чым справа. У той жа дзень
таварышам перадалі мне, што
адбудзецца сход і я таксама
павінен быць, таму што ствара-
ецца партыйная арганізацыя.
Над Пештам клубіўся густа
чырвоны дым, там грывелі баі,
але мы ў вызваленым горадзе,
срод руін і мерывакоў, не на-
рудзячы, узяліся за работу.
Раздумваць асабліва не было
калі. Мы з захапленнем змага-
ліся з голадам і холадам, на-
ладжвалі жыллё, стваралі партыю —
і ўсё гэта ва ўмовах су-
ровай рэальнасці зноў зарод-
жанага жыцця.

Аднак трывожныя ўспаміны
пра тую няздзейсненую атаку
не-не ды і вярталіся да мяне.

Здарылася аднойчы так, што
мы з Нэмецам пехатою пайшлі
ў Пешт на нейкі сход... Па да-
розе я і запятаў у яго:

— Слухай, Феры... чаму ж
нічога не выйшла з той нашай
падрыхтаванай аперацыяй? Вы-
ходзіць, усё было ўпустую?

— Чаму сарвалася, пытаеш?
Пастой жа... ага... ды таму, што
наш сувязны прапаў. Без следу,
без весткі. І нам не ўдалося
зноў наладзіць сувязь. Засталі-
ся мы адарванымі адзін ад ад-
наго, адзіночкі, у паведанні, як
глухавыя. Як быццам усё
было надрыхтавана да дробя-
зей, а з месца так і пайшло.

Вось, брат, якія справы... Усё
трымалася на ім, на гэтым ад-
ным чалавеку, на нашым сувяз-
ным.

Нейкі час мы моўчкі ішлі
побач, потым Феры спыніўся і
адсяў, з-ўскраіны Пешта, акі-
нуў паглядом заліты халодным
карасцікім святлом горад, усё
гэта гіганцкае награванчанне
руін, і эскадрылаі савецкіх
бамбардзіроўшчыкаў, якія ля-
целі на захад уздоўж гарызон-
ту.

— Напэўна, злавлі і ліквіда-
валі. Але эдраднікам ён не
быў, як бацька, нікога з нас не
западозрылі. Сам загінуў, а пра
нас — ні слова!

Шмат часу мінула з той па-
ры. Феры памёр тры гады на-
зад і пры трагічных абставі-
нах, у самым росквіце гадоў,
Балаж зараз ужо зусім стары і
пайшоў на пенсію, дзядзька
Іошка выбралі сакратаром аб-
кома партыі і дэпутатам парла-
мента. Ілонка стала ад'юнк-
там універсітэта. А што да мя-
не, то я знай сабе выводжу чор-
ныя літары на белай паперы.
Мая справа — заўважаць, што
адбываецца ў жыцці навокал,
разбірацца ва ўспамінах, рас-
кладваць іх «на палічках», раз-
гадваць схаваныя ад іншых ва-
чай законы лёсаў і характа-
раў.

Менавіта гэтым я жыву, гэта
падае сэнс майму жыццю.

Але сувязнога я не магу
эмцыіць ні на якую «палічку».
І вось гэтай парой, на стыку
зімы і вясны, калі гаспадарыць
пранізілівы саквінны вятры ці
ў халодным свячэнні красавіка,
зноў і зноў паўстае прада
мною чалавек з тых далёкіх
ўспамінаў. Чалавек-неў, Пага-
варыць бы з ім, сказаць бы
яму, што я яго зразумеў, што
ведаю: ён вучыць вытрымцы,
выкананню абавязка пад дуламі
вінтовак, перад вострымі
штыкамі, ён вучыць вернасці,
якую берагуць, нават калі апе-
рацыя асуджана на правал, вучыць
уменню зберагчы тайну і
выратаваць жыццё іншым, калі
тваё жыццё гатова абарвацца,
вучыць радасці перамогі,
якую дарага заплочана права-
ламі і няўдачамі. Скажаць бы
яму... але ён скіроўвае на мяне
дапытлівы погляд, і рука яго
падымаецца перасцерагальна:
«Не словы нам патрэбны —
справа» — і ў такіх мінулы я
нават бачу падраны рукаў яго
старэнкага паліто.

Пераклад з венгерскай мовы.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

КАНФЕРЭНЦЫЯ У ІНСТЫТУЦЕ
КУЛЬТУРЫ

ПІСЬМЫ НАРОДНАГА ПАЭТА

ТАК НАРАДЖАЕЦЦА ПЕСНЯ

ДАРОГІ ДА ЧЫТАЧА

Выкладчыцы бібліятэчнага факультэта Мінскага інстытута культуры разам са сваімі студэнтамі праводзяць абмеркаванне лепшых твораў саветскай літаратуры. Такія мерапрыемствы не абмяжоўваюцца толькі вучэбнай праграмай і студэнцкай аўдыторыяй.

Нядаўна студэнты тэатра курсу бібліяграфічнага факультэта пад кіраўніцтвам выкладчыцы Ліліі Адамаўны Дзямішкі правялі канферэнцыю чытачоў па раманах вядомага рускага пісьменніка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР Барыса Васільева «Не страляйце ў белых лебедзяў». Удзел у канферэнцыі прынялі і прапагандысты міліцыі, якія знаходзяцца на вучобе ў Рэспубліканскім інстытуце павышэння кваліфікацыі работнікаў культуры, а таксама чытачы бібліятэкі Палаца культуры прафсаюзаў, дзе праходзіла абмеркаванне рамана.

Присутным было цікава даведацца, што аўтар раманаў «У спісах не значыцца», «Не страляйце ў белых лебедзяў», апошняя «А зоры тут цілія», «Івануа капер», «Самы апошні дзень», «Пес «Вясёлы тракт», «Афіцэры», «Аты-баты, ішлі салдаты» і з тых ішых твораў, будучы яшчэ вучнем, лі-

му вайна не дала закончыць публіцысты дзеянні іліе добраахвотна ўступіў у імясамольскі знішчальны батальён і прыняў сваё першае баявое хрышчэнне на Беларусі. Гэта было пад Оршай у ліпені 1941 года. Тут Барыс Васільеў са сваімі баявымі таварышамі трымаў абарону, адгэтуль з цяжкімі баямі выходзіў з вяржэга акружэння. На фронце быў кулямётчыкам, десантнікам. Амаць дзесьці гадоў абраў Барыс Васільеў звесткі пра абарону Брэстскай трываласці-героі, пра падзеі, што адбыліся на працягу вайны на прыбужскай зямлі. Гэтыя матэрыялы леглі ў аснову апавесці «У спісах не значыцца», якая сёння перакладзена на многія мовы свету.

Пра гэта і многае іншае з творчай біяграфіі Барыса Васільева паведаў чытачам на канферэнцыі беларускі драматург Аляксей Махнач. Затым выступалі студэнты А. Крыжановская, Я. Млшкова, Н. Суворова, В. Чанмарова, Л. Шэрман, Г. Берштэйн і інш.

Гаворка атрымалася цікавай і змястоўнай. Гэтак у многім садзейнічалі работнікі бібліятэкі Палаца культуры прафсаюзаў, якія арганізавалі выстаўку твораў пісьменніка.

М. ІВАНОВІЧ.

Нядаўна ў Мінску на гастролях знаходзіўся папулярны мюнхенскі камерны аркестр. Гэты калектыў не ўпершыню прыязджае ў беларускую сталіцу. Ён наведваў яе і раней.

На гэтым адзімму адлюстравана адно з выступленняў аркестра.

Фота Т. ВОЛКАВАТ.

«СПАЧАТКУ ПАЧУЙ, ПОТЫМ СПЯВАЙ...»

Мабыць варта толькі заспяваць хоць бы першы радок песні: «У леса на опушцы жила зима в избушке...», як слухачы падхопліваюць, спачатку ціха, а потым з захваленнем... «Візітная картка» кампазітара — песня, якой ён устаўляе кантакт з людзьмі. Такія песні ў Эдуарда Ханна. Яны гучаць па рэспубліканскаму і Усесаюзнаму радыё і тэлебачанню «Зіма» і «Давай поговорим» — на вершы паэтаў С. Астравога і І. Рэзніка — сталі лаўрэатамі песенных фестываляў. Сам кампазітар лічыць, што вядомыя яго песні «вывела ў людзі» радзіма-радачка «С добрым утром». Не будзем з ім спрачацца, але дададзім, што ў лепшых яго мелодыях ёсць свая, асаблівая чысціня і строгаць. Гэта і паставіла Эдуарда Ханна ў шэраг з тымі кампазітарамі-песеннікамі, у каго ёсць «свой голас», каму ёсць пра што спяваць.

У песню Э. Ханна ішоў ад сімфанічнай музыкі. Вось што ён сам расказвае пра гэта.

— Песня заўсёды жыла са мной. А тое, што я палюбіў сімфанічную музыку, пра якую да шаснаццаці гадоў меў цямлянае ўяўленне, — гэта ўплыў майго першага настаўніка, аднаго з лепшых сучасных беларускіх кампазітараў Яўгена Аляксандравіча Глебава. Ён фарміраваў мой густ, вучыў працаваць, унутрана арганізоўваць сябе, уключаць «спружыну», якая і цяпер дзейнічае...

Заканчыўшы Мінскае музычнае вучылішча, Эдуард паступае ў Маскousкую дзяржаўную кансерваторыю, у клас кампазіцыі, якім напачатку яго вучыць кіраваў выдатны саветскі кампазітар і педагог Д. Б. Кабалевскі. Гады вучобы, а затым першыя самастойныя крокі маладога кампазітара былі творчым пошукам сваёй спецыяльнасці. Тады Э. Ханна піша сімфонію, камерную сімфонію, аднаактны балет па п'есе Б. Брэхта «Мелавы круты», санату для фартэпіяна, канцэрт для віяланчэлі, сімфанічную пазму... Ды і песні ўсё больш хваляюць і іранізуюць яго. Ён радзеўца новым мелодыям А. Пахмутавай з іх высокім грамадзянскім гучаннем,

Р. Панамарэні, дзе народная аснова распрацавана па-свойму цікава і сучасна. Яго захапляюць песні, якія не патрабуюць «прыгожай аздобы» — аркеструны; іх можна спяваць пад акампанемент усялякага інструмента.

І вось Э. Ханна піша свае песні. Піша шмат, але прыдзірава адбірае найбольш удалыя. Часта сустранаецца са слухачамі. Сустрэчы, паводле сведчання яго самога, даюць магчымасць правярыць сябе, падзіваюць тэмы.

— Нараджаецца песня так: спачатку ты не «пацуюш» недзе ў сваім сэрцы, — гаворыць кампазітар. — Спадабаўся мне, да прыкладу, верш «Зіма», і я адразу «намацаў пульс» мелодыі. Відзец, гэта адбылося таму, што рытм ужо жыў недзе ў мяне ўнутры. Я ж вырас у Брэсце, і цяпер там жыў, а з бацькам, вайнаслужачым, мне давялося пабываць на Крайняй Поўначы, адчуць сапраўдную зіму, з калючым жорсткімі марозамі. Уражанні адліцаліся ў светлыя куткі памяці. Яны і арабілі той, як я называю, выбух, калі вершы і музыка злі-

ліся. Але і гэтага яшчэ недастаткова для нараджэння песні. Яна павінна знайсці саіго вынаваўцу, які данісе да слухача задуму аўтара. «Зіма» ў гэтым сэнсе пашанцавала: першым запісам выдатны эстрадны спявак Эдуард Хіля...

Як кампазітар-песеннік Э. Ханна ставіць перад сабою задачу — пісаць пераканаўча, зразумела, каб яго песні шырока спявалі. Шукае, як заўсёды, спачатку вершы, працуе з паэтамі. Мінус год Эдуард Сямёнавіч лічыць для сябе эксперыментальным.

— Мала працаваў, больш назіраў, — гаворыць ён. — А гэта вельмі важна. Творчасць павінна жыцьца ўражаннямі, сустрэчамі, падзеямі... Шукаю заўсёды вершы, як стрэл, без зацігнутых сюжэтных хадоў. Можна, тады і супадае мелодыя, што жыць у сэрцы, з паэтычным тэкстам...

Дарэчы, на пленуме Саюза кампазітараў СССР у Кіеве, дзе ён прымаў самы актыўны ўдзел, прагучалі яго новыя песні «Я іду по дороге» і «Ты моя отрада». Ён быў членам саветскай дэлегацыі на Фестывалі балгара-саветскай дружбы, дзе выконвалася яго песня «Масква — Сафія». На кінастудыях запісана яго музыка да трох кінафільмаў — «Зялёныя фэргаты», «Ясь і Яніна» і да мультфільма «Квака-задавачка».

— Якім будзе для мяне гэты год? Рабочым. Напісаў песню «Як павезлі мяне сватаць». Спецыяльна для ансамбля «Песняры». Цяпер воль рыхтуема да запісу. Працаваць з гэтым калектывам вельмі прыемна. Намечана паездка на Гомельшчыну. Зборы ад канцэртаў і перадам у Фонд міру...

Гэта толькі бліжэйшыя планы кампазітара. У дарогу з сабой, як заўсёды, ён воль нотную паперу і будзе пісаць у поездзе, у гасцініцы, у самалеце.

Эдуард Ханна ў роснавіе творчыя сілы. Яго песні сталі крылатымі. Хочаць, правяраць: заспяваць у прысутнасці моладзі хоць бы першы радок «Зімы». Падхопяць, заспяваюць. І запрамянацца вочы радасцю.

Ларыса ГАЛАНОВА.

Рукапісы Якуба Коласа

У фонды Літаратурнага музея Якуба Коласа паступілі два пісьмы народнага песняра, які ён у 1956 годзе адрасаваў Пятру Андрэевічу Абрасімаву, у той час члену бюро ЦК Кампартыі Беларусі.

З пісьмам бачна, што да канца сваіх дзён Я. Колас быў чалавекам-грамадзянінам, клапаціўся пра дабрабыт народа, пра беларускіх пісьменнікаў.

З пісьмамі чытачы пазнамяцца ў чатырнаццацітомным зборы твораў народнага песняра, які заканчвае выпуснаць выдавецтва «Мастацкая літаратура».

М. ЖЫГОЦКІ.

Пасяліліся кніжкі ў цэху

Народны кніжны магазін адкрыў на галоўным прадпрыемстве магільскага вытворчага аб'яднання «Хімвалакно» імя У. І. Леніна. На яго паліцах прадстаўлена звыш трох тысяч экзэмпляраў палітычнай, тэхнічнай, мастацкай літаратуры.

Распаўсюджвальнікамі ле на грамадскіх асновах сталі вялікія аматары кніг — работніцы прадзільнага цэха Аля Леўкіна і Галіна Куліч. Бібліятэкар Эма Сербана. У першы ж дзень літ-прадзі літаратуры на п'яцьсот рублёў. Цяпер у далейшых цэхах прадпрыемства з'явіліся плануючы адкрыць філіялы магазіна — кніжныя кібкы.

Народныя магазіны працуюць на Беларусі ў шматлікіх гмінах, у многіх навучальных установах вобласці.

БЕЛТА.

УСЕСАЮЗНЫ ЛАЎРЭАТ

Міністэрства культуры СССР, ЦК ВЛКСМ, рэдакцыя газеты «Известия», Камітэт па фізічнай культуры і спорту пры Саўеце Міністраў СССР, ЦК прафсаюза работнікаў культуры і адпачынку пад дэвізам «Паркі — дзевятай інтэлігенцыі». За высокія навазаны ў рабоце Го-

мельскі Цэнтральны парк культуры і адпачынку імя А. В. Лушчарскага як пераможца атладу Удасгоен дзітэма лаўрэата. Акрамя таго, у пяці раз дзітэма першай ступені прысуджаны калектыву работнікаў парку за актыўны ўдзел у гарадскіх выстаўках кветак і пухляч іштучак.

А. ЖЫЖНЕУСКІ.

АПЛАДЗІРУЮЦЬ ЛЮБЛІНЦЫ

У сувязі з Міжнародным днём тэатра, які адзначаецца ў свеце пад дэвізам «Тэатр аблінае народы», калектыву Брэстскага абласнога драматычнага тэатра імя Ленінскага імясамола Беларусі наведваў ваводскі тэатр Польскай Народнай Рэспублікі Люблін. Грамадскіх дзітэма сустрэла артыстаў. Гоці паназалі адзі з лепшых спеціалістаў свайго класічнага рэпертуару — «Мішчане» Максіма Горкага. Прэм'ера яго адбылася п'яць гадоў назад. Паставіў «Мішчан» народны артыст БССР Г. Вол-

каў у дэкараваных мастах Ю. Ігліна і народным артыстам ВССР А. Логінавым, заслужаным артыстам БССР Ю. Уласым і артыстам І. Мацкевічам у галоўных ролях (Біссемінаў, Цепераў, машыніст Піль). Як піша газета «Жыцце Варшавы», спецыялізаваны на Агенства Працоўнага прадстаўленне «Мішчан» было сустрэць з вялікай цікавасцю і прыняццем з боку люблінскай тэатральнай публікі і віталася сардэчнымі апладысментамі.

В. ІВІН.

У ГАСЦЯХ У СТУДЭНТАЎ

Даўня сяброўства адносны ўстанавілі паміж студэнтамі Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума імя А. С. Пушкіна і беларускім паэтам, лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янін Купалы Аляксеем Пысіным. Ён некалькі разоў суст-

ракаўся са студэнтамі працягваў моладзі лепшыя аб'яўкі развіцця беларускай літаратуры, правіў творчы семінар з паэтам-пачаткоўцам, удзельнічаў у пасяджэнні клубу кнігалюбаў.

В. АРЦЕМ'ЕУ.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнака санктарата — 33-44-04, адрэсела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, адрэсела прозы і паэзіі — 33-24-62, адрэсела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, адрэсела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, адрэсела выяўленчага мастацтва, архітэктурны і вытворчай асцяжыні — 33-24-62, адрэсела культуры — 33-24-62, адрэсела пісем і масавай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-96-53, бухгалтэры — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія:

Зайр АЗГУР, Барыс БУР'ЯН,

Анатоль ГРАЧАНКАЎ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ,

Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАЎ,

Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,

Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара],

Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ,

Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ,

Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны санктар],

Рыгор ШЫРМА.